

Zpřístupněné **JESKYNĚ 2022**

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

*Foto na přední straně obálky:
Kateřinská jeskyně – Malý bambusový lesík.
Foto: Petr Zajiček, SJ ČR*

*Foto na zadní straně obálky:
I právě uplynulý rok překryjí další a další vrstvy... Sondy v Nízké chodbě jeskyně Výpustek
kopal ve druhé polovině 19. století zřejmě archeolog Josef Szombathy.
Foto: Petr Zajiček, SJ ČR*

Zpřístupněné JESKYNĚ 2022

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

ÚVOD

Úvodník (<i>L. Přibyl</i>)	6
Základní údaje o organizaci SJ ČR (<i>B. Šimečková</i>)	9
Přehled veřejnosti zpřístupněných jeskyní a dalších podzemních objektů ve správě SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	10

SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2022 – běžný provoz

Bozkovské dolomitové jeskyně – čeká nás ještě něco horšího než covid? (<i>D. Milka</i>)	12
Chýnovská jeskyně (<i>K. Drbal</i>)	13
Javoříčské jeskyně (<i>M. Koudelka</i>)	14
Jeskyně Na Pomezí (<i>M. Kubalák</i>)	15
Jeskyně Na Špičáku – rok velkých změn (<i>A. Švubová</i>)	16
Jeskyně Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	17
Koněpruské jeskyně (<i>A. Komaško</i>)	18
Mladečské jeskyně (<i>D. Coufalová</i>)	19
Zbrašovské aragonitové jeskyně (<i>B. Šimečková</i>)	20
Správa jeskyní Moravského krasu (<i>J. Gabriš</i>)	22
Jeskyně Balcarka (<i>E. Hebelková</i>)	23
Jeskyně Výpustek (<i>H. Horáková</i>)	24
Kateřinská jeskyně (<i>R. Plíšek</i>)	26
Punkevní jeskyně (<i>R. Hanzlík</i>)	27
Sloupsko-šošůvské jeskyně (<i>M. Hasoňová</i>)	28

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU – specifické činnosti nebo akce

Výstava DNA ve Zbrašovských aragonitových jeskyních (<i>B. Šimečková</i>)	29
Návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně dokončeno a otevřeno (<i>K. Drbal</i>)	30
Pád nestabilních velikánů na Špičáku (<i>A. Švubová</i>)	31
Nové návštěvní okruhy v jeskyni Výpustek (<i>J. Ondráček</i>)	32
Pokus s Lidarem poprvé v Bozkovských jeskyních (<i>D. Milka</i>)	33
Panošův pomníček na novém důstojném místě (<i>M. Koudelka</i>)	34

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2022

Důlně měřická dokumentace (<i>V. Ouhrabka</i>)	35
Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2022 (<i>J. Hromas</i>)	37
Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	38
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR (<i>P. Zajíček</i>)	41
Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách (<i>P. Zajíček</i>)	41
Radiační ochrana v roce 2022 (<i>P. Zajíček</i>)	42
Knihovna SJ ČR (<i>L. Goždálová</i>)	43
JESO v roce 2022 (<i>O. Suldovská</i>)	44

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2022

Forenzní rekonstrukce lebky Mladeč I. (<i>K. Drbal</i>)	46
Archeologický a pokračující epigrafický výzkum v Kateřinské jeskyni s mimořádnými výsledky (<i>P. Zajíček</i>)	48
Malé – velké objevy na Výpustku (<i>P. Vojáček</i>)	49
Výsledky zimního sčítání letounů 2022/2023 ve zpřístupněných jeskyních ČR (<i>M. Koudelka</i>)	50
Výšebrodský výzkum nepřístupného podzemí v roce 2022 definitivně ukončen (<i>J. Šindelář</i>)	52
Klášteř Milevsko, představení relikvie Svatého hřebu (<i>K. Drbal</i>)	56

EDICE, PROPAGACE

Postcovidová propagace jeskyní (<i>P. Gejdoš</i>)	57
Časopis Ochrana přírody (<i>K. Drbal</i>)	59
Premiéra filmu Kam motýli nelétají (<i>M. Koudelka</i>)	60

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů (<i>J. Mazalová</i>)	61
Majetek organizace (<i>M. Šejblová</i>)	62
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2022: Návrat k „průměru“. Asi i díky punku (<i>P. Gejdoš</i>)	63
Investiční akce Správy jeskyní v roce 2022 (<i>L. Příbyl</i>)	64

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance (<i>B. Šimečková</i>)	66
Poznávací zájezd do Bozkovských dolomitových jeskyní v roce 2022 (<i>J. Kolařík</i>)	67
Vzdělávací akce jeskyně Výpustek (<i>J. Šanda</i>)	68
Před 10 lety jsme poznávali jeskyně ve Švábské Albě (<i>D. Milka</i>)	69
První ročník konference Kras, jeskyně a lidé (<i>B. Šimečková</i>)	70
Prezentace pro veřejnost (<i>B. Šimečková</i>)	71
Tematické veřejné prohlídky v rámci Archeologického léta 2022 (<i>P. Zajíček</i>)	73
Návštěva potomků Karla Absolona v Moravském krasu (<i>P. Zajíček</i>)	74

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Mezinárodní soutěž na téma „Karst under protection – gift for the future generation“ (<i>O. Suldovská</i>)	75
14. vědecká konference na Slovensku: Výskum, využívanie a ochrana jaskýň (<i>M. Koudelka</i>)	77
Česko-polský speleologický aktiv – Janovičky u Broumova (<i>O. Suldovská, V. Ouhrabka</i>)	78
Mezinárodní den geodiverzity (<i>K. Drbal</i>)	80
Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (International Show Caves Association – ISCA) (<i>J. Gabriš, D. Milka</i>)	81

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea, miminka, svatby (<i>B. Šimečková</i>)	82
Adresa: Jiří Hebelka, Moravský kras (<i>J. Hromas</i>)	84
Petr Zajíček obdržel Cenu Miroslava Ivanova (<i>B. Šimečková</i>)	86
Odborová organizace (<i>V. Ouhrabka</i>)	86
Setkání jeskyňářů – seniorů v Moravském krasu (<i>J. Flek</i>)	87
Opustila nás Jana Gabrišová (<i>J. Gabriš</i>)	88
Zemřel Milan Moravec (<i>J. Hromas</i>)	88
Odešel Josef Pokorný (<i>B. Šimečková</i>)	89
Prof. RNDr. Rudolf Musil, DrSc. (<i>K. Drbal</i>)	90

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2022

Prohloubení světového rekordu v Hranické propasti a dění kolem ní (<i>B. Šimečková</i>)	91
Lezení v klenbě propasti Macocha (<i>P. Weissner</i>)	93
Ekologická havárie na řece Bečvě – díl třetí (<i>B. Šimečková</i>)	95

FOTO ROKU

Fotografie roku 2022 (<i>J. Hromas</i>)	100
---	-----

HISTORIE

Senzační objev pro Jeskyni Na Špičáku (<i>J. Hromas</i>)	100
100. výročí narození Vladimíra Panoše (<i>M. Koudelka</i>)	102
Vladimír Jindřich Bufka, slavný fotograf a bratr Karla Absolona (<i>P. Zajíček</i>)	103
Zářijová noc roku 1943 (<i>I. Štelcl</i>)	104
Cesty z Pustého žlebu na Macochu (<i>J. Flek</i>)	106

POHLEDY ZVENČÍ

Co přinesly ohlasy návštěvníků? (<i>P. Gejdoš</i>)	107
Novinářský šotek z Výpustku (<i>J. Ondráček, J. Flek</i>)	109
Kreativní tvorba průvodců Jeskyně Výpustek (<i>M. Vojáček</i>)	110

VZPOMÍNKY A KURIOZITY

111

TÓNY ROKU 2022

112

POD POKLIČKOU

Bigos podle Boženy Piasecké (<i>E. Hebelková</i>)	114
---	-----

POHÁDKA NA KONEC

Tichý bratr (<i>J. Soukal</i>)	115
--	-----

Dovětek k pohádce (<i>J. Flek</i>)	115
--	-----

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

119

Před nátěrem je nutno lavičky důkladně očistit, o to se postarali pracovníci Bozkovských dolomitových jeskyní Zdeněk Vacátka a Miroslav Šimek. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Ředitel Správy jeskyní ČR Ing. Lubomír Příbýl. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Vážení přátelé,

rok 2022 uběhl jako voda a nastal čas na stručné bilancování. Právě se Vám dostává do rukou Ročenka Správy jeskyní České republiky. Naleznete v ní řadu zajímavých článků, které napsali naši kolegové, spolupracovníci ze spřátelených organizací nebo kamarádi, kteří mají jeskyně rádi a chtěli by se s Vámi podělit o zkušenosti a zážitky z nich.

Po předchozích dvou letech, ve kterých nás i celý svět potrápil koronavirus, jsme doufali v alespoň trochu klidnější práci a normální průběh návštěvnické sezóny. Bohužel se tak nestalo. V únoru začala válka na Ukrajině, která ovlivnila život v celém světě a jeskyním se to samozřejmě nevyhnulo. Všichni jsme vyhlíželi, co přinese budoucnost a samozřejmě jsme se obávali o bezpečnost svou a svých nejbližších. Vzápětí do našich životů zasáhla energetická krize, vysoká inflace a s tím související výrazné zdražování základních životních potřeb. S napětím jsme očekávali, jak na to budou reagovat návštěvníci našich jeskyní, zda jim budou zbývat peníze na zájmové činnosti.

Naštěstí se naše obavy nenaplnily a v roce 2022 navštívilo naše jeskyně téměř 682 tisíce návštěvníků. Po covidové době se k nám také začínají vracet cizinci, zejména Poláci. Návštěvnost byla sice ve srovnání s předcovidovým rokem 2019 o 80 tisíc osob menší, ale v kombinaci s velmi solidními příjmy z prodeje upomínkových předmětů a realizovanými úspornými opatřeními byl zajištěn kladný ekonomický výsledek. Zasluhu na tom má celý pracovní kolektiv SJ ČR. Všechny správy jeskyní „jely na plný plyn“. Přestože mají na některých správách problémy se zajištěním dostatečného počtu sezónních pracovníků, nedocházelo k závažnějším výpadkům provozu a stížnostem ze strany návštěvníků. V hlavní sezóně to vyžadovalo velké nasazení zaměstnanců v první linii na provozech, ale i v ekonomických a technických útvarech. Všem za to patří moje uznání a poděkování.

V uplynulém roce jsme pokračovali v realizaci dvou velkých investičních akcí financovaných za pomoci dotace z Operačního programu Životní prostředí.

Nejdříve ta menší a veskrze úspěšná – Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně. Stavba byla dokončena ve stanoveném termínu a slavnostně otevřena po krátkém zkušebním provozu začátkem června. Budova je po stránce kvality provedení velmi vydařená. Nejdůležitější je skutečnost, že velké pozornosti návštěvníků i odborné veřejnosti se těší rozsáhlá expozice v suterénu budovy.

Naopak z druhé investiční akce, stavby Domu přírody Českého krasu, se pomalu ale jistě stala noční můra celého

týmu, který se o její zdárné dokončení snaží. Už v roce 2021 nabral zhotovitel osm měsíců prodlení, které se mu nepodařilo dohánět, ale naopak zvětšovat. Už v začátku roku 2022 bylo jisté, že stavba nebude dokončena do 31. července, ale přehoupne se do roku 2023. V době uzávěrky ročenky se reálný předpoklad kolaudace stavby posunuje až do měsíce září 2023.

Vedle toho jsme realizovali menší investiční záležitosti a údržbu majetku. Z nich stojí za zmínku rekonstrukce vozovky k provozní budově Javoříčských jeskyní, která už byla ve stavu sjízdném pouze pro terénní vozidla. Přípravuje se oprava elektroinstalace v Punkevních jeskyních, Javoříčské jeskyně se dočkají nové trafostanice a Zbrašovské aragonitové jeskyně nových tepelných čerpadel. Více se o investicích SJ ČR dozvíte v samostatném článku.

Kromě provozu zpřístupněných jeskyní, který je zásadním zdrojem pro financování chodu celé organizace, zajišťovala SJ ČR řadu odborných, společenských a kulturních akcí. Naši kolegové se podíleli na výzkumech a průzkumech v našich jeskyních i jiných krasových i nekrasových územích, jmenujme archeologický výzkum v Kateřinské jeskyni, unikátní rekonstrukci obličeje paleolitické ženy z Mladečských jeskyní, přípravu zpřístupnění starého důlního díla Orty u Českých Budějovic, výzkum podzemních objektů v Jihočeském kraji, prezentaci průzkumu a výzkumu Hranické propasti, oponenturu k plánované stavbě vodního díla Skalička na řece Bečvě aj.

Vedle tradičního festivalu Čarovné tóny Macochy v Moravském krasu (už 24. ročník), se i na jiných jeskyních konaly koncerty, charitativní akce, přednášky, oživené prohlídky, mikulášské nadílky a výstavy. Řada akcí je realizována díky mimopracovní iniciativě našich zaměstnanců a brigádníků. Zejména z jeskyně Výпустek se stává oblíbená „koncertní síň“, její velká kapacita přitahuje zájem i velmi známých hudebních skupin.

Po celý rok byly také v našich jeskyních a přilehlých areálech realizovány akce ochrannářského managementu, monitoring mikroklimatu a radonu.

Činnost Správy jeskyní je zkrátka velmi pestrá a je co bilancovat. Ostatně to sami můžete posoudit při čtení následujících stran.

Závěrem mi dovolu, abych poděkoval za podporu a spolupráci našemu zřizovateli, Ministerstvu životního prostředí ČR, ostatním rezortním organizacím, místním samosprávám v regionech, spolupracujícím organizacím, příznivcům jeskyní, ale hlavně všem našim zaměstnancům za jejich dobrou práci.

Lubomír Příbýl

Dubnový výlet předškoláků do Jeskyně Na Špičáku. Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

Mezinárodní noc pro netopýry v novém Návštěvnickém středisku Chýnovské jeskyně. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

V závěru prohlídky Mladečských jeskyní spatří návštěvníci i dioráma hadů. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Základní údaje o organizaci SJ ČR

Název:	Správa jeskyní České republiky státní příspěvková organizace Květnové náměstí 3, 252 43 Průhonice 75073331 CZ75073331 Květnové náměstí 3, P. O. BOX 21, 252 43 Průhonice +420 271 000 040
Adresa sídla:	
Identifikační číslo:	
Daňové identifikační číslo:	
Poštovní adresa:	
Telefonní spojení:	
Adresa elektronické pošty:	spravajeskynicr@caves.cz
Internetové stránky:	www.caves.cz, www.jeskyneer.cz
Datová schránka:	sxwrr4r

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel
Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.
Odborný náměstek
Sekretariát ředitele

Ing. Lubomír Příbyl
Ing. Petr Sezemský
Ing. Karel Drbal
vedoucí Romana Miceská

Odbor ekonomicko-provozní

Referát plánu a rozpočtu
Oddělení účetnictví
Oddělení technické
Referát personální

vedoucí Ing. Petr Sezemský
Ing. Jana Mazalová
vedoucí Marcela Šejblová
vedoucí Eva Koktanová, DiS
Hana Frantová
vedoucí Ing. Karel Drbal

Oddělení péče o jeskyně

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu
Oddělení ekonomické
Oddělení technické
Informační služba
Provoz Punkevních jeskyní
Provoz Kateřinské jeskyně
Provoz jeskyně Balcarka
Provoz Sloupsko-šošůvských jeskyní
Provoz jeskyně Výpustek
Oddělení péče o jeskyně
Pracovní skupina Blansko

vedoucí Ing. Jakub Gabriš
vedoucí Jaromíra Kakáčová
vedoucí Ing. Pavel Krátký
vedoucí Bc. Pamela Fleková
vedoucí Hynek Pavelka
vedoucí Ing. Roman Plíšek
vedoucí Mgr. Eva Hebelková
vedoucí Miluše Hasoňová
vedoucí Bc. Hana Horáková

vedoucí Ing. Jan Flek

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jeskyní, Bozkov
Správa Chýnovské jeskyně, Dolní Hořice
Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko
Správa Jeskyně Na Turoldu, Mikulov
Správa Jeskyně Na Špičáku, Supíkovice
Správa Jeskyní Na Pomezí, Vápenná
Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy
Správa Mladečských jeskyní, Mladeč
Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplíce n. Bečvou

vedoucí Mgr. Dušan Milka
vedoucí Ing. Karel Drbal
vedoucí Ing. Martin Koudelka
vedoucí Bc. Jiří Kolařík
vedoucí Bc. Andrea Švubová
vedoucí Ing. Martin Kubalák
vedoucí Alexandr Komaško
vedoucí Drahomíra Coufalová
vedoucí Barbora Šimečková

PŘEHLED VEŘEJNOSTI ZPŘÍSTUPNĚNÝCH JESKYNŮ
A DALŠÍCH PODZEMNÍCH OBJEKTŮ V PÉČI SJ ČR

(Stav k 1. 1. 2023, sestavil Vratislav Ouhrabka)

		název jeskyně	evidenční kód JESO	katastrální území	okres	kraj	chráněné území	celková délka jeskyně / m	celková hloubka denivelace jeskyně / m	nadmořská výška vchodu - východu m n.m.	
Čechy		Bozkovské dolomitové jeskyně	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolomitové jeskyně (1999, 2005) 5,54 ha	1118	43	447	446
		Jeskyně pod Sněžníkem (fluoritový důl ŠP4 Jilové-Sněžník)	P141 26 1A J00029 až P141 26 1A J00043	Sněžník	Děčín	Ústecký	PP Jeskyně pod Sněžníkem (1999) 973 m² CHKO Labské pískovce	samostatné dutiny dlouhé až 150 m	cca 30	574	-
		Koněpruské jeskyně	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1973) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
		Chýnovská jeskyně	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949, 2010) 2,97 ha	1400	79	539	543
Morava		Jeskyně Na Pomezi	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezi (1965, 2010) 20,60 ha (celý systém Jeskyně Na Pomezi-Liščí díra 1870 m)	1430	47	549	545
		Jeskyně Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supikovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439	437
		Javoříčské jeskyně	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949, 2013) 102,29 ha	5594 (celý systém cca 6000 m)	111	445	470/488
		Mladečské jeskyně	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	NPP Třesín (1933), 0,81 ha, PP Třesín (1993) 143,08 ha, CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	257
		Zbrašovské aragonitové jeskyně	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003, 2005) 7,74 ha	1435	55	265	248
Moravský kras		Jeskyně Na Turoldu	K322 27 10 J00001	Mikulov na Moravě	Břeclav	Jihomoravský	PR Turold (1946, 2002) 16,84 ha CHKO Pálava	3054 (systém: Turold 1754, Liščí 1300)	47	285	-
		Punkevní jeskyně	K230 12 10 J03240	Suchdol v Moravském krasu, Vilémovice u Macochy	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	6375 (systém: Punkevní Macocha 5675 m, Malý výtok 150 m, Stovka 550 m)	190/65	355	350
		Kateřinská jeskyně	K230 12 11 J06940	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
		Jeskyně Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomoravský	PR Balcarka skála – Vintoky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
		Sloupsko-šošůvské jeskyně	K230 12 10 J00250	Sloup v Moravském Krasu, Šošůvka	Blansko	Jihomoravský	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999,2010) 7,50 ha CHKO Moravský kras	5700	98	462	470
		Jeskyně Výpustek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Brno-venkov	Jihomoravský	PR U Výpustku (1977, 2012) 63,34 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou publikační a prezentační činnost.

teplota vzduchu vody °C		rok objevu zpřístupnění		zpřístupněná část jeskyně m	délka návštěvního okruhu*) m	denivelace návštěv. okruhu m	počet schodů	dobu prohlídky min.	průměrná roční návštěvnost **) 1991 - 2022	průměrná roční návštěvnost **) 2006 - 2019	charakteristika/výjimečnost jeskyně
7,5 - 9	8	1947 1957	1969	350	400	17	245	cca 45	65 447	64 661	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
7 - 12	-	1983 1984	-	délka přístupných důlních chodů 870	1740	19	-	cca 2,5 hod		pouze pro odborné exkurze	Pseudokrasové dutiny s fluoritovou mineralizací částečně přístupné z důlního díla (ŠP 4 – Jilové-Sněžník)
9 - 10,5	-	1950	1959	630 (návštěvní trasa 580)	620	27	483	cca 50-60	93 730	84 268	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
5 - 9	8,7	1863	1868	280	260	36	330	cca 45	32 537	30 845	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
7 - 8	-	1936 1949	1950	450	390	12	196	cca 45	52 446	48 063	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
7 - 9	-	cca pol. 15. stol.	1885 1955	220	220	2	0	cca 35	14 718	14 556	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
7 - 8	-	1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	46	255	cca 60/40	45 301	39 291	Jeskynní systém s nejobtížnější a nejpestřejší krápníkovou výzdobou.
7 - 9	-	1826 (1828)	1911	330	400	14	92	cca 40	19 231	19 752	Významná archeologická lokalita – největší a nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
14 - 16	22	přelom 1912/1913	1926	375	375	18	126	cca 50-60	48 985	47 508	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápníkovou výzdobou.
7 - 9	6 - 8	1951	1958 2004	140	280	33	350	cca 50-60	28 702 ***)	29 374	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
7 - 8	4 - 10	1909	1910	1290	1250 (z toho 440 m plavba)	25	198	cca 60	201 325	192 242	Nejméně známý jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
7 - 8	-	část odedávna, 1909	1910	420	580	20	199	cca 40	54 394	45 224	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorem v ČR.
7 - 8	-	1923	1925 1935 1949	720	720	18	330	cca 60	36 301	30 711	Jeskynní systém s bohatou krápníkovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
7 - 8	1 - 20	část odedávna 1879-Eliš.j. 1889-Šoš.j.	1881 1890	1930	1760 890 950 1300	24 24 23 73	303 202 147 134	cca 110/70	43 314	43 727	Nejdelší zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
7 - 8	-	před 1608	2007	615	600 690	3 3	13 32	cca 75	18 608 ****)	18 608	Jeskynní systém s pohutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským velitelským stanovištěm.

*) délka návštěvního okruhu je trasa, kterou návštěvník projde **) nejsou zahrnuty roky, po které byla jeskyně zavřena ***) jeskyně otevřena od r. 2004 ****) jeskyně otevřena od r. 2007

Bozkovské dolomitové jeskyně – čeká nás ještě něco horšího než covid?

Dušan Milka

Nový rok jsme sice přivítali změnou vstupného o něco málo přes deset procent, ale nezdálo se, že by to návštěvníky vyvedlo z míry. A my jsme, po covidových letech, už opravdu potřebovali zvýšit příjmy. Prvního půl roku to dopadalo přesně tak, jak jsme předpokládali.

V zimě na horách něco sněhu napadlo a bylo na čem jezdit, tak naši potencionální návštěvníci lyžovali víc, než chodili na výlety, a bylo to znát. My jsme mohli o jarních prázdninách zase po nějaké době zorganizovat kvalifikační školení průvodců, a i přes naše pesimistické předpovědi se nakonec sešlo šest nováčků, což znamenalo významné doplnění stávajícího řídoucího týmu.

Jarní návštěvnost byla poměrně slabá, školy doháněly po covidu učivo a na výlety se moc nehrnuly. Svoji roli patrně sehrály i stoupající ceny pohonných hmot. Ubylo skupinových zájezdů, především školních výprav, polské cestovky odřikaly jeden rezervovaný zájezd za druhým. Celý první půlrok byl výhradně ve znamení českých návštěvníků, pokud se objevili nějakí Poláci, tak to vypadalo, že spíš zabloudili, než že si záměrně přijeli prohlédnout podzemí. Pochopitelně to souviselo ještě s něčím horším, než byl covid, a tím byla válka v Evropě, na Ukrajině, kterou koncem února rozpoutalo Rusko. Za tohoto mimořádného stavu se nebylo co divit, že lidé zůstávali doma a vyčkávali, jak se situace vyvine.

Po půl roce to vypadalo, že to bude další nepříjemný propad v návštěvnosti. Od srpna se ale situace zlepšila a druhá polovina roku byla srovnatelná s návštěvností před covidem. Na podzim se v jeskyních objevili jak Poláci, tak Němci, Holanďani i Dánové. Čechů bylo o něco méně a vypadalo to, že si ještě dopřávají zahraniční dovolenou, než se výrazně zvednou ceny. Přestože jsme se v posledních měsících roku dostali na návštěvnost roku 2019, žádná velká výhra to pro nás není. Rostoucí náklady, především za energii, nám ukrájí, a budou ukrájovat z tržeb čím dál větší díl, a my ani nedokážeme odhadnout, jaký bude v nastávajícím nelehkém roce zájem návštěvníků o prohlídku jeskyně.

Sluší se připomenout, že v roce 2022 uplynulo 75 let od objevu Bozkovských dolomitových jeskyní (Jarda Hromas o tom napsal pěkný článek do Ochrany přírody) a 21. září uplynulo 65 let od objevu jeskyně Překvapení, což bylo impulsem k intenzivním průzkumným pracem a do jisté míry vyústilo ve zpřístupnění jeskyní veřejnosti.

V zimním období, kdy je slabší návštěvníkový provoz, připravujeme do zásoby prodejní suvenýry na hlavní sezonu. Na snímku kolegyně Dobroslava Hušková a Šárka Řeháková při adjustaci přívěšků. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

Rok 2022 byl pro Chýnovskou jeskyni velmi významný. Přestože se vlastní provoz jeskyně nevymykal běžnému standardu minulých „nekovidových“ let, jedna věc zasáhla celý tým svou náročností – blížící se dokončení Návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně. Protože se však jedná o skutečně mimořádnou akci, pojednáme o ní v jiné části Ročenky.

Nyní se však vraťme k běžnému provozu. Sezóna začala jako obvykle po zimní pauze a výletu netopýrů 1. dubna a skončila 31. října 2022. Mezitím si jeskyni prohlédlo 29 408 návštěvníků, o které se staralo šest stálých zaměstnanců a 17 brigádních průvodců. Vstupné do jeskyně bylo pro tento rok stanoveno na 150 Kč plné, seniorské a studentské na 120 Kč a dětské na 80 Kč.

Průzkum a dokumentace projevu starého důlního díla v linii dálnice D3 u Českých Budějovic.

Foto: Josef Vandělk, SJ ČR

Pracovníci Chýnovské jeskyně byli zainteresováni do spolupráce na projektu zpřístupnění přírodní památky Orty u Českých Budějovic. V rámci ní bylo podepsáno memorandum o budoucí spolupráci mezi zúčastněnými subjekty. V roce 2022 byly zahájeny práce na projektu zpřístupnění podzemní části a vysána architektonická soutěž na provozní budovu. Správa CHJ je jako zúčastněný subjekt v kontaktu s Jihočeským krajem, který je investorem projektu. 21. února proběhlo společné jednání s náměstkem hejtmána Jihočeského kraje Mgr. Františkem Talířem odpovědným za cestovní ruch a regionální rozvoj. Ve výběrovém řízení zvítězil jako dodavatel projektu podzemní části Ing. Karel Klobása.

Bylo provedeno poptávkové řízení pro umístění dopravního značení k jeskyni na dálnici D3. Vybrána byla firma Kaska s.r.o. České Budějovice s realizací v dubnu 2023.

Průběžně byla pořizována fotodokumentace jeskyně, která následně slouží jednak jako archivní a srovnávací materiál a také jako podklady pro případnou publikační činnost. Stejným způsobem byla pořizována dokumentace všech činností prováděných SCHJ v oblasti Chýnovského krasu a v ostatních lokalitách regionu.

SCHJ též podporuje vývoj a využívání technologie pro průzkum, dokumentaci a odběr vzorků pomocí kamerového systému ve velmi úzkých prostorech a dutinách. Úzce spolupracujeme s firmou Geo-cz a spolkem Naše historie na výzkumech podzemních prostor archeologického charakteru. V roce 2022 se jednalo především o výzkumy hrobek v kostele sv. Mikuláše v Bilovci a v kostele sv. Filipa a Jakuba v Katovicích, pokračování výzkumu zazděných prostor v západní části gotického kostela sv. Jiljí v Milevsku a hrobky v kostele sv. Jakuba v Telči, průzkumy trativodů ve Strahovském klášteře a starého důlního díla na stavbě dálnice D3. V souvislosti se staršími výzkumy proběhly 13. září slavnostní nešpory spojené s představením relikvie Sv. Hřeby v klášteře Milevsko a 6. listopadu slavnostní představení knihy o objevu a zkoumání hrobky Rožmberků ve Vyšším Brodě na zámku v Třeboni.

Významný byl také vstup z mezinárodního projektu forenzního obličejového přístupu k lebce Mladeč I., na kterém se podílel autor článku. Pokračovala stopovací zkouška vod mezi Purkyňovým jezírkem a Rutickou vyvěračkou ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou University Karlovy a 3D skenování a fotodokumentace jihočeských jeskyní pro krajský úřad.

Abychom laskavého čtenáře příliš neunavovali informacemi, tak ostatní aktivity již jen telegraficky: monitoring mikroklimatu, chiropterologický monitoring, monitoring posuvu hornin na tektonických poruchách, doplňování dokumentace, 2. září koncerty Jaroslava Svěceného, 9. září Mezinárodní noc pro netopýry, 17. září akce nového návštěvníckého střediska pro město Chýnov a jeho občany, 6. října Mezinárodní den geodiverzity, rutinní natáčení pro televizi a poskytování součinnosti pro média. Myslím, že jako základní informace o dění Správy Chýnovské jeskyně za rok 2022 by to stačilo. O významnějších událostech a výzkumech podrobněji na jiném místě Ročenky 2022.

Javoříčské jeskyně

Martin Koudelka

Rok se sešel s rokem a je čas opět bilancovat, co jsme si na našem provozu prožili a užili...

V roce 2022 navštívilo Javoříčské jeskyně celkem 39 768 návštěvníků. I přes obecnou nejistotu ve společnosti, způsobenou válečným konfliktem na Ukrajině, zdražováním energií a rostoucí inflací, byla návštěvnost velmi pěkná a v konečném důsledku nad očekáváním. Nejistota se ovšem projevila v omezení veškerých hromadných akcí – školních výletů, firemních akcí i zájezdů cestovních kanceláří a agentur. Opakovala se silná sezónní špička návštěvnosti v prázdninových měsících, se kterou se již učíme vypořádat. Během července a srpna k nám přichází téměř 60 % návštěvníků z celkového počtu. Zatím se nám vždy podařilo všechny zájemce v daném dni provést, i když si to mnohokrát vyžaduje silné nervy dispečera a plné nasazení celé směny včetně brigádníků.

I v tomto roce jsme pokračovali v již tradičním sčítání letounů. Třetí lednovou sobotu se nám podařilo zmonitorovat kompletně celý systém Javoříčských jeskyní, tedy celkem téměř šest kilometrů chodeb ve třech patrech. Sčítání se zúčastnilo šestnáct osob a bylo dohledáno celkem 6 684 zimujících letounů, z toho 6 451 kusů vrápence malého. Javoříčské jeskyně tak i nadále zůstávají největším známým zimovištěm netopýrů a vrápenců celé České republiky. Tajemný život letounů přibližujeme již pravidelně na akcích pro veřejnost, nazvaných Probouzení a Uspávání netopýrů, vždy před zahájením a poté po ukončení hlavní turistické sezóny. V roce 2022 jsme měli čest provést a do života netopýrů zasvětit celkem 120 zájemců. Akce je pořádána ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a za podpory České společnosti pro ochranu netopýrů.

V roce 2022 pokračovala spolupráce s Českou geologickou službou na řešení několika výzkumných úkolů. Patří k nim pravidelné odběry a chemická analýza skalových vod, odběry vzorků bradavičnatých sintrů pro určení jejich geneze a dokumentace tektoniky, zlomů a vrás kopce Špraňku. Pracovníci Javoříčských jeskyní se také podíleli na monitoringu povrchových krasových vod a řešení složitých hydrogeologických problematiky vazeb krasových ponorů a vývěrů v oblasti Homomoravského úvalu.

V roce 2022 jsme také spolupracovali na přesunutí památníku Vladimíra Panoše z objektu zchátralé dětské ozdravovny ve Vojtěchově a jeho umístění před portál Zátvořice, přímo u vchodu do zpřístupněných jeskyní. Práce proběhly se souhlasem původních vlastníků památníku, na žádost potomků doc. Panoše a se souhlasem orgánů ochrany přírody. V den stého výročí narození této významné osobnosti světové geografie a speleologie dne 2. července byla za Správu jeskyní ČR položena kytice na ústředním hřbitově v Olomouci. 2. září pak proběhlo u nově instalovaného památníku setkání rodinných příslušníků a pamětníků k uctění památky doc. Panoše. Hlavní proslov přednesl emeritní ředitel Geologického ústavu AV ČR prof. Pavel Bosák.

Konec roku se nesl v přípravách a následné realizaci rekonstrukce příjezdové cesty, která již byla delší dobu ve špatném technickém stavu. Realizace se velmi úspěšně zhostila firma Strabag. Vzhledem k tomu, že se komunikace nachází na hranici Národní přírodní rezervace, bylo nutné reflektovat v plném rozsahu požadavky ochrany přírody, tedy ponechání původní šířky bez dalších stavebních úprav (např. propustí, příkopů). Závěrem bych chtěl poděkovat všem stálým pracovníkům, brigádním průvodcům a průvodkyním i všem externím spolupracovníkům, kteří posouvají Javoříčské jeskyně správným směrem.

Po usilovném drhnutí podlah Pavlem Šišmou se budou toalety pro návštěvníky jen lesknout.
Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Jeskyně Na Pomezí

Martin Kubalák

Jeskyně Na Pomezí v roce 2022 navštívilo celkem 44 036 turistů. Návštěvnost byla oproti roku 2021 o 6 128 osob vyšší, a to díky ukončení covidových restriktivních opatření, což jsme s povděkem uvítali. Hospodářský výsledek byl rekordním v historii a při nastavených velmi úsporných opatřeních, kdy nebyly čerpány prostředky na žádnou obnovu a investice, byly vytvářeny rezervy SJ ČR. Za velmi vysokou návštěvnost jeskyní lze opět označit letní měsíce roku 2022.

Veškerá činnost byla podřízena úsporným opatřením. Šetřilo se, kde se dalo. Díky tomu nebyly realizovány žádné investice. Opravy se odkládaly, a ty akutní se dělaly jen provizorně, ale za podmínky splnění nejnutnějších požadavků.

Provoz jeskyní zajišťovali tři stálí pracovníci, v době turistické sezóny byli přijati na dohody o provedení práce a pracovní činnosti dva zaměstnanci na prodej upomínek (tzv. jiná činnost). Na provádění v jeskyních se nám zpočátku nedařilo najít požadovaný počet sezónních pracovníků. To se změnilo s příchodem letních prázdnin, kdy jsme museli některé i odmítnout. Novým problémem je nízká míra zodpovědnosti u některých mladých lidí spojená s malou motivací a zhoršenou schopností komunikace se zaměstnavatelem.

Musím však ocenit většinu zaměstnanců za výborné zvládnutí sezóny, adekvátní zvládnutí všech výjimečných i běžných situací provozu, boj s tím, co by nám mělo práci ulehčovat, ale je tomu spíše naopak. V nebývalé míře bylo také potřeba prokázat psychickou odolnost, kdy jsme pozorovali změnu chování ve společnosti, pramenící z tlaku předchozích let.

V jeskyních probíhá výzkumná činnost ÚSMH AV ČR na monitoringu tektonických poruch. Ve spolupráci s pracovníky AOPK ČR provádíme monitoring počtu zimujících netopýrů. V oblasti ochrannářského managementu byla realizována opatření na odstranění lampenflóry a zajištění nebezpečných míst mimo návštěvní trasu vystrojením vytipovaných rizikových úseků kotevními prostředky a lany.

Již delší dobu je naší prioritou výstavba budovy občerstvení, byla vypracována projektová dokumentace včetně všech vyjadřovacích zpráv k zahájení prací. Realizace výstavby bohužel byla z ekonomických důvodů odložena. Je to poslední velký provozně-infrastrukturní nedostatek naší lokality. Pro desítky tisíc návštěvníků ročně je potřeba zajistit kompletní služby, aby tento „malý ostrůvek“ splnil požadavky dnešní doby a naplnil tak jejich očekávání.

Odstraňování lampenflory v Jeskyních Na Pomezí.
Foto: Martin Kubalák, SJ ČR

Jeskyně Na Špičáku – rok velkých změn

Andrea Švubová

Změn, které (troufám si říct) turisté pocítili jen minimálně. Byly to totiž změny personální. Po více než 30 letech skončila ve své funkci vedoucí Správy JNS Evelyn Vozábalová a takřka současně odešla do zasloužené penze i její zástupkyně Ivana Foitová. Já se stala od ledna novou „šéfkou“ a Ivu nahradila Hana Ivanová. Do té doby působila jako pokladní a průvodkyně, pouze ale v čase hlavní turistické sezóny. V dubnu 2022 nás doplnila Soňa Cundrlová. Pro mne osobně to byla obrovská životní změna. Před nástupem jsem bezmála čtvrt století působila jako regionální zpravodajka Českého rozhlasu.

První tři měsíce pro mne nebyly jednoduché. Odborný zácvik, báňské předpisy a základy karsologie střídaly vedle objednávek, faktur či příjmem i uzavěrky a docházky. S provozem jsem se seznamovala za pochodu. Nejednou jsem volala SOS a prosila kolegy o radu. Bez jejich pomoci bych se neobešla, díky moc za ni. Největší oporou mi ale byla Soňa. S ohledem k tomu, že nám na začátku června dlouhodobě onemocněla kolegyně Hana, musely jsme prakticky celou sezónu táhnout ve dvou. Pro nás obě to byla velká zkouška. Výrazně nám pomáhaly Evelyn a Iva, a tak jsme i díky nim sezónu ustály. A podle souhrnného výsledku počtu turistů v jeskyni jsme si ani tak zle nevedly.

Statistiky dokládají, že jsme měly letos pátou nejúspěšnější návštěvnost v historii – 17 250 osob. Velmi mne potěšil i zájem o mimořádné prázdninové prohlídky s baterkami, které pořádáme každou středu v 15 hodin. Během loňského roku na ně během července a srpna zamířilo asi 200 osob, což je nejvyšší číslo od roku 2011, kdy tyto dobrodružné výpravy do podzemí odstartovaly. V průběhu sezóny jsme uspořádaly i trojici koncertů. Dvakrát v jeskyni vystoupil Ženský pěvecký sbor Radost z Bělé pod Pradědem a na konci října zahrál v Dómu naděje světově uznávaný kytarový virtuóz Štěpán Rak. Jeho koncert byl charitativní, výtěžek věnoval umělec na léčbu svého dlouholetého přítele Alfreda Strejčka.

Vedle standardní agendy, prohlídek a běžných managementových akcí (údržba zeleně, likvidace lampenflory, ořezy náletů či obírky stěn) máme za sebou i kontrolu z báňského úřadu. Vybojovat jsme si musely i povolení k pokácení dvou přestárklých a nemocných stromů, které ohrožovaly turisty i majetek. Souhlas AOPK ČR jsme získaly, a tak mohli stromolezci na začátku prosince se zásahem začít. Jak moc byl náročný, dozvíte se v dalším článku Ročenky 2022.

Prosadit své plány se mi loni vzhledem k vyčerpání nepodařilo. Ráda bych posílila návštěvnost, zejména mimo letní prázdniny. Chci oslovit především vedení mateřinek a základních škol. A to nejen z Česka, ale i sousedního Polska. Je nutné dětem prohlídku zpestřit, nabídnout jim zážitek, na který hned tak nezapomenou. Ty nejmenší návštěvníky by mohli zaujmout keramičtí skřítci, kteří by se měli na začátku příští sezóny objevit po celé délce prohlídkové trasy. Zkontaktovaly jsme sociální zařízení v Olomouckém i Moravskoslezském kraji, domovy důchodců, domy s pečovatelskou službou i některá zařízení pro handicapované. Letos se na prohlídku podzemního labyrintu pod Velkým Špičákem vypravila jen asi třicítka vozičkářů, a to je podle mne velmi málo.

Kromě zážitku si mohou turisté odvézt z jeskyně i mnoho tematických suvenýrů. Vedle minerálů, trilobitů nebo řezů krápníků třeba i zboží, které se chlubí značkou „Jeseníky – originální produkt“, jehož nabídku hodláme rozšířit. Chceme tak zviditelnit místní výrobce, zemědělce, farmáře, skláře nebo šperkaře.

Závěrem: velký dík patří i průvodcům. A protože drtivá většina z týmu letos maturuje, přejeme jim u zkoušek hodně štěstí. S některými jsme se už rozloučily, doufám jen, že se nám za ně podaří najít stejně kvalitní náhradu. Současně bych chtěla touto cestou popřát kolegyni Haně brzké uzdravení.

Slavné jesenické Špacírký – luštěninové kreky s různými příchutěmi. Na obalu dokonce mapa Jeskyně Na Špičáku. Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

Po covidových opatřeních předchozích dvou sezon jsme letošní začali stejně, jako před covidem. Sezóna byla zahájena 1. dubna a skončila v neděli 13. listopadu 2022.

Celou sezónu nás provázela nedostatek průvodců, a i to málo, co jsme měli, nám v průběhu roku utíkalo do restaurací, vinohradů a sadů za lepšími výdělky. Pro nedostatek průvodců jsme nebyli schopni uspořádat každoroční oslavy Dne Země a vůbec jsme neotevřeli vinný sklípek Jeskyně Na Turoldu. V nejsilnějších měsících červenec a srpen jsme dokonce museli v některých dnech přikročit k uzavření stánku se suvenýry a občerstvením. Ale i přes problémy s nedostatkem průvodců jeskyni navštívilo 37 731 návštěvníků. Jedná se o nejvyšší návštěvnost v historii zpřístupnění JNT. Oproti roku 2019, který ještě nebyl postižen covidovým opatřením, návštěvnost vzrostla o 12,5 %, což představuje 4.190 návštěvníků.

Druhý týden v lednu proběhlo v Jeskyni Na Turoldu pravidelné sčítání netopýrů, které je každoročně prováděno pod vedením RNDr. Josefa Chytila Ph.D., vedoucího oddělení Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově. Bylo napočítáno 473 kusů zimujících vrápenců malých, 3 netopýři břitví, 1 netopýř řasnatý. Oproti roku 2021 je to pokles o 128 kusů u zimujících vrápenců. Ale podle odborníků se nejedná o nic výjimečného. Vrápenci se přemístili na zimoviště do sklepení lednického zámku, kde jich bylo naopak napočítáno o 130 kusů více.

V červenci a srpnu jsme opět pořádali každé pondělí večerní prohlídky při svíčkách, které se jako každý rok návštěvníkům velmi líbily. Pokračovali jsme také v posezonním zpestřování prohlídek, kdy jsme opět nainstalovali u jednotlivých zastavení v jeskyni postavy, které se váží k legendám a pověstem z Jeskyně Na Turoldu. Oživené prohlídky každoročně probíhají od druhého víkendu v září u příležitosti obnovených oslav Pálavského vinobraní a letos trvaly až do půlky listopadu.

V průběhu roku jsme kontrolovali stav hladiny vody v Jezerním dómu. Bylo zjištěno, že voda není již pátým rokem ani v sondě ve Třetí Zlaté síni.

Z managementových prací bylo vybranou firmou realizováno posečení dna lomu a odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou.

V listopadu jsme s průvodci uskutečnili poznávací zájezd. Kromě zpřístupněných a nepřístupných částí Bozkovských dolomitových jeskyní jsme navštívili muzeum Českého ráje v Turnově, jez, sklářskou hut' a vodní elektrárnu v Bohuňovsku, Ponikelskou jeskyni, písečné štoly v Poniklé a pevnost Josefov.

Večerní prohlídka Jeskyně Na Turoldu při svíčkách. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Koněpruské jeskyně

Alexandr Komaško

Také tento rok jsme opět strávili v provizoriu vedle stavby nového objektu, přestože již půl roku jsme ho měli užívat. Tak to dopadá, když hlavním kritériem výběrového řízení je dle zákona nabídnutá cena. Ta se podle nás nepodařilo snížit, takže se musíme snažit, aby práce byla co nejlevnější, bez ohledu na kvalitu. Udělá se hrubá stavba, plochá střecha ještě není zaizolovaná, ale zhotovitel už pracuje na vnitřku. Třeba nebude pršet... Ale příroda si to udělá po svém, takže dovnitř zatéká, v čerstvě vylitých podlahách skapové jamky, podlahy i stěny se musí opravovat, zhotovitele to stojí spoustu času, takže časová ztráta neustále narůstá... nebo provede nějakou práci, třeba položí podlahové topení, nepozve stavební dozor k převzetí prací, zalije betonem a po několika měsících začne tvrdit, že tam toho musel položit více, než bylo ve výkazu výměr... To pak objednatel samozřejmě se zhotovitelem nemůže najít shodu.

To vše se značně podepsalo na provozu jeskyní. My jsme na se povrchu pletli jim, stavbaři zase nám. Turisté se proplétali kolem oplocení staveniště, měli špatně dostupné zázemí, nicméně přišli a my jsme se jim věnovali, jak nejlépe to šlo. Bylo jich celkově 71 311, z toho údajně 1 169 cizinců (prodejní program, jak známo, oproti předchozímu neobsahuje všechny státy, stejně jako neobsahuje kategorii pro nezařazené, takže jsou z nich buď Češi nebo jiné národnosti). Sezónu jsme tentokrát již měli normálně dlouhou, tedy

od 1. dubna do 30. listopadu. Počátkem prosince proběhla několikadenní mikulášská akce, které se postupně zúčastnilo 1 255 osob. Před sezónou jsme se věnovali úpravě trasy v Proškově dómu, po ní započali opravu léta nefunkčního osvětlení části jeskyní před Proškovým dómem.

A nejen to vše se dělo s podstavem stálých průvodců, což kladlo na stávající zaměstnance někdy těžce zvládané požadavky. Naštěstí jsme získali řadu začínajících průvodců, což je příslib do budoucna. Za zvládnutí provozu během roku 2022 všem pracovníkům Koněpruských jeskyní patří velké uznání a dík.

Během roku 2022 byl námi sledován těžební postup Velkolomu Čertovy schody se zřetelem na možnost nastřelení dutin. V průběhu roku byl dokončen záchranný výzkum pěti jeskyní zjištěných během těžby, z toho dvě dutiny nebyly lomem nahlášené a našli jsme je sami. V dokumentovaných jeskyních byl proveden odběr vzorků (sedimenty, výzdoba, žilná výplň, minerály atd.), pořízena základní měřičská a fotografická dokumentace, vyhotoven jejich popis. Zdokumentované jeskyně byly zadány do

Demontáž staré vodovodní přípojky do Mincovny.

Foto: Kamila Jungmannová, SJ ČR

systému JESO. U dalších dvou jeskyní je jejich dokumentace i průzkum v rozpracovaném stavu.

I nadále jsme měli na starosti Jeskyně pod Sněžníkem, kterými jsme provedli několik platících skupin odborné veřejnosti. Byla přistižena skupina sběratelů minerálů ze slovanské země ležící za sv. hranicí našeho státu, kteří si s sebou přivezli vybavení a násilím se snažili proniknout dovnitř, naštěstí neúspěšně. Část jich pak byla zadržena Policií ČR.

Koncem roku vedení Správy jeskyní ČR vypsalo výběrové řízení na nového vedoucího Správy Koněpruských jeskyní, přičemž jeho záběr se rozšíří o řízení dokončovaného Domu přírody Českého krasu. Je tedy důvodný předpoklad, že do příští ročenky již bude zprávu psát někdo jiný a třeba jeho text již bude poněkud optimističtější.

Mladečské jeskyně

Drahomíra Coufalová

Rok 2022 začal plný očekávání. Konečně po dvouletém období, plném protiepidemiologických opatření a šíření koronaviru, začal klasický rok s návštěvním provozem bez nějakých omezení. Jeskyně opět nabízel v zimním období prohlídky dvěma pevnými vstupy. Jako každý rok v lednu proběhlo ve spolupráci s CHKO Litovelské Pomoraví sečítání letounů v našich jeskyních.

Koncem ledna došlo i na naši expozici „Příroda a člověk“. Nový dodavatel pan Lipavský po prodloužení smlouvy konečně naistaloval do jeskyní zbývající dvě diorámata. V současné době již chybí jen doplnění audio programů. Byla vybrána firma ACT PRO s. r. o., která by je měla v roce 2023 zrealizovat a tím dokončit zmíněnou expozici, jejíž dokončení se táhne už několik roků. V březnu nás poctil návštěvou štáb České televize, který v jeskyních prostorách natáčel jeden z dílů dokumentárního cyklu pod názvem „Touha po věčnosti“ zaměřeného na archeologická naleziště. Průvodci pořadu byli herec Jaroslav Plesl a historik Jindřich Záhorka.

Hlavní turistická sezona byla zahájena 1. dubna. Zájem o prohlídky se začal srovnávat s běžným rokem a vrátili jsme se i k doplňujícím akcím. Posluchači se tak hned v dubnu mohli těšit na koncertní vystoupení v podání Chanson Trio Coucou. Po delší době se nám v poměrně hojném počtu vrátily školní výpravy, některé již využily i náš nový pracovní list. Po dvouletém covidovém opatření byl školním výpravám opět zpřístupněn prezentační sál s třemi naučnými filmy, ale zároveň byl využíván i pro jednotlivé návštěvníky v době čekání na prohlídku. Tropicke teploty o prázdninách lákaly návštěvníky a přilákaly i televizi Nova s reportáží na příjemné ochlazení v jeskyních. Některé dny byly trochu hektické, ale vše jsme z hlediska provozu bez problémů zvládli. Koncem září se uskutečnil ještě druhý koncert, tentokrát zazněly naše jeskyní největší italské hity v podání temperamentního Itala Davide Mattioliho.

Štáb České televize při natáčení dokumentárního cyklu

„Touha po věčnosti“. Foto: Ondřej Vlček, SJ ČR

Z hlediska návštěvnosti patří rok 2022 k nejúspěšnějším, jde o druhou nejvyšší návštěvnost od roku 1990. Celkem Mladečské jeskyně navštívilo 23 704 osob, což je v porovnání s minulým (covidovým) rokem nárůst o 36 %, ale ve srovnání s běžným rokem 2019 nárůst o 12 %.

Realizovány a zdokumentovány byly dva ochranné managementy, obírka skalních stěn a likvidace náletových dřevin s následným pokosením travnatých ploch ve svahu za provozní budovou. Bohužel se nepodařilo uskutečnit třetí akci, a to odstranění uschlých jasanů na našem pozemku u přístupových cest a za provozní budovou. Zásah byl přesunut na počátek roku 2023.

Koncem září po vydání tiskové zprávy „Dívka z Mladeč“, kdy vědci pomocí moderní počítačové techniky zrekonstruovali z lidské lebky nalezené v roce 1881 v Mladečských jeskyních pravděpodobnou podobu sedmnáctileté dívky, nastal mediální zájem o naše jeskyně. Natočené reportáže byly odvysílány ve všech televizních zpravodajstvích. Hlavní podíl na této unikátní rekonstrukci lidské lebky má náš odborný náměstek Ing. Karel Drbal. Jak vše probíhalo, se dočtete v samostatném článku „Forenzní rekonstrukce lebky Mladeč I.“

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Po dvou letech covidového chaosu jsme se těšili, že se život konečně znormalizuje. V únoru vypukla válka na Ukrajině a zaskočila celý svět. Nikdy by nás nenapadlo, že budeme denně cestou do práce potkávat válečné uprchlíky, maminky s dětmi a starší pány, kteří našli ubytování v okolních lázeňských domech. Věnovali jsme se své práci kolem provozu jeskyně, přesto se neodbytně vkřádala myšlenka, co bychom si počali my sami, kdyby se něco podobného stalo nám. Kupodivu se napjatá situace neprojevila negativně na návštěvnosti, která se s počtem 47 286 osob vrátila téměř na předcovidovou úroveň, což nás mile překvapilo.

Na terase jsme instalovali dvě nové infotabule: Šli před námi a Jeskyně zamořená plynem. Venku před budovou pak panel o tektonických měřeních ÚSMH a tabuli lákající k návštěvě všech čtrnácti zpřístupněných jeskyní SJ ČR. Demontovat jsme naopak museli čtyři směrové šipky v obci navádějící automobilisty k parkovišti za vilou Rozmarýn. Někteří návštěvníci je bohužel pochopili jaksi absolutně a vrhali se z parkoviště v daném směru prudkým svahem po spádnicí mezi skalními výchozy k naší provozní budově, a to včetně dětí a těhotných žen. Vyšlapané divoké stezky jsme zaházeli kletím a modlili se, aby to už nikdo dál nezkoušel.

V červnu se konal V. ročník nočního pochodu Mezinárodní policejní asociace IPA, který byl tentokrát obohacen o průchod naší návštěvní trasou. Účastníci vcházeli do podzemí východem na lázeňské kolonádě, trasu prošli proti směru běžné prohlídky, vylezli v provozní budově a s čelovkami pokračovali dál do tmy. Bezpečný pohyb 300 účastníků mezi 22. a 3. hodinou ranní s upraveným průvodcovským výkladem zajistilo celkem sedm stálých a sezónních zaměstnanců. Soudě podle ohlasů, byl to mimořádný zážitek na obou stranách.

Potěšila nás také pochvala. Jeden tatínek ukazoval synkovi u pokladny naši krásnou lesklou celobarevnou vstupenku se slovy: „Vidíš, co jsem ti říkal, tak má vypadat vstupenka! A ne ten potištěný papírek, co nám včera dali v kině.“ Bohužel až dobereme poslední zásoby, příště dostanou už taky jenom anonymní lísteček bez propagačního účelu a budou zklamaní. Inu, nezbytné úspory na pravém místě?

V červenci byla v Mramorové síni instalována tradiční výstava – více se o ní dočtete na str. 28. V této době jsme ve spolupráci s Městskými kulturními zařízeními Hranice připravili aktualizovanou reedici oblíbené brožury Příběh záračné teplé kyselky. Sotva jsme ji ještě teplou přivezli z tiskárny, potápěčům na Hranické propasti se podařil nový světový rekord a my jsme museli rychle vytvořit aktualizací vložku, abychom zachránili celý náklad. Ale v tomto případě jsme to udělali s nadšením. O rekordním sestupu robota do hlubin Propasti více v článku na str. 91.

Došlo i na managementové zásahy. Kromě již standardní obírky skalních výchozů nad provozní budovou, celoplošné desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby, likvidace lampenflory

Zbrašovští průvodci si rozebírají termíny služeb na celou sezónu 2022. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

a spelealpinistické revize vertikálních komínů bylo nutné opravit opěrné kamenné zdi u východu z jeskyně, přespárovat je a vyměnit shnilá dřevěná odpočívadla za nová z recyklátu.

Během roku jsme pracovali také na dokumentech s dlouhou platností a zásadním významem pro jeskyně a jejich okolí, a to hned na třech. Podíleli jsme se na návrhu nového plánu péče o NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně na období 2023-2036, byl schválen v březnu 2023. Připravili jsme také návrh nového plánu péče o NPR Hůrka u Hranic 2023-2036, v němž bylo nutno nově zpracovat prakticky všechny kapitoly týkající se krasových jevů, neboť dosavadní plán péče je řešil jen marginálně. V době vydání této ročenky je dokument stále v připomínkovém řízení. Třetím problémem bylo stanovení opatření, které si vyžádala v našich jeskyních novela předpisů státní báňské správy týkající se nejvyšší povolené koncentrace CO₂ v ovzduší. Rozhodnutím ČBÚ nám byla povolena odchylka od příslušných ustanovení a povolena maximální koncentrace do 1 % CO₂. Podmínkou však bylo několik technických opatření, výpočet a stanovení maximální doby pobytu pracovníků v podzemí, změna evidenčních záznamů aj., to vše bylo nutno promyslet a vtělit do závazného pokynu závodního.

František Krejča a Pepik Vandělík při revizi odsávacího potrubí v prostoru U Antonička. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Zásadní dopad na hydrogeologickou strukturu Hranického krasu hrozí v případě plánované stavby VD Skalička. V červenci rozhodla vláda o realizaci v podobě bočního suchého poldru, který je sice oproti trvale zatopené průtočné přehradě šetrnějším řešením, nicméně i tak dále trvá riziko změn hydraulické úlohy Bečvy a odtokových poměrů v říční nivě s fatálními následky pro teplou kyselku. Změny nastanou zcela určitě – následkem obrovského stavebního zásahu do nivních sedimentů a výstavby vysokých drenážovaných hrází, ať se bude stavět kterákoli varianta. Objasnit tuto skutečnost na místech, kde se o tom rozhoduje, je ale sisyfovská práce s nejistým výsledkem.

A tak jsme úřadovali, sesípovali, projednávali, vysvětlovali, montovali, spravovali a taky trochu plánovali. Koncem roku jsme za nezištné pomoci technicky zdatných kolegů z Chýnovské jeskyně Pepika Vandělíka a Františka Krejče a jejich sofistikovaného prototypu hadicové kamery zrevidovali celý průběh odsávacího potrubí CO₂, abychom si mohli dále lámat hlavy při přípravě nového monitoringu mikroklimatu, protože ten starý pomalu dosluhuje.

Takže nudit se určitě nebudeme. Naším největším přáním však je, aby co nejdříve přestali ve světě zbytečně umírat lidé.

SPRÁVA JESKYNÍ MORAVSKÉHO KRASU

Jakub Gabriš

Začátek roku 2022 se pozvolna začal vracet do normálních kolejí po velkém výpadku, který způsobila „covidová“ doba. Do toho na konci února vstoupily politické události, které měly globální dopady po celém světě a ovlivnily nejen světovou ekonomiku. Přesto po nejhorší sezóně v roce 2021, kdy byla celkově nejhorší návštěvnost zpřístupněných jeskyní Moravského krasu od roku 1955, se návštěvnost začíná opět alespoň přibližovat k předchozím standardním sezónám.

V roce 2022 navštívilo jeskyně Moravského krasu 308 299 návštěvníků, tj. o 103 025 více než v roce 2021 (nárůst 50,2 %). Oproti roku 2021 se zvýšil počet domácích návštěvníků o 52 387 (27,7 %) a rovněž počet zahraničních návštěvníků o 50 638 (317,2 %). Podíl zahraničních návštěvníků tvořil 21,6 % z celkové návštěvnosti jeskyní Moravského krasu. Zvýšená návštěvnost cizinců byla způsobena jejich návratem po otevření jeskyní a hranic po koronavirové pandemii v předchozím roce.

Po dvouleté proluce se opět konala každoroční hromadná odborná školení sezónních zaměstnanců, v roce 2022 bylo uzavřeno cca 250 dohod o pracovní činnosti či o provedení práce. Na začátku roku se uskutečnilo školení a zkoušky pracovníků podle vyhlášky ČBU č.298/2005 Sb. pro kvalifikační oprávnění k pracím na zpřístupňování jeskyní a jejich udržování v bezpečném stavu, v průběhu roku dále školení pro řidiče referenty, praktické zkoušky kapitánů tř. C, školení jeřábníků a vazačů a školení pro práci s motorovou pilou a křovinořezem.

V roce 2022 proběhlo také mnoho provozních událostí, zmíním pouze ty nejvýznamnější. Na začátku roku bylo provedeno několik místních šetření a posouzení bezpečnosti pohybu osob na plošině na dně Macochy, které bylo zasaženo pádem skalního bloku. Rozhodnutím závodního byla provedena preventivní opatření ve formě uzávěry větší části plošiny a následných obírek horninového masívu v problémových lokalitách. Současně byl zvýšen a rekonstruován ochranný plot na betonovém platu propasti. V současnosti je plošina znovu celá otevřena. Z hlediska bezpečnosti bylo také provedeno ukotvení skalního bloku nad vchodem do Kateřinské jeskyně. V Blansku na správní budově bylo nutno opravit střechu, neboť hřebenáče a bobrové tašky již neplnily svou funkci, což by v budoucnu mělo za následek nevratné škody. Na provozní budově jeskyně Balcarka došlo k poškození vodoinstalace v prvním patře, čímž došlo ke kompletnímu vytopení několika místností v přízemí včetně zázemí pro průvodce.

Rekonstrukce elektroinstalace Punkevních jeskyní se oddaluje, proto se řeší částečná výměna jednotlivých elektro sekcí či zařízení jeskyně tam, kde je to nezbytně nutné. V první etapě byla vyměněna světla a vodiče k prvnímu sifonu, zároveň z důvodu přísnějších předpisů zrušena podvodní světla, které budou nahrazena

Nový vedoucí Správy jeskyní Moravského krasu
Ing. Jakub Gabriš. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

světly s bezpečným napětím 12 V. V plánu je také výměna rozvaděče v Masarykově dómu. Nutná výměna jednoho rozvaděče čeká i Eliščinu jeskyni ve Sloupsko-šošůvských jeskyních.

Na parkovišti u propasti Macocha se opět opakují problémy s „driftaři“ a různými závodníky, kteří obtěžují hlukem celé okolí, a to jak z pohledu ochrany přírody, tak i rušením nočního klidu v přilehlých obcích. Bohužel Stráž přírody ani Policie ČR nemají dostupné legislativní prostředky, jak situaci řešit. Nejvhodnější by byla revitalizace stávajícího parkoviště, rozdělit jej stavebně, využít stromy a jiné prvky. Bohužel se jedná o velkou finanční investici, která není v současné době reálná. V médiích se objevují články, že s problémem nic neděláme, ale nikdo nepoukazuje na to, že problém přece způsobují neohleduplní spoluobčané.

Oprava střechy na budově Správy jeskyní Moravského krasu v Blansku. Foto: Pavel Krátký, SJ ČR

Co se týče personálních záležitostí, na Punkevních jeskyních je každoročně nedostatek dostupných kapitánů pro vodní plavbu, především na víkendové směny. V roce 2023 dochází ale ke změně vyhlášky a místo roční praxe bude dostačovat pouze 20 dnů, což by tento problém mohlo alespoň částečně vyřešit. Stejně tak je nedostatek provozních elektrikářů, což bude problém v následujícím období.

Když ale otočíme list, v roce 2022 se stalo i mnoho pozitivních věcí. Zmíním opět ty významnější z mého pohledu a věřím, že kolegové z jednotlivých provozů popíší i jiné události podrobněji ve svých článcích. V únoru byla otevřena nová zážitková trasa v jeskyni Výпустek. V rámci akce bylo mimo jiné i v předchozím roce vyvezeno 38 m³ starých zakládek, zdiva, betonu a železných armatur. Dále bylo instalováno železné

schodiště a lávka pro přechod podzemního krytu, ochranné zábradlí a zažádáno o potřebná povolení k provozu této návštěvní trasy, které bylo úspěšně schváleno. Během roku 2022 absolvovalo tuto trasu 996 návštěvníků. V průběhu roku proběhly v jeskyních Moravského krasu různé koncerty, oživené prohlídky, všechny jeskyně byly mediálně prezentovány včetně televizních a rozhlasových vysílání.

Na závěr bych chtěl zmínit, že rok 2022 byl přelomový i v tom, že jsem vystřídal ve vedení Správy jeskyní Moravského krasu svého kolegu Jiřího Hebelku, který odešel do zasluženého důchodu. Tímto bych mu chtěl poděkovat nejen za předchozí spolupráci a činnost.

Jeskyně Balcarka

Eva Hebelková

V minulém roce jsme po dvou „covidových“ letech otevřeli v běžném režimu, to znamená 1. března, hned poté, co z jeskyně vylétli zimující netopýři. Po celý se rok jsme prováděli běžnou údržbu, jako je úklid provozních budov, „zkulturovali“ jsme okolí jeskyně, starali se o parkoviště a další veřejné plochy. Umývali jsme a čistili několikrát za rok náš nejdůležitější „výrobní prostředek“ – jeskyni. Ne na všechno stačíme sami, a tak nám se sečením trávy, nátěry, opravami střechy, čištěním odpadů, jímek, okapů aj. pomáhali kolegové z údržby.

V rámci managementu byly provedeny obírky skalních stěn nad vstupem, odstraněny nálety na Balcarově skále a zlikvidována lampenflora v jeskyni. Správa CHKO nám spočítala zimující netopýře a zjistila jejich opětovný nárůst. V jeskyni probíhalo kontinuální měření ovzduší a výzkumy mikroklimatu. Organizovali jsme školení stálých zaměstnanců a brigádníků ze všech možných vyhlášek a nařízení.

Začátkem července nás potkala pohroma. V horním patře budovy praskla hadička na WC a voda nerušeně celou noc protékala do kotelny, místnosti průvodců, kuchyňky, vyplavila i WC pro zaměstnance a chodby. Škoda byla velká a úklid v plné sezoně také nic moc. Nejhorší bylo, že voda vysychala pomalu a plíseň nás donutila vyhodit veškeré poškozené vybavení včetně nábytku. V provizoriu, vysoušením a čištěním jsme si tak „zpestřili“ polovinu roku.

Na konci sezóny jsme vyhodnotili naši interní soutěž „Bludišťák“, tj. posílání pohledů z různých cest a dovolených, kterou vymysleli průvodci a která probíhá již čtvrtým rokem. Jsme za tyto mimopracovní iniciativy vděční, stmelují kolektiv a utužují přátelství, která mnohdy vydrží i mimo areál jeskyně Balcarky.

V roce 2022 se na chodu jeskyně podíleli tři stálé zaměstnankyně, 18 sezonních průvodců, tři prodavačky upomínkových předmětů a dvě uklízečky veřejných WC. Oproti předchozím rokům návštěvnost jeskyně poklesla na 27 029 osob.

Jarní úklid areálu jeskyně Balcarky, v akci Hanka Jelínková a Gábina Štaffová. Foto: Eva Hebelková, SJ ČR

Jeskyně Výpustek

Hana Horáková

Další rok s Covidem začal, ale naštěstí se opatření postupně mírnila, a tak by se dalo říci, že to byl rok z hlediska provozu jeskyně celkem běžný.

S návštěvností to zpočátku vypadalo všelijak, Covid sice do propadlišť dějin pomalu odešel, ale určitá skepse zde panovala. Nakonec si cestu do Výpustku našlo 20 869 návštěvníků, což je pátý nejvyšší počet od zpřístupnění jeskyně. Na začátku roku jsme naše řady posílili novými brigádníky – a jak se postupem času ukázalo – byli to zájemci velmi kvalitní a pro jeskyni nadšení. Pro všechny brigádníky jsme za daných protiepidemických opatření v únoru uspořádali pravidelné odborné školení. V prvních měsících jsme se věnovali přípravám na otevření nového zážitkového okruhu, který byl s názvem „Za tajemstvím jeskyně“ za zájmu sdělovacích prostředků, ale jinak bez okázalých oslav, otevřen v sobotu 12. února (více v samostatném příspěvku). V prvním roce si jej prohlédlo 996 odvězlivců. Protože se tím jeskyně mediálně zviditelnila, následující měsíc se zvýšila návštěvnost i na základním okruhu. Na tradiční regionální akci k zahájení turistické sezóny v pivovaru Černá Hora vystoupila 3. dubna vedoucí provozu jeskyně s propagací jeskyně a nového okruhu.

Koncertní sezona se konečně bez omezení rozběhla 24. 4. vystoupením Brno Contenpowary Orchestra s pásmem ke Světovému dni vody. V rámci festivalu Čarovné tóny Macochy se 9. a 10. 6. po dvouletém odkladu konečně dočkali vystoupení v jeskyni Dan Bárta s Illustratosphere a uskupení Arrhythmia. 19. 8. následoval koncert skupiny Bokomara a po roce se do jeskyně opět vrátil Kamelot, který zde 15. 10. s hosty Ilonou Csákovou a Ladou Kerndlem oslavil 40 let na scéně. Ke 30. výročí vzniku Charity Blansko se 4. 11. konal benefiční koncert skupiny Hradišťan s Jiřím Pavlicou. Všechny tyto koncerty navštívilo dohromady 1 627 posluchačů.

Na konci května jsme si u příležitosti Mezinárodního dne dětí vyzkoušeli nové interaktivní prohlídky pro menší děti „Medvěd Bruno a stroj času“. Po generálce jsme je zařadili jako nabídku dalšího prohlídkového okruhu a děti

prováděli od července do září vždy ve středu a sobotu odpoledne. Celkově je absolvovalo 378 návštěvníků (více viz samostatný příspěvek). Postupem času se všichni průvodci museli naučit provádět další dva prohlídkové okruhy zařazené do nabídky. Konečně též bez omezení proběhl v prosinci již 13. ročník „Ďábelský Výpustek“, kdy naši nadšení průvodci a kamarádi z ochotnického sdružení KŘOVÝ za dva dny provedli nebem a peklem 1 618 dětí a rodičů.

V rámci vzdělávání sezonních průvodců jsme zajistili v srpnu prohlídky Amatérské jeskyně a Rudického propadání. Na čtyřdenní poznávací cestu jsme v říjnu vyrazili do Jeskyni Na Pomezí a blízkého okolí včetně polského příhraničí.

V prosinci začala větší oprava v objektu bývalého velitelského pracoviště, kde po více jak 60 letech dosloužilo plechové ostění a železná konstrukce v tzv. Přechodové komoře. V rámci managementových prací byla provedena výměna za nerezové konstrukce. Zároveň proběhlo srovnání vyvýšených prahů tak, aby byla prohlídka pro imobilní osoby pohodlnější. Několikaleté sucho nevydržely mohutné stromy v areálu, a tak došlo ke kácení řady rizikových uschlých buků. Některé větve a menší stromky na kácení nepočkaly a poškodily oplocení areálu, takže jej bylo nutno opravit.

Kolegyně Petra založila v rámci geocachingu v areálu vzorně vedenou a důmyslně ukrytou „kešku“ a spolu s průvodci maluje a do světa posílá tématické výpustkové „Kamínky“. Některé z nich podle sociálních sítí už jsou daleko v Evropě. Po dvou covidově omezených letech tedy celkově provozně klidný rok zajišťovali tři stálí zaměstnanci a 20 sezonních brigádníků.

„Je jich fakt dost...“ Sezonní průvodce při přípravě židlí před koncertem v Jindřichově sále.

Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Kateřinská jeskyňe

Roman Plíšek

Zimní přestávka se pomalu krátila a my se připravovali na start další sezony. Covid byl, zaplat' Pán Bůh, za námi, ale bohužel přišla další nemilá světová událost – válečný konflikt na Ukrajině, který opět ovlivnil i cestovní ruch. Sice se k nám vrátily školní zájezdy, ale zase klesl počet zahraničních turistů, zvlášť z Polska. Návštěvnost se oproti loňsku zlepšila a do jeskyň zavítalo 36 448 turistů, ale na počty předcovidových roků zdaleka nedosáhla.

Než se jeskyňe opět otevřela návštěvníkům, proběhlo každoroční sčítání netopýrů. V průběhu roku pak následovalo měření ovzduší, kontrola skalních stěn, kontrola OBÚ, odběr vzorků lampenflory, následná likvidace lampenflory a další odběr vzorků jeskynních kreseb. Natočila se TV reportáž pro pořad Prima Česko, uskutečnil se po dvouleté pauze koncert festivalu Čarovné tóny Macochy, na kterém vystoupil chlapecký sbor Boni Pueri. V září proběhla Evropská noc pro netopýry, na které jsme se opět podíleli s Domem přírody.

V souvislosti s kresbami byla vytipována dvě místa pro archeologické sondy. V sedimentech Ledové chodby byly nalezeny pouze kosti medvěda jeskynního, ale sonda v Bezejmenné chodbě odkryla nečekaný objev. Našlo se tam několik keramických střepů ze středověku a starší doby bronzové. Největší překvapení přinesl nález polotovaru mincí, takzvané „střížky“, které neměly ražbu a byly různě poškozené. Společně byl nalezen i odpad plechů po výrobě, který dokládá, že v jeskyni pravděpodobně byla tajná penězokazecská dílna. Na nový objev navázalo i Archeologické léto, kterým opět během prázdnin provázal Petr Zajíček.

Koncem října byla naplánována likvidace mechu na střeše naší provozní budovy. Za ty roky, co budova stojí, tam vyrostl už pěkný koberec. Některým se to i líbilo a říkali, že je to taková pěkná „mechová chaloupka“ a zapadá do okolního prostředí. Jenže nános mechu střešní krytině a střeše samotné moc neprospívá, a tak musel pryč. Od kolegů ze Zbrašova byla zapůjčena silná wapka, ke které jsme ještě přikoupili dlouhý teleskopický nástavec. Poté přijela autoplošina a kluci se pustili do díla. Nebylo to nic snadného, jelikož mech odolával i silnému tlaku vody a místy pomohly jen obyčejné hrábě.

Konec sezóny jsme uzavřeli velmi zajímavou přednáškou Ivo Štelcila, při které se naši průvodci dozvěděli plno zajímavostí nejen z historie krasu a Kateřinské jeskyňe, ale také nějaké „klepy“ ze starých dob, či jaké nápady měli naši předkové ohledně jeskyní a zůstaly jen na papíře.

Odstranění mechového porostu ze střešky provozní budovy. Foto: archiv KJ

Punkevní jeskyňe

Rostislav Hanzlík

A je to tu zase – rok 2022. Jaký byl? Tradiční hodnocení, tentokrát již konečně „standardního“ roku. Takže, jaký byl? Ve srovnání s lety předchozími výrazně lepší a konečně tak nějak „normální“. Ale také opět doslova přeplněn událostmi, zážitky a různorodými aktivitami.

Díky tomu, že bylo konečně otevřeno celý rok, provedli jsme 188 980 návštěvníků. Stále se projevoval úbytek turistů přes zahraniční cestovní kanceláře a také se projevil konflikt na Ukrajině. Je to sice méně než v posledních letech před Covidem, přesto je to ale více než v letech 2010 až 2014.

Bez problémů se tentokrát podařilo uspořádat pravidelné akce a školení – namátkou jen školení řidičské, obsluhy jeřábu, motorových pil nebo školení z báňských předpisů. Jedny z nejdůležitějších jsou samozřejmě pravidelná školení nových brigádníků a přeškolení stávajících. Zajišťování průvodců na suchou část jeskyňe probíhá již tradičně bez problémů, stejně tradičně však trvá problém se zajišťováním brigádníků na vodní části prohlídky – kapitánů. Tentokrát se podařilo zajistit tři nové kapitány. Vše tak tedy nadále stojí a padá s bývalými brigádníky.

Jako již každoročně po celý rok na PJ probíhá obrovské množství akcí, řada z nich již tradičních. Jen namátkou připomenou zejména únorové sčítání netopýrů v Erichově jeskyni a Tunelové chodbě (SCHKO Moravský kras), dubnové sbírání odpadků na Den Země (již 30. Úklid Moravského krasu), květnová kontrola skalních stěn (VŠB TU Ostrava), kontrola OBÚ Brno a výzkum mechorostů v Macoše (SCHKO Mor. kras). V říjnu tradiční zahájení otužilecké sezony a také kontrola BOZP a PO. Kromě toho v průběhu celého roku probíhalo čištění zachytň sítě u Dolního jezírka na Macoše, postřiky lampenflory, výzkumné práce ve Skleněných domech (ZO ČSS 6-20), odběry vzorků vody na Macoše a v Tunelové chodbě (MU Brno).

Co se tentokrát, na rozdíl od několika let předchozích, uskutečnit podařilo, byly již pravidelné letní Čarovné tóny Macochy, listopadová charita pro Dětský domov a prosincový Koncert pro Charitu Blansko.

Kromě toho během roku proběhla i řada natáčení, např. v březnu natáčení ČT o připravenosti na sezону a dokumentu o MK, v dubnu pro Czech Tourism propagace pro Francii a v podstatě několikrát měsíčně řady dalších dokumentů a pořadů o Punkevních jeskyních jak pro ČT, tak i pro komerční televize.

V prosinci jsme pak byli svědky zcela mimořádného zážitku, když náš v současnosti nejlepší lezec Adam Ondra jako první zdolal volnou technikou Příklepový strop propasti Macocha. Zároveň natočil i celém výstupu nádherné video. Více se dozvíte v samostatném příspěvku.

Co tedy říci závěrem? Zase jen ono okřídlené: „Takže i letos bylo na Punkevních jeskyních po celý rok živo a rozhodně se nenuďme. Jak náš jeskynní rok v lednu začne, tak obrovskou rychlostí v prosinci skončí. A my se už vždy těšíme na ten příští.“

V průběhu roku absolvoval předepsanou praxi pro získání průkazu vůdce malého plavidla nový adept Vojtěch Pernica. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

Dá se říct, že v roce 2022 probíhal provoz jeskyní po všech předešlých covidových útrapách konečně tak, jak měl. Jeskyně byly otevřeny bez omezení celý rok a přišlo si je prohlédnout 36 628 návštěvníků, což je o 8 254 více než v roce předešlém, kdy jeskyně nemohly být kvůli covidovým opatřením zpřístupněny po celý rok.

Hned v lednu v jeskyních započal výzkum metabolismu netopýrů, který vedl docent Jan Zukal s doktorem Miroslavem Kovaříkem. Tito také každý rok v našich jeskyních provádějí tradiční sčítání netopýrů, které proběhlo v následujícím měsíci.

V únoru bylo renovováno točité schodiště vedoucí z horního můstku Nagelovy propasti na můstek dolní. V Nicové jeskyni byly vyčištěny plakety objevitelů Wankela a Absolona, které konečně opět začaly vypadat jako bronzové.

V dubnu proběhla po třileté odmlce akce „Velikonoce s neandertálci“, která snad nejen díky delší pauze měla u návštěvníků velký úspěch. Na to, jak se neandertálci snaží zachránit svůj vymírající kmen, se přišlo podívat 927 návštěvníků, což je o 159 méně než při akci poslední. Vypomoci nám opět přijeli skauti z Českých Budějovic, za což jim patří velký dík.

Červen tradičně odstartovala bezpečnostní akce „Nežij vteřinou“, která se v předešlých letech kvůli covidovým opatřením rovněž nemohla konat. 8. června se pak po delší pauze rozezněla v Eliščině jeskyni živá hudba. Koncert zpěvačky Lenky Nové v doprovodu Petra Maláška odstartoval festival Čarovné tóny Macochy.

Na začátku září přijela Česká televize natáčet reportáž o návštěvnosti jeskyní Moravského krasu. V druhé polovině měsíce se pak v Eliščině jeskyni uskutečnil svatební obřad. Pod vedením Jana Sirotky v září probíhal potápěčský průzkum přítokového sifonu Černé propasti. Ke konci měsíce došlo k čištění ponorů prováděných SCHKO.

V listopadu přijela natočit upoutávku na adrenalinovou trasu TV NOVA a reportáž vytvořila i Slovenská TV TA3. Ke konci roku přijela ještě jednou Česká televize, která tentokrát natáčela speciální zimní prohlídky při baterkách.

Neandrtálský kmenový šaman v podání vrchního elektrodobníka SJ ČR Karla Šedivce.

Foto: Miluše Hasoňová, SJ ČR

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce

Výstava DNA ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

I v roce 2022 si mohli návštěvníci zbrašovského podzemí prohlédnout současně také výstavu. Výtvarné umění zde nachází unikátní prostor již od roku 1981.

Při výběru jsme sáhli do „osvědčených vod“ mezi výtvarníky – skláře, protože právě sklo je do prostředí jeskyní mimořádně vhodným materiálem. Nabídku přijali tři zástupci nejmladší generace sklářských výtvarníků: Filip Dobias, David Gábera a Jakub Petr. Jejich sklářské studio pod společnou značkou Crystal Creative působí od roku 2018 ve Vsetíně. Specializuje se na ruční výrobu luxusního broušeného skla – váz, mís, nápojových souprav a interiérových svítidel. Navazují na úctyhodnou tradici českého křišťálového skla, ale vytvářejí vlastní originální rukopis, pro nějž je charakteristický zejména náročný brus. Jejich nezaměnitelná tvorba je už známa u nás i v zahraničí. Zhotovují také zakázky pro přední sklářské designéry, např. Ronyho Plesla nebo firmu Moser.

Některé z jejich luxusních ručně fukaných a broušených prací instalovali autoři i našich v jeskyních, jmenujme např. vázy **Space Odyssey** (uranové sklo) nebo **Structure** (sodnodraselné sklo). Speciálně pro Mramorovou síň vytvořili objekty z prefabrikovaných trubíc vyrobených z čirého skla, které opatřili luminiscenčním nástřikem. Ten pak po nasvícení UV světlem modře světélkoval. Velké kulovité paprscité objekty s názvem Virus mohly být chápány jako vizuální parafráze na pandemii, která poslední dva roky sužovala svět, nebo jako cizí tělesa neznámého původu, která mohou být pro svého hostitele potenciálně nebezpečná.

Vysvětlení inspiračního zdroje poskytuje úryvek z úvodního projevu na vernisáži 28. června 2022, který přednesla Mgr. Olga Méhešová, historička umění Muzea regionu

Valašsko: „Pro trojici vystavujících autorů se výzvou stala absolutní temnota, která je na naší planetě vlastní jen hlubinám oceánů a jeskyním. Tedy prostorům obývaným tzv. živými žárovkami čili organismy, které ve věčné tmě musí spoléhat na vlastní světlo, ať již je za jejich světélkováním bioluminiscence či fluorescence. Vzniklá zář je pak namodralá, zelená, žlutá či červená. Světélkující organismy působí jako odhmotněné příznaky z jiného světa, ze světa v hlubinách – ze světa na DNĚ. A připomeňme si, že výstavě dali autoři evokační, význačný název **DNA** nebo také **DéNÁ**. Nepřekvapí Vás tedy, že pak za ústřední objekt instalace zvolili dvoušroubovici, jejíž ikonický geometrický útvar je nejčastěji spojován s molekulou DNA (kyselinou deoxyribonukleovou) – nositelkou genetické informace takřka všech organismů.“

Úvod vernisáže proběhl na terase provozní budovy za violoncellového doprovodu Dalibora Pimka. Poté se hosté přesunuli k prohlídce instalace do podzemí a následovala společenská část s příjemným tradičním posezením na terase.

Výstava byla součástí prohlídky do 31. října 2022. Jedno z děl s názvem **Hlubina** ve spojení mezi Veselou a Mramorovou síní však zřejmě zůstane u nás natrvalo. V kulaté zrcadlové ploše odráží rozervanou skalní puklinu ve stropě nad ní tak dokonale, že opravdu evokuje pohled „dolů“. V tom kousku zrcadla jako by se propojily dvě dimenze a ztratila se striktně neomylná jednoznačnost našeho světa. Díky za to.

Ústřední dílo výstavy – šroubovice DNA.

Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Slavnostní zahájení provozu a první návštěvníci expozice. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně dokončeno a otevřeno

Karel Drbal

První polovina roku se na Správě Chýnovské jeskyně nesla v duchu závěrečného finišu na stavbě Návštěvnického střediska. Připomeňme si, že záměr na výstavbu se od prvního nápadu chystal dlouhých 18 let. Nakonec vykristalizoval nápad pojmout jej jako expozici jeskyně a jejího okolí. Samostatným exponátem je kopie budovy výtopny lokomotiv průmyslové železnice z bývalého kamenolomu Chýnov, která slouží jako vstupní prostora a prodejna suvenýrů, ale také jako přístup do expozice.

Budova s výstavní expozicí je umístěna pod okolním terénem v místě bývalého selského lomu a je zaměřena na řadu témat. Od historie regionu, přes způsob těžby karbonátů a jejich zpracování, využívání podzemních vod, objevování, zpřístupňování a výzkum jeskyně až po představení bioty vázané na vápence a podzemní prostory. Představena je unikátní geologická stavba krasu, její minerály a speleotémy. Geologickou část expozice doplňují ukázky minerálů regionu i nedalekého rudního revíru Ratibořských Hor a Staré Vožice. Nechybí expozice zaměřená na ochranu jeskyní v České republice i představení ostatních veřejnosti zpřístupněných jeskyní. Zvláštní prostor má ukázka dutiny s torzy krápníkové výzdoby z dnes již neexistující Nové Chýnovské jeskyně odtěžené v 60. letech 20. století a model jeskynní chodby pojatý jako projekční místnost, kde mají návštěvníci možnost poprvé nahlédnout do trvale zatopených částí jeskyně a společně s potápěči „proplavat“ až k nehlubším místům Chýnovské jeskyně.

Autorem projektu je Musil, Hybská – architektonický ateliér s.r.o. Brno. Stavební dozor zajišťoval pan Ladislav Bacil z Mladé Vožice. Stavbu prováděla Hora s.r.o., Tábor. Na stavbě proběhlo celkem 10 kontrolních dnů ve čtrnáctidenních intervalech. V průběhu první poloviny roku byly dokončeny stavební a venkovní práce, zároveň byla provedena podstatná část venkovních terénních úprav. Firma ACTPRO s.r.o., České Budějovice zahájila práce na expozici souběžně s dodavatelskou stavební firmou a Správou Chýnovské jeskyně. Byla dokončena stavba umělé jeskyně a krasové dutiny. 10. května proběhla kolaudace stavebním úřadem Chýnov.

Až potud vypadá vše jednoduše a bezproblémově. Nikdo však nespočítá hodiny a dny úporné práce, kdy se nehledělo na čas, svátky, dny volna, na to, jestli je den či noc. Nikdo nedokáže změřit míru osobního nasazení, únavy a stresu. Kromě dodavatelů nesli svou míru práce a odpovědnosti i zaměstnanci správy jeskyně. František Krejča jako duchovní otec expozice, obstaravatel exponátů a autor celkové vize, Josef Vandělík jako technický supervizor nad dílem stavbařů, Hana Štěrbová a Dana Vesecká jako „holky pro všechno“ a zajišťující provoz jeskyně v závěrečném finišu stavby, Luboš Hájek a konečně i Karel Drbal si bezpochyby jako jeden tým zaslouží velký dík. Každý z nich zanechal v Návštěvnickém středisku Chýnovské jeskyně svůj díl práce a života.

13. června 2022 návštěvnické středisko slavnostně otevřeli ředitel Správy jeskyní ČR Lubomír Příbíl a ředitel partnerské Správy slovenských jaskýň Ján Zuskin za účasti řady hostů a kolegů z ostatních jeskyní. O kulturní vložku se postaral dlouholetý příznivec Chýnovské jeskyně, houslový virtuóz Jaroslav Svěcený. Tímto datem spadl velký balvan ze srdce tvůrců. A začaly běžné provozní starosti – vychytání „much“, úklid, likvidace odpadků, využití pro přednášky... Ale to už je jiná kapitola.

Pád nestabilních velikanů na Špičáku

Andrea Švubová

Výška 23 metry, obvod kmene u země asi 3 metry – takovými rozměry se pyšnil jeden z obřích buků, který svou korunou desítky let stínil parket u správní budovy JNŠ. Už se ale nad ním zelenat nebude. Před pár měsíci totiž musel k zemi. Důvod? *Ustulina deusta* – jinými slovy dřevomor kořenový, který strom napadl. U paty kmene už byla patrná hniloba a podle odborného znalce Bohuslava Kouteckého hrozilo, že se buk časem vyvrátí nebo zlomí. „Díky aktivitě dřevokazných hub dochází ke stálému úbytku zdravého dřeva a tím k narušování stability stromu zevnitř. Přičemž zvenku není často tento destrukční proces viditelný. Pád pak přichází náhle, když staticky nejslabší místo kmene již neunesne hmotnost celého stromu,“ stojí mimo jiné v posudku B. Kouteckého. Strom byl navíc významně nakloněný a v případě pádu by nejspíš zasáhl nejen lavičky pro turisty, ale také nedávno postavené veřejné záchody a část parkoviště. Nejlepším řešením bylo nestabilního jedince pokácet.

O povolení jsme na konci září požádali Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR, a to i pro další statný strom, který ohrožoval turisty vycházející z podzemí. A i jeho míry byly úctyhodné. Byl skoro 30 metrů vysoký a jeho obvod se v metrové výšce taktéž blížil ke třem metrům. „Silné suché větve v koruně, které jsou nad chodníkem,

Kácení rizikového buku u provozní budovy Jeskyně Na Špičáku. Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

se mohou kdykoliv snadno odlomit a dopadnout na chodník,“ popisuje ve svém posudku znalec v oboru lesního hospodářství, ochrana přírody a posuzování stavu dřevin Koutecký.

Skácení stromů jsme svěřili do rukou zkušených borců v čele s Jiřím Augustynkem, který v okolí jeskyně každoročně ořezává nálety. Pokácet topol černý nebyl pro jeho tým až tak velký problém, ten složili natičkrát. Dřevo pak z rokliny vytáhl traktor s navijákem. U buku lesního se zapotili mnohem víc. U něj museli stromolezci několikrátunové větve postupně ořezávat. Neobešli se přitom bez speciální výškové techniky. „Jeřáb jsem si půjčil od firmy ze Šumperka, bez něj by se nám stromy nepodařilo bezpečně zlikvidovat,“ upřesnil Jiří Augustynek. „A právě ten nás stál nejvíce peněz.“

Zásah byl podle něj extrémně náročný. Každý kus, který za asistence výškové techniky opatrně spouštěl na zem, vážil dvě až tři tony. „V jednom případě to muselo být víc, protože jsme bohužel stroj zatížili a on se kompletně zablokoval,“ popisuje průběh kácení. Jediným řešením byl restart celého systému ochrany jeřábu. „Pokaždé jsem si také musel důkladně promyslet, kde dřevo uvážu. Aby se nestalo, že se obří špalek zhoupne nesprávným směrem a někomu třeba ublíží.“

Tuto představu jsme s kolegy Soňou raději rychle zahaly a průběžně jsme stromolezce obdivně sledovaly. Zatrnulo nám asi i polovině akce, kdy Jiří špatně přecvakl závěs pily a spadla mu na zem. „Je po ní, skončí ve srotu,“

povzdychl si. My ostatní jsme si ale oddechli, že pád neměl horší následky. Očividně je i na takové situace Jiří připravený, protože vzápětí vyložil z auta náhradní pilu a v práci pokračoval. Kácení obřího buku skončilo po osmi hodinách až za tmy.

Je nám moc líto, že už se ani jeden ze stromů nebude u jeskyně zelenat. Bezpečnostní důvody jsou však pro nás prioritou.

Nové prohlídkové okruhy jeskyně Výпустek

Jaroslav Ondráček

Jeskyně Výпустek má velmi bohatou a též velmi pohnutou historii. Když ji v roce 2006 přebírala Správa jeskyní ČR do péče, byla ve stavu neutěšeném, poznamenaná zejména působením tří armád a jejich zásahy do přírodního stavu. Byla tedy snaha tyto zásahy pokud možno eliminovat a návštěvníkům jeskyni ukázat v co nejpřírodnějším stavu.

Postupně byly odstraňovány zazdívkové přírodní chodby prováděné za druhé světové války a zaklady přemístěného materiálu z různých prostor, zpřístupnily se další prostory a byly zařazeny do prohlídkové trasy. Co se ale odstranit nedalo, je mohutný, 196 metrů dlouhý objekt bývalého velitelského pracoviště, vestavěný do jedné z hlavních přírodních chodeb Výпустku. Ten je do chodby volně umístěn, postaven na původní podlaže německé továrny a stěn chodby se v podstatě nedotýká. Lze tedy kolem něj volně procházet, což návštěvníci netuší a ani nemají možnost to spatřit.

Od počátku zpřístupnění Výпустku se rodila myšlenka ukázat návštěvníkům, co je při běžné prohlídce ukryto za zdí a přesvědčit je, že se opravdu celou dobu nachází v jeskyni. Naráželo se na několik problémů. Prvním byly potřebné finanční prostředky. Podél objektu se v chodbě stále nacházelo množství materiálu ještě z německé továrny i z dob výstavby objektu. Z jedné strany se jej podařilo vyklidit již před několika lety a z druhé v roce 2020, kdy se již začala konečně rýsovat možnost zpřístupnění těchto prostor.

Trvalo to téměř dva roky. Trasu bylo nutné zajistit dle báňsko-bezpečnostních předpisů – bezpečnostní zábradlí u propástek, ocelové schodiště jako přemostění tělesa bývalého vojenského krytu apod. Osvětlení se neinstalovalo, protože trasa je koncipována jako zážitková a návštěvníci ji prochází s přílbou a čelovou svítilnou. Získali jsme povolení od Správy CHKO Moravský kras i ke zpřístupnění tzv. „Nízké chodby“ s bohatou krápníkovou výzdobou.

Po téměř 15 letech snahy byla trasa „Za tajemstvím jeskyně“ otevřena v sobotu 12. 2. 2022 a snad jí ta soustava dvojek přinese mnoho spokojených návštěvníků. První rok ji navštívilo ve skupinkách maximálně deseti osob celkem 996 zájemců, množství novinářů a televizních štábů.

Asi všichni jeskynní průvodci zažili výpravy s dětmi, co se nudí, výklad je nezajímá a ruší i ostatní návštěvníky. Na Výпустku tím více, že výklad má mnohem více textu než jinde a není zde tolik těch „krás“. Historii prostě musíte odvyprávět. A tak před několika lety náš dlouholetý průvodce a scénárista, vystudovaný divadelní režisér MgA. Jirka Liška přišel s myšlenkou speciálních prohlídek určených menším dětem „Medvěd Bruno a stroj času“. Finanční prostředky se podařilo zajistit,

byly vyrobeny a namalovány komiksové panely zachycující jednoduchou formou celou historii jeskyně.

Na prohlídce se děti „strojem času“ přenesou do minulosti, stroj se porouchá a ony s medvědem Brunem plní úkoly, dostávají součástky rozbitého stroje času, dozvídají se, co se v jeskyni událo, projdou celou historií Výпустku, a nakonec se vrátí do současnosti. Vzhledem k interaktivní formě nebylo možné prohlídky organizovat v rámci otevírací doby. Spustili jsme je v červenci a srpnu vždy ve středu a sobotu. Skupinky mají maximálně deset dětí a původně jsme plánovali dvě prohlídky za den. Z důvodu velkého zájmu ale většinu dní chodily prohlídky tři, prohlídky jsme prodloužili i na soboty v září a celkem za sezonu zde prošlo 378 dětí s rodiči.

Okruhy „Za tajemstvím jeskyně“ i dětské prohlídky s medvědem Brunem samozřejmě kladou i podstatně zvýšené nároky na naše průvodce. Těmito okruhy jsme navýšili nabídku aktivit a věříme, že si své návštěvníky najdou a stanou se oblíbenými.

Pokus s Lidarem poprvé v Bozkovských jeskyních

Dušan Milka

Naše spolupráce s RNDr. Lenkou Thinovou, Ph.D. z ČVUT Praha stále pokračuje, především v testování nových typů přístrojů pro měření dceřiných produktů radonu. Na podzim se nám ale Lenka ozvala s úplně jinou nabídkou.

Chtěli by otestovat ruční LiDAR skener v našich podzemních prostorách a případně ho pro školu koupit. Jeden z nejpokročilejších a nejpraktičtějších přístrojů – ZEB Horizon – vyrábí firma GeoSLAM, která má sídlo v Nottinghamu ve Velké Británii. Jejím zástupcem v České republice je pan Tomáš Bláha z Jičína. Domluvili jsme se všichni společně na termínu 10. listopadu a těšili se na nové zážitky.

Tady trochu odbočím, abych vás uvedl do problematiky. Tedy – technologie LiDAR využívá k měření vzdálenosti světlo z laseru. Každý vyslaný bod má svoje souřadnice, které určují jeho pozici v 3D prostoru. Pokrok v technických vědách, digitalizace a miniaturizace dovedly LiDAR až do velikosti použitelné pro ruční skenování.

Ve čtvrtek 10. listopadu se scházíme před jeskyní s panem Bláhou a Dr. Štěpánem z ČVUT Praha. Pan Bláha vybaluje z batůžku ZEB Horizon, malý ruční LiDAR a podle instrukcí Vratíka Ouhřabky ho nejprve staví na zem, na měřický bod před východem z jeskyně. Mašinka si spokojeně vrní a údajně si zaznamenává polohu tohoto bodu, na něhož bude vázat měření v jeskyni. Pak už pozvolna procházíme celým systémem zpřístupněné jeskyně, ZEB Horizon vrní, otáčí skenovací hlavou a vysílá mračna impulsů v horizontálním i vertikálním směru na modelaci stěn a stropů před námi. Jde to rychle, za necelé dvě hodiny máme naskenovanou celou zpřístupněnou trasu. Ta se postupně vykresluje na displeji mobilu, připojeného k zařízení. Je to velmi hrubá a dvourozměrná mapa, ale shoduje se s tím, co známe.

Tím končí práce v terénu, nyní je potřeba mračna naskenovaných bodů převést do počítače, propojit je a zvolit odpovídající rozřezení, aby byl výsledek i prakticky využitelný. Práce na několik hodin.

Tady, bohužel, naše první mapování LiDAREm v Bozkovských jeskyních končí, do konce února (uzávěrka Ročenky) jsme ani my, ani kolegové z ČVUT nedostali od zástupce firmy GeoSLAM žádné konkrétnější výsledky. Přesto jsme byli rádi za prezentaci moderní techniky mapování.

*LiDAR ZEB Horizon od firmy GeoSLAM v celé své kráse.
Na displeji mobilu vykreslena půdorysná mapa zpřístupněné trasy BDJ. Foto: Dušan Milka, SJ ČR*

Načítání měřického bodu v Pirátské jeskyni. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Panošův pomníček na novém důstojném místě

Martin Koudelka

Jednoho všedního dne dopoledne zazvonil v Javoříčských jeskyních telefon. Na jeho konci se ozval hlas ženy, která se představila jako vnučka Vladimíra Panoše. „Chtěli bychom se s vámi sejít a prodiskutovat možné umístění Panošova pomníčku na jiné, důstojnější místo. Bylo by to prosím možné?“ Slovo dalo slovo a za několik dní došlo k prvnímu setkání a jednání.

Prvotní podnět na vytvoření pomníčku vzešel krátce po Panošově úmrtí od jeho tehdejšího velkého kamaráda – jeskyňáře Milana Moravce. Pomníček byl nakonec umístěn v areálu bývalé dětské zotavovny ve Vojtěchově. Je složen ze tří mohutných vápencových balvanů, na prostředním z nich jsou umístěny dvě leštěné černé kamenné desky s portrétem Vladimíra Panoše a krátkým doprovodným textem. Po ukončení speleoterapie na této lokalitě byl celý objekt zotavovny ve značně zchátralém stavu odkoupen novým majitelem, včetně tohoto pomníčku. Nakonec došlo k jednání všech zúčastněných stran, které bylo korunováno dohodou. Jednání se účastnila Správa jeskyní ČR, nový majitel původní zotavovny jako fyzický vlastník, zástupce jeskyňářské skupiny ZO ČSS 7-05 Mladeč-Vojtěchov a přímí potomci Vladimíra Panoše.

Z původně tří navržených variant nového umístění bylo vybráno místo přímo u vchodu do zpřístupněných Javoříčských jeskyní, v portálu říčeného závrtu Zátvořice. Vzhledem k tomu, že jsme chtěli co nejvíce zachovat původnost celého pomníčku, bylo i přes značné komplikace rozhodnuto, že bude potřeba přestěhovat na nové místo i původní několikátunové balvany. Tedy naložit, převést a umístit je před portál Zátvořice, kam není bohužel možné přímo zajet autem.

Technické stránky věci a realizace přemístění se ujali s velkou ochotou jeskyňáři, za což jim patří náš vřelý dík. Majetkově byl pomníček předán darovací smlouvou Správě jeskyní ČR. Veškeré práce byly také prováděny s vědomím a souhlasem AOPK ČR, protože manipulace probíhala na území Národní přírodní rezervace Špraněk. Finančně projekt zabezpečila Správa jeskyní ČR. Nejtěžším oríškem bylo umístění těžkých balvanů před Zátvořicí, zejména jejich ukotvení v původní poloze. Musel být k tomuto účelu zajištěn těžký jeřáb s dlouhým vysouvacím ramenem a prověřena nosnost plochy před vstupem do jeskyní. Nakonec se vše podařilo ke spokojenosti všech zúčastněných stran.

Začátkem září následně mohla proběhnout u nově umístěného pomníčku malá vzpomínková akce na Vladimíra Panoše. Na přání rodinných příslušníků pouze v komorním duchu, za účasti několika málo hostů mimo rodiny. Hlavní proslov pronesl prof. Pavel Bosák, v mnohém pokračovatel díla Vladimíra Panoše. Připomenul jeho hlavní zásluhy nejen z oblasti speleologie a geografie, ale i z jeho činnosti za druhé světové války a činnosti v Mezinárodní speleologické unii. Jsme rádi, že jsme mohli na akci uvítat také obě Panošovy dcery – Zuzanu a Barboru, i vnučky Petru a Michaelu. A při neformálních vzpomínkách jeho dcer zabrousit nepatrně i do Panošova soukromého života. Zasmát se a zjistit, že žít doma běžný každodenní život s takovými vědeckými kapacitami nemusí být vždy snadné. Slíbil jsem, že konkrétnější nebudu...

Začátkem září následně mohla proběhnout u nově umístěného pomníčku malá vzpomínková akce na Vladimíra Panoše. Na přání rodinných příslušníků pouze v komorním duchu, za účasti několika málo hostů mimo rodiny. Hlavní proslov pronesl prof. Pavel Bosák, v mnohém pokračovatel díla Vladimíra Panoše. Připomenul jeho hlavní zásluhy nejen z oblasti speleologie a geografie, ale i z jeho činnosti za druhé světové války a činnosti v Mezinárodní speleologické unii. Jsme rádi, že jsme mohli na akci uvítat také obě Panošovy dcery – Zuzanu a Barboru, i vnučky Petru a Michaelu. A při neformálních vzpomínkách jeho dcer zabrousit nepatrně i do Panošova soukromého života. Zasmát se a zjistit, že žít doma běžný každodenní život s takovými vědeckými kapacitami nemusí být vždy snadné. Slíbil jsem, že konkrétnější nebudu...

Pomníček na novém stanovišti u portálu Zátvořice.

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2022

Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

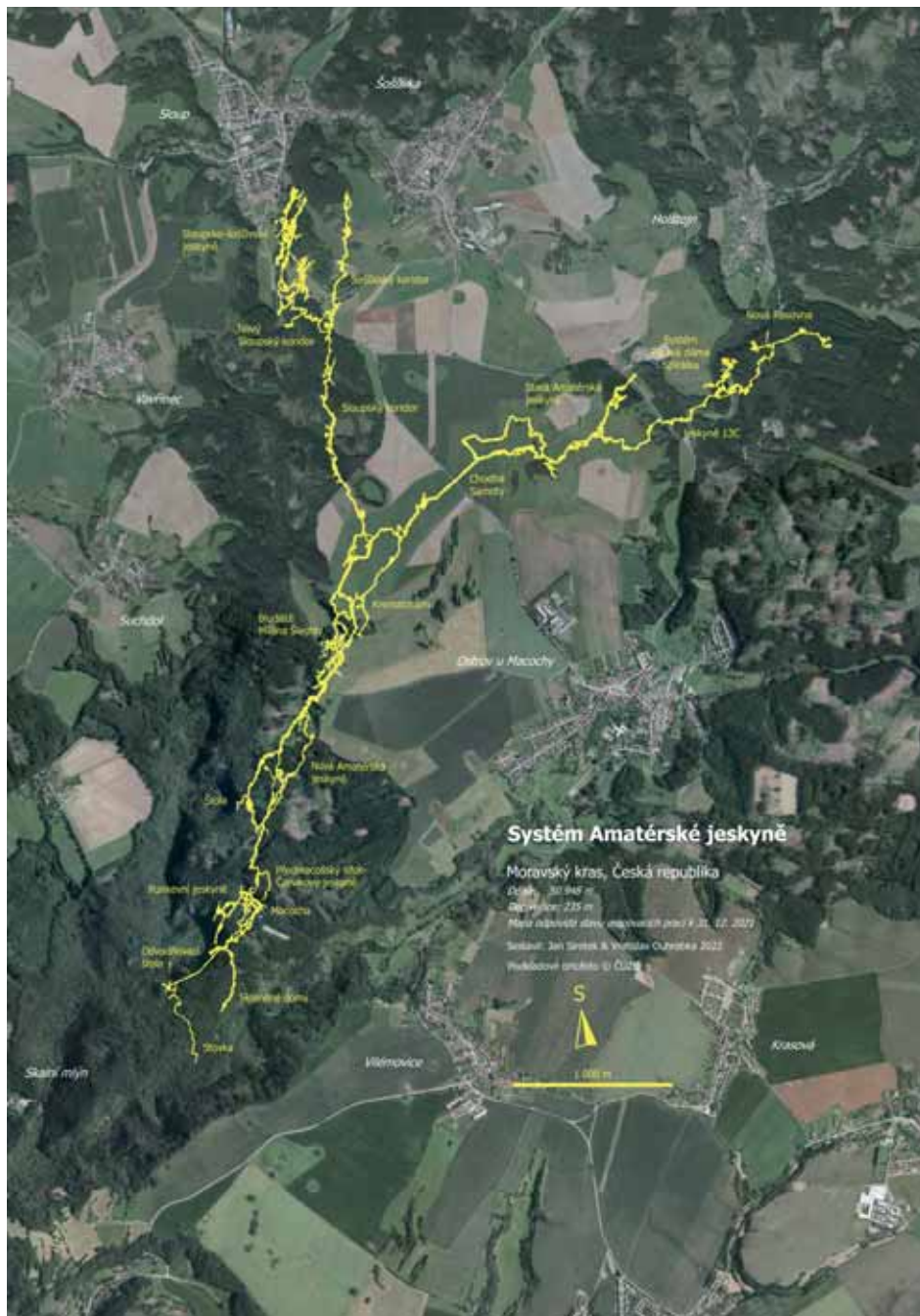
V současné době spočívá vedení důlně měřické dokumentace zpřístupněných jeskyní především v průběžné kontrole aktuálnosti, v doplňování nově získaných dokumentů, mapových podkladů do měřického archivu a v doplňování digitálního modelu (digitální veze mapové dokumentace) o data získaná vlastním měřením v terénu (jeskyních). Důležitou součástí práce je péče o bodová pole a jejich doplňování či obnova.

V roce 2022 byla mimo jiné provedena revize a obnova bodového pole na návštěvní trase Kateřinské jeskyně potřebného pro zaměření archeologických sond a připojení polygonového pořadu v horních patrech jeskyně. Z historických podkladů spojených s nejnovějším měřením metodou laserového skenování byla vytvořena nová kompletní mapa Kateřinské jeskyně ve formátu Therion včetně vygenerovaného 3D modelu. V průběhu roku došlo rovněž na aktualizaci provozních map jeskyní, doplnění zákresů inženýrských sítí, povrchových komunikací a dalších prvků polohopisu nutných pro vedení mapových příloh havarijních plánů moravských jeskyní.

Ve spolupráci s mladečskými jeskyňáři bylo provedeno nové připojení a zaměření části Třesínské jeskyně. Aktuální stav dokumentace systému Amatérské jeskyně (50,9 km), jehož nedílnou součástí jsou i mapy našich zpřístupněných jeskyní, na jejichž úpravách pro potřeby připravovaného atlasu se podílíme, byl prezentován na 14. vědecké konferenci v Liptovském Mikuláši.

Ukázkový list části Sloupsko-šošůvských jeskyní z připravovaného atlasu systému Amatérské jeskyně. Vypracoval: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Současný stav mapování systému Amatérské jeskyně (2022). Vypracoval Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2022

Jaroslav Hromas

Obvodní báňské úřady se v roce 2022 v rámci své pravidelné dozorové a kontrolní činnosti věnovaly jeskyním Chýnovské, Na Špičáku, Na Turolďu, Zbrašovským aragonitovým a všem pěti jeskyním v Moravském krasu.

Po pětileté přestávce inspektor OBÚ v Plzni Ing. Marek Dolejš provedl prověrku na Správě Chýnovské jeskyně a neshledal závady. Báňští inspektori z OBÚ v Ostravě Ing. Ivo Teichmann a Ing. Radúz Klika prověřili provozní dokumentaci a bezpečný stav jeskyně Na Špičáku a Zbrašovských aragonitových, jejich kolega Ing. Aleš Folwarczny zase stav jejich elektrického zařízení. Bez závad.

OBÚ v Brně vyslal své inspektory Ing. Karla Klobásu, Ing. Marka Vavroucha a novou inspektorku Mgr. Ing. Moniku Biskupovou do jeskyní Moravského krasu několikrát. Prověrky prováděli postupně podle tematických okruhů. Samostatně byla řešena bezpečnost portálů a geotechnické zajištění skálních stěn, ocelové konstrukce, měření kvality ovzduší, stav elektrozařízení a vedení předepsané dokumentace. Objem a složitost provozní problematiky v Moravském krasu se samozřejmě nevyhnula některým nedostatkům, a tak bylo co napravit. V Jeskyni Na Turolďu inspektori z Brna neshledali závady.

Závodní SJ ČR RNDr. Jaroslav Hromas při kontrole OBÚ Ostrava ve Zbrašovských aragonitových jeskyních v diskuzi s báňskými inspektory Ing. Ivo Teichmannem a Ing. Radúzem Klikou (vpravo). Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Současné s novelou vyhlášky ČBÚ č. 55/1996 Sb. vydal ČBÚ novou vyhlášku č. 123/2022 Sb., kterou nahradil všechny své dosavadní vyhlášky týkající se elektrických zařízení a také vyhlášku č. 50/1978 Sb. Pro SJ ČR to znamená v roce 2023 nově proškolení všechny elektrotechniky a aktualizovat provozní dokumentaci.

I přes složitost některých problémů se všechna jednání s pracovníky státní báňské správy nesla v duchu kolegiální spolupráce. Správy jeskyní byly na prověrky řádně připraveny a žádnému pracovišti ani jednotlivci nebyla uložena sankce.

Z rozhodnutí ředitele SJ ČR skončil jsem k 31. 12. 2022 ve funkci závodního organizace. Od 1. 1. 2023 ředitel do funkce závodního pro české jeskyně ustanovil Mgr. Vratislava Ouhrabku a do funkce závodního pro jeskyně na Moravě Ing. Jakuba Gabriše.

Tímto děkuji všem svým spolupracovníkům, všem pracovníkům státní báňské správy i spolupracujících organizací za dlouholetou, dobrou a přátelskou spolupráci. Budu na ni rád vzpomínat. Zdrů Bůh!

Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR

Vratislav Ouhrabka

Práce ochrannářského managementu zajišťované Správou jeskyní vycházejí z plánů péče o chráněná území, ve kterých se jednotlivé zpřístupněné jeskyně nacházejí. Tyto práce jsou převážně finančně kryté prostředky MŽP ČR z podprogramu Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ (MaS), Programu péče o krajinu (PPK) a Programu podpory obnovy přirozených funkcí přírody (POPFK). Pro rok 2022 byly SJ ČR poskytnuty prostředky podprogramu MaS ve výši 29 000 Kč, PPK ve výši 1 650 000 Kč a POPFK ve výši 500 000 Kč. Dle požadavků správ jeskyní, plánu hlavních úkolů a plánů péče o příslušná ZCHÚ byla k realizaci vybrána opatření, která je možné dle stanovených podmínek dokumentace podprogramu a příslušných směrnic z těchto programů financovat. V roce 2022 bylo z prostředků dotací MŽP určených pro údržbu a zlepšení stavu ZCHÚ realizováno 80 jednotlivých opatření.

Přehled managementových opatření provedených v roce 2022

ZCHÚ/jeskyně	Charakter opatření	Náklady v Kč
NPP Bozkovské dolomitové jeskyně	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků v jeskyních. Vyčištění záchytných jímek a filtrů oplachové vody. Kosení a údržba travního porostu a zeleně podél přístupové cesty v areálu BDJ.	26 640
NPP Chýnovská jeskyně	Likvidace lampenflory a očista jeskyně. Likvidace náletových dřevin v povrchovém areálu.	34 800
NPP Zlatý kůň (CHKO Český kras (Koněpruské jeskyně))	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků.	36 410
NPP Vývěry Punkvy (CHKO Moravský kras)	Punkevní jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn, chodníků a vybraných sintrových útvarů jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní. Revize skalních stěn v propasti Macocha. Vyčištění ochranných sítí nad přístavištěm a opravy poškozených míst sítí. Vyčištění a odstranění nánosů z ochranné sítě u Dolního jezírka. Oprava záchytných plotů nad skalním mostem ve stěně nad PJ a nad chodníkem na dně propasti Macochy. Údržba geologických profilů na skalních stěnách v propasti Macocha. Odstranění nebezpečných stromů určených ke skácení, které se nacházejí v prostoru areálu PJ a Macochy. Instalace dřevěné zábrany zamezující přístupu návštěvníků mimo prostor areálu PJ. Oprava osvětlení turistické cesty na vodní plavbě a podél chodníku k l. sifonu včetně opravy krytů kabelů.	624 464
	Kateřinská jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba skalní stěny v okolí vchodu do KJ. Kosení a údržba travního porostu v areálu KJ a Skalního mlýna. Zajištění nebezpečného skalního bloku (sanace skalní stěny nad vchodem do KJ jeskyně).	61 200

PR Sloupsko-šošůvské jeskyně CHKO Moravský kras	Ošetření a očištění skalních stěn a vybrané sintrové výzdoby v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní Kůlna, Sloupské jeskyně a Staré skály. Odstranění suchých stromů na hraně skalní stěny nad vchodem do jeskyní. Kosení travního porostu v areálu SSJ. Likvidace náletových dřevin v okolí Hřebenáče, na svahu u Starých skal a v okolí vchodu do jeskyně Kůlny. Výměna bezpečnostního jištění návštěvní zážitkové trasy ve spodním patře SSJ jeskyní.	425 725
PR Balcárova skála – Vintoky CHKO Moravský kras (Jeskyně Balcarka)	Očista stěn a vybraných sintrových útvarů v jeskyni. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyně. Likvidace náletových dřevin nad vstupním portálem a na temeni Balcárovy skály. Oprava informačního dvojpanelu v povrchovém areálu jeskyně.	82 815
PR U Výpustku CHKO Moravský kras	Odstranění nebezpečných dřevin v povrchovém areálu jeskyně. Oprava technických zařízení zajišťujících očistu zpřístupněné trasy jeskyně. Oprava historického oplocení areálu jeskyně Výpustek. Oprava ocelové konstrukce a krycích plechů ve vstupní části krytu na turistické trase jeskyně Výpustek.	476 921
NPR Špraněk (Javoříčské jeskyně)	Ošetření vybraných sintrových útvarů v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody a přístupovou cestou u propasti Zátvorice. Údržba dřevin podél přístupové cesty k jeskyním.	72 240
NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně	Celoplošná desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby. Revize stavu vertikálních komínů nad návštěvní trasou speleolpinistickým způsobem. Rekonstrukce zábradlí a opěrné zdi podél přístupové cesty k ZAJ (projekt). Oprava kamenné zdi východového portálu včetně opravy odpočinkového místa. Údržba skalních výchozů na svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou.	151 527
NPP Jeskyně Na Pomezí	Likvidace lampenflory kolem reflektorů po celé délce prohlídkové trasy v jeskyních. Zřízení lanové cesty do vysoko položených prostor Jeskyní Na Pomezí.	55 329
NPP Na Špičáku (Jeskyně Na Špičáku)	Likvidace lampenflory a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba lomových stěn nad vchody do jeskyně, nad turistickou stezkou a nad vstupním areálem. Bezpečnostní ořez náletových dřevin na lomové hraně v prostoru východu a podél přístupové cesty. Kosení travních porostů v areálu. Odborný ořez keřů, průklest dřevin, odstranění nežádoucích rostlin, provedení nové výsadby a jejich údržba. Výroba a instalace panoramatického informačního panelu na vyhlídce v povrchovém areálu jeskyní. Opravy mobiliáře odpočinkových míst. Rizikového kácení vzrostlých stromů u provozní budovy a přístupové cesty.	200 076
NPP a PP Třesín CHKO Litovelské Pomoraví (Mladečské jeskyně)	Údržba skalních stěn v areálu jeskyní. Likvidace náletových dřevin a následné pokosení křovinořezem na svahu za provozní budovou.	55 800
PP Turol CHKO Pavlovské vrchy (Jeskyně Na Turolu)	Odstranění náletových dřevin na svazích nad návštěvníkem areálem. Kosení travních porostů lehkou mechanizací v areálu lomu.	73 000

Kotvení nestabilního skalního bloku nad vchodem do Kateřinské jeskyně. Foto: Lubomír Chlup

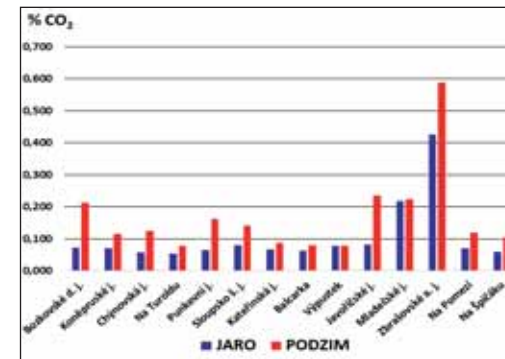

Odstranění nebezpečných stromů v areálu jeskyně Výpustek. Foto: Jaroslav Ondráček, SJ ČR

Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

Petr Zajíček

Hlavním posláním provozovatele veřejnosti zpřístupněných jeskyní, Správy jeskyní ČR, je zachovávat jeskynní prostředí, tedy i citlivé mikroklima v co nejpřirozenějším stavu. Zároveň má však povinnost udržovat zpřístupněné trasy v bezpečném stavu, aby nedošlo k jakémukoli ohrožení všech osob vstupujících do podzemí. Naplňovat oba tyto atributy se průběžně daří, i když je občas nutné provést určitá opatření. Jednou z podmínek kontrolovaných Českým báňským úřadem je měřit a zaznamenávat některé veličiny jeskynního ovzduší, a to 2× ročně ve všech jeskyních v péči SJ ČR. Nejdůležitější z hlediska bezpečnosti je koncentrace některých plynů v jeskynním ovzduší. Koncentrace kyslíku nesmí klesnout pod 20 %

Graf ukazuje průměrné hodnoty koncentrace oxidu uhličitého ve všech jeskyních na jaře a na podzim 2022. Vypracoval Petr Zajíček, SJ ČR

a obsah oxidu uhličitého nesmí být dle nových regulí ČBÚ vyšší než 0,4923 %. Výjimka byla udělena provozu Zbrašovských aragonitových jeskyní, kde zůstává původní povolená hodnota obsahu oxidu uhličitého do 1 %.

Kromě koncentrace těchto plynů v ovzduší se měří také obsah oxidu uhelnatého, teplota a relativní vlhkost. Výsledky měření ve všech jeskyních v obou termínech měření roku 2022 byly v souladu s bezpečným provozem.

V roce 2022 nadále probíhalo kontinuální měření mikroklimatu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních a v jeskyních Punkevních. Během roku byl také v jeskyni Balcarce instalován systém teplotních čidel, který průběžně zaznamenává teplotu na několika místech v jeskyni k vědeckým účelům.

Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách

Petr Zajíček

Rok 2022 byl z fotografického hlediska specificky zaměřený. Na začátku roku bylo nezbytné pořídit fotografickou dokumentaci stavu Nízké chodby v jeskyni Výpustku, která se připravovala pro zpřístupnění zážitkového okruhu. Snímky byly uloženy v archivu Správy jeskyní ČR a zároveň poskytnuty Správě CHKO Moravský kras, která schraňuje fotodokumentaci stávajícího stavu jeskyní. Ve Výpustku bylo také zdokumentováno in-situ několik nalezených kostí (zubů) medvěda jeskynního.

Vzhledem k tomu, že v Kateřinské jeskyni probíhalo několik fází epigrafického a archeologického výzkumu, byla průběžně pořizována fotografická dokumentace akcí, nově nalezených a zkoumaných kreseb, a také překvapujících archeologických nálezů. Portfolio fotografií bylo doplněno také o soubor snímků z výtvarné

Výtvarné umění ve Zbrašovských aragonitových jeskyních, instalace s názvem Virus. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

expozice v Mramorové siní ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Celkem bylo v roce 2022 pořízeno přes 250 nových fotografií.

V rámci zpracovávání fotoarchivu a fotografické databáze byly průběžně zpracovávány stovky fotografií z Jeskyně Na Špičáku, které byly v rámci komplexní fotodokumentace jeskyní pořízeny v roce 2021.

Dokumentace pravěkých uhlíkových stop v Kateřinské jeskyni. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

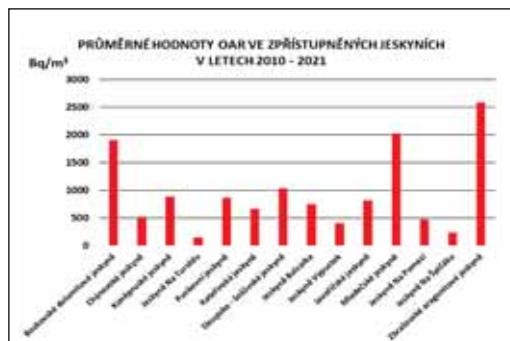
Radiační ochrana v roce 2022

Petr Zajíček

Rok 2022 se nesl ve znamení stabilizace a ústupu nemoci Covid. Oproti roku 2021 se provoz všech jeskyní navrátil do standardního režimu. Plnění podmínek radiační ochrany dozorovaných Státním úřadem pro jadernou bezpečnost probíhalo dle pravidel stanovených v Atomovém zákonu č. 263/2016 Sb.

V roce 2022 byly vypočítány roční osobní efektivní dávky pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní za kalendářní rok 2021. Nikdo ze stálých ani sezónních pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní nepřekročil v roce 2021 roční osobní efektivní dávku 6 mSv. Hodnota nejvyšší dosažené roční dávky činila 2,53 mS, této hodnoty dosáhla sezónní pracovníce. Všichni pracovníci provozu Zbrašovských aragonitových jeskyní byli na začátku roku 2022 řádně proškoleni.

Ve 14 veřejnosti zpřístupněných jeskyních ČR a v Jeskyních Pod Sněžníkem byla v roce 2022 průběžně monitorována objemová aktivita radonu. Na podzim již byly k dispozici výsledky objemové aktivity radonu ze všech jeskyní za sezónní období 2022, které ukázaly,

Graf dokumentuje hodnoty objemové aktivity radonu ve zpřístupněných jeskyních SJ ČR v letech 2010 až 2021. Vypracoval Petr Zajíček, SJ ČR

že v tomto období (1. 4. až 30. 9.), se pohybovaly hodnoty objemové aktivity radonu ve všech jeskyních v mezích dlouhodobého průměru. V roce 2022 byly dále pro vnitřní kontrolu SJ ČR vypočítány také orientační hodnoty ročních osobních efektivních dávek u pracovníků s nejdelším pobytem v podzemí za rok 2021 v ostatních zpřístupněných jeskyních a ani zde nedošlo k překročení třetiny povolené ROED, tedy 6 mSv/rok.

Ve druhé polovině roku 2022 se na Správu jeskyní ČR obrátily pracovníce SÚJB s tím, že dle nových komplexních vyhodnocení byly aktualizovány vzorce pro výpočet ročních osobních efektivních dávek. Podle nových úprav je zřejmé, že skutečné hodnoty ROED budou dle nových výpočtů asi 2× vyšší než doposud. To by však byla pro provozy zpřístupněných jeskyní velká komplikace, zvláště u sezónních pracovníků do 18 let, kteří nesmí překročit roční dávku 1 mSv. Koncem roku 2022 byla situace taková, že pracovnícím SÚJB byly předloženy dlouhodobé hodnoty OAR ze všech zpřístupněných jeskyní. Vzorce pro výpočet ROED budou ještě korigovány a celá situace bude podrobně konzultována.

Knihovna

Lucie Gožd'álová

Rok 2022 a přebírání práce po mateřské dovolené bylo velice zajímavé. Bývalá kolegyně odešla do důchodu již před půl rokem, měli jsme postcovidové období, a proto jsem byla do práce přímo vhozena. Spousty práce mi vysvětlila kolegyně Olga Suldovská, za což ji moc děkuji, a zbytek jsem zvládla postupně za pochodu.

Prodej dárkových poukazů v roce 2022 vzrostl, bylo prodáno 363 ks dárkových poukazů. Probíhalo průběžné třídění a následná distribuce časopisů Ochrana přírody na naše provozy. Návrh na používání programu Kpwin, který slouží pro evidenci knih, CD, DVD a časopisů, o který jsem usilovala ještě před nástupem na mateřskou dovolenou, bohužel neprošel, vedení organizace ho neschválilo z finančních důvodů. Nadále se pro evidenci tiskopisů a CD a DVD nosičů používá program Access, který na rozdíl od programu Kpwin není propojen s našimi webovými stránkami a neumožňuje tak operativní evidenci vypůjčených knih a ostatních předmětů.

Podarilo se nám získat do naší knihovny publikace vlastněné zesnulým odborníkem RNDr. Josefem Rubínem. Převzali jsme, vyselektovali a umístili celkem 31 knih. Z těch nejzajímavějších můžeme zmínit: Pravěké dějiny Čech z roku 1978, autor publikace Radomír Pleiner, Atlas hornin, autoři A. Dudek, M. Malkovský, M. Suk (1969), Naučný geologický slovník, I. díl z roku 1960, Paleobotanika I, autor F. Němejc (1959), Ochrana Československé přírody a krajiny I, II z roku 1959 nebo Die Wunder der Natur 1,2,3 z roku 1912.

Byla vydána Acta Speologica 10/2021 – Sborník referátů z konference k Mezinárodnímu roku jeskyní a krasu, Ročenka 2021, kalendář na rok 2023 a nejnutnější dotisk hotelových letáků Moravský kras, Punkevní jeskyně, Bozkovské dolomitové jeskyně a Mladečské jeskyně.

Koncem roku byla zpracována fyzická inventura prodejních publikací, jejíž výsledek byl dle očekávání v pořádku.

Knihy z pozůstalosti RNDr. Josefa Rubína rozšířily řady odborných publikací v knihovně SJ ČR.

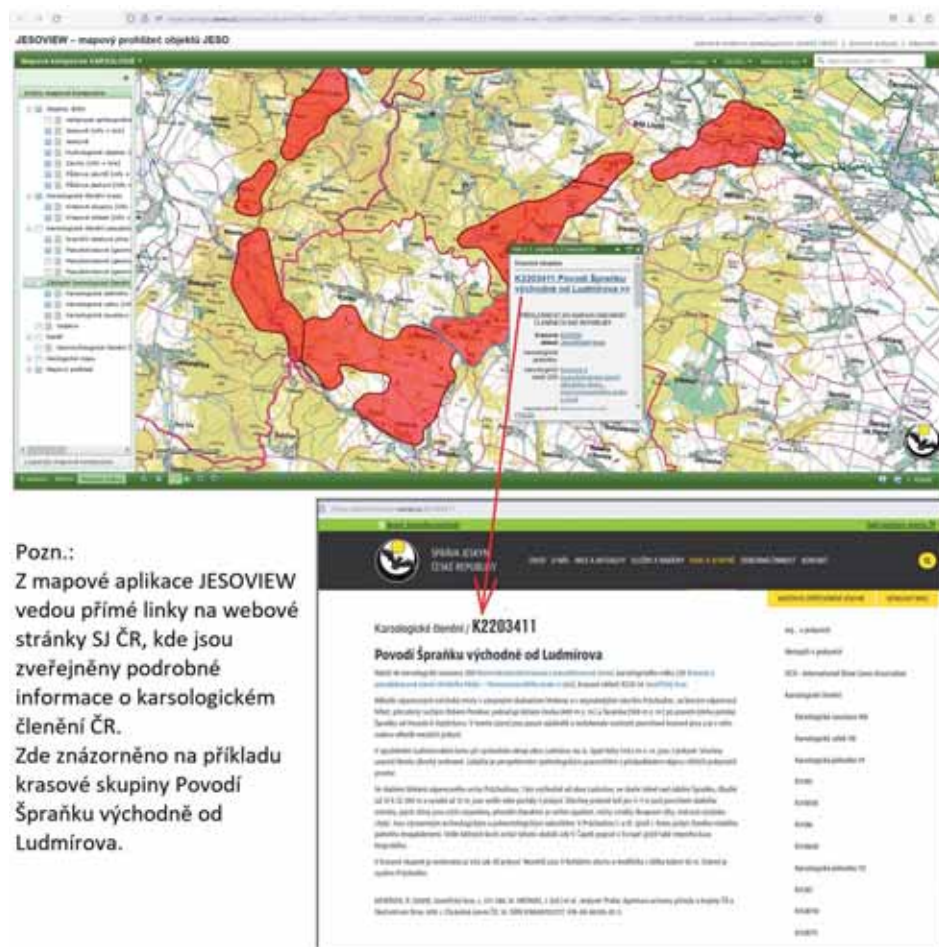
Foto: Lucie Gožd'álová, SJ ČR

JESO v roce 2022

Olga Suldovská

První změna tohoto roku v JESO je sice významná, nicméně jeho uživatelům by měla zůstat skryta v pozadí databáze. V roce 2022 došlo k přeprogramování JESO do jiného programovacího jazyka z důvodu sjednocení programovacího jazyka všech dílčích databází v rámci ISOP (Informačního systému ochrany přírody, spravovaném AOPK ČR). Vlastní funkčnost i vizuální vzhled databáze zůstávají stejné. Na základě tohoto počínání byla databáze v měsících červenci a srpnu intenzivně testována a zjištěné nesoulady a nefunkčnosti byly zasílány k nápravě AOPK ČR.

V roce 2022 byla dokončena první fáze revize a aktualizace karsologického členění ČR (mimo oblastí Krkonoš a jižních Čech, kde aktuálně probíhají projekty na mapování jeskyní a krasů, jejich výsledky budou zohledněny v další fázi). Souběžně byly na webových stránkách SJ ČR doplněny informace o karsologickém

Ukázka prokliku z webu SJ ČR do databáze JESO. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2022

členění krasu, konkrétně o jednotlivých soustavách, celcích, jednotkách, oblastech, skupinách – dostupné na <https://administration.caves.cz/karsologicke-cleneni>. Na stránky těchto popisů pak vedou přímé linky z mapové aplikace JESOVIEW, kde tak mají uživatelé možnost se navíc proklikem na odkaz dozvědět podrobnější informace k vlastnímu mapovému zobrazení. Většina z nich byla čerpána z knihy Jeskyně (Hromas 2009), zbývající údaje byly doplněny z další dostupné literatury. U všech popisů je uvedena příslušná citace. Ze stránek je možné stáhnout i související dokumenty autora Ivana Baláka: Historie a metodika tvorby karsologického členění ČR a Aktualizace karsologického členění ČR v roce 2020. S vývojem nových webových stránek je v plánu popisky karsologického členění na stávajících stránkách doplnit interaktivními mapami z JESOVIEW (stávající webové stránky toto propojení neumožňují).

Zpracovávání tiskovin z knihovny a dokumentace SJ ČR stále pokračuje. K jeskyním a dalším karsologickým objektům jsou doplňovány většinou údaje popisného charakteru, události a citace. Systematicky byly zpracovány údaje z 84 článků uveřejněných v časopisech Československý kras (ročníky 28 až 35). Průběžně jsou doplňovány aktuální informace z článků vycházejících v časopisech Ochrana přírody (za rok 2022 to bylo 12 článků z ročníku 77), sborníků Český kras, Speleofórum a Acta speleologica.

Archivní dokumentace je zdrojem separátních článků, studií a nepublikovaných materiálů. Údaje z nich a o nich jsou vkládány (podle jejich charakteru) do JESa nebo do Speleodatu (případně do obou těchto databází). Archivními materiály přispívá i kolega Jan Kelf Flek. Významným letošním přírůstkem naší dokumentace byla zpráva od ZO ČSS 5-03 Broumov „Kočí skály a jejich pseudokrasový fenomén“ autorů Oldřicha Jenky a Jiřího Kopeckého st., obsahující popis vlastní skalní oblasti včetně podrobných popisů 21 jeskyní. V roce 2022 mi rukama prošlo přibližně 300 dokumentů.

Z terénních prací byla dokončena dokumentace povrchových krasových jevů v Mladečském krasu (započatá roku 2020) a v Krasu U Lysic. V Mladečském krasu je celkově evidováno 72 krasových jevů (13 jeskyní, 7 hydrologických objektů a 52 závrťů), v Krasu U Lysic 6 krasových jevů (2 jeskyně, 2 hydrologické objekty a 2 závrť). Dále bylo zveřováno (poloha byla potvrzena, zpřesněna či opravena prostřednictvím GPS přístroje Trimble Juno 3B) 33 jeskyní v krasové skupině Povodí Řičky v Moravském krasu a byla pořízena fotodokumentace jejich vchodů, případně jejich okolí.

Celkově byla fotodokumentace doplněna u 95 objektů. Autorských fotografií přibýlo celkem 283 u 146 objektů JESO (53 jeskyní, 17 hydrologických objektů a 76 závrťů), z toho bylo 162 fotografií pořízeno přímo v roce 2022, 106 pochází z roku 2021 a 15 je starších. Dále byly vloženy fotografie jeskynních interiérů od dvou autorů z řad České speleologické společnosti – Martina Majera (20 fotografií ke 2 jeskyním) a Pavla Rábka (10 fotografií k jedné jeskyni).

Roku 2022 se údaje v databázi JESO rozrostly díky všem spolupracujícím organizacím o 539 nových krasových jevů na celkových 6614 objektů. AOPK ČR na základě podkladů z výzkumných zpráv a článků zaevidovala 174 objektů (19 jeskyní a 153 hydrologických objektů) zapsal Luboš Stárka a 2 jeskyně Josef Mottl) a na základě probíhajícího projektu Ochrana vybraných jeskyní a krasových jevů ve zvláště chráněných územích ČR zapsal 227 závrťů a 19 hydrologických jevů Ivan Balák. Správa jeskyní ČR zaevidovala 117 nových objektů (13 jeskyní, 79 hydrologických objektů a 20 závrťů) zapsala Olga Suldovská, 5 jeskyní zapsal Alexandr Komaško. 2 jeskyně zaevidoval Jan Moravec z České speleologické společnosti. Díky patří všem přispěvatelům a zapisovatelům, a to i těm, kteří doplňují a aktualizují dříve zaevidované krasové objekty.

Mladečský kras – Řimická vyvěračka I.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Forenzní rekonstrukce lebky Mladeč I.

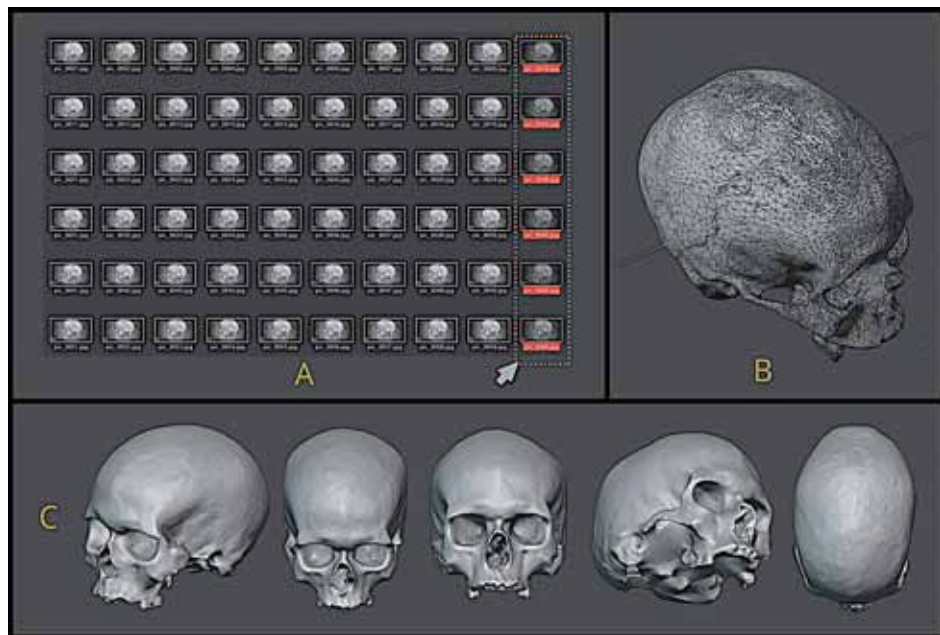
Karel Drbal

V roce 2022 jsem byl přizván panem Cicero Moraesem, 3D designérem Arc-Team Brazil, do pracovního týmu na rekonstrukci podoby lebky označované jako Mladeč I. Dalším členem týmu je Jiří Šindelář z GEO-CZ, známý čtenářům z řady výzkumů spolku Naše historie. Pan Cicero Moraes významně zdokonalil metodu forenzních rekonstrukcí podob lidí z kosterních pozůstatků. Z českých osobností rekonstruoval podoby svaté Zdislavy z Lemberka, svaté Ludmily, královny Judity z Durynska a „upíra“ z Čelákovic. Rekonstrukce lebky Mladeč I byla vybrána ke zdokonalení dosud používaných metod. Do sběru dat bylo zapojeno i Naturhistorisches Museum ve Vídni, kde je lebka uložena.

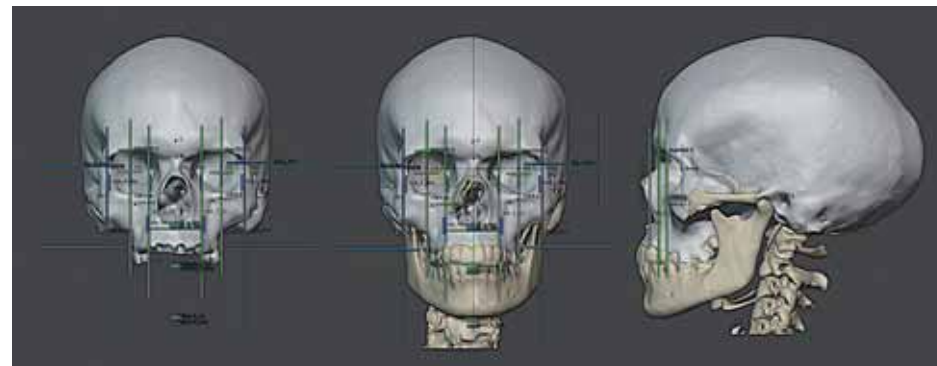
V roce 1881 objevil lebku rakousko-uherský archeolog Josef Szombathy v Dómu mrtvých v Mladečských jeskyních. Původně se předpokládalo, že jde o lebku muže, ale pozdější anatomická porovnání ukázala, že se jedná o lebku ženy, která zemřela ve věku přibližně 17 let před 31 000 lety. Tím se řadí mezi nejstarší Homo sapiens nalezených v Evropě. První rekonstrukce podoby pocházejí z konce 30. let 20. století. Tehdy se ještě vycházelo ze skutečnosti, že se jedná o muže. Dokumentace těchto rekonstrukcí se nezachovala.

Samotná lebka však není kompletní, což ztěžovalo do jisté míry vlastní rekonstrukci podoby. Naštěstí v roce 2021 zpřístupnilo Naturhistorisches Museum ve Vídni online verzi lebky Mladeč I pod licencí Creative Commons (CC BY-NC 4.01). Tento model se stal základním vstupem pro forenzní rekonstrukci. Následně bylo vygenerováno 2 753 snímků, z nichž bylo odděleno 83 snímků pro výběr náhledů a jako základ pro fotogrammetrii. Dalším krokem bylo provedení rekonstrukce chybějících částí lebky – dolní čelisti a zubů. Celý proces je nesmírně složitý, a tak jen velmi stručně.

Základem je anatomické měření a porovnání výsledků s rozsáhlou sbírkou virtuálních dárců získaných CT skeny a následným zařazením do grafu populačních shluků. Na základě určení „příslušnosti k populačnímu shluku“

Digitální podklad s texturou drátěného modelu. Archiv projektu Mladeč I

Hraniční linie a digitální doplnění chybějících částí lebky. Archiv projektu Mladeč I

byla lebka vybavena hraničními liniemi pro vytvoření chybějících lebečních částí. Po rekonstrukci lebky již byly stanoveny vymezující linie dalších anatomických struktur – tloušťka měkkých tkání, umístění očních bulv, tvar nosu apod. Po „nasazení“ měkkých částí a kůže byly vytvořeny dvě verze obličeje. Jedna bez vlasů a se zavřenými očima, druhá s vlasy a otevřenými očima. Druhá verze je více subjektivní a umělecká, protože obsahuje detaily jako je barva, vlasy, obočí a řasy. A v této podobě byla představena i veřejnosti.

Co bude dál? Přestože virtuální forenzní rekonstrukce lebky Mladeč I je opeřena o tisíce anatomických dat a dá se předpokládat, že z 95 % se přiblížila dávné realitě, vývoj virtuálních forenzních přístupů nekončí. Celá rekonstrukce lebky Mladeč I byla opakována na mezinárodním fóru, byla přijata a publikována. Přesto si náš tým klade ještě jeden cíl. Provést vlastní 3D skenování lebky přímo v Naturhistorisches Museum ve Vídni, na základě získaných dat provést znovu forenzní rekonstrukci a zjistit, jaké jsou rozdíly výsledné podoby při využití online dat a vlastního 3D skenu. Pracovníci muzea jsou návrhu nakloněni a jsou připraveni nám lebku Mladeč I zpřístupnit.

Na závěr patří velké poděkování celého týmu dívce z Mladče, že po 31 000 letech významně přispěla k upřesnění vědeckých forenzních metod a máme možnost přes hloubku věků pohlédnout ji do tváře.

Výsledný portrét dívky z Mladče s nasazením subjektivních prvků (vlasy, obočí, barva kůže a očí). Archiv projektu Mladeč I

Archeologický a pokračující epigrafický výzkum v Kateřinské jeskyni s mimořádnými výsledky

Petr Zajíček

Vnitřní prostory staré Kateřinské jeskyně jsou objektem intenzivního studia a výzkumu od roku 2016. Na projektu se průběžně podílejí odborní pracovníci tří institucí: Správy jeskyní ČR, Univerzity Palackého v Olomouci a Ústavu jaderné fyziky AV ČR Praha. Výzkum stále přináší nové překvapivé výsledky.

Do roku 2021 se jednalo pouze o studium, dokumentaci, výzkum a datování uhlíkových čar na stěnách v různých částech jeskyně. Podařilo se tak objevit nejstarší jeskynní kresby na území ČR (pozdní neolit), kterých je identifikováno už přes deset, a patrně přibudou další. Podařilo se datovat také uhlíkovou kresbu z halštatského období.

Epigrafický výzkum pokračoval i v roce 2022, kdy byly na jaře odebrány vzorky uhlíků k datacím nově nalezených kreseb. Část vzorků už byla datována (dvě nové kresby jsou opět pravěké), u dalších vzorků se čeká na výsledky. Na základě těchto unikátních poznatků proběhl začátkem srpna vůbec první archeologický výzkum ve vnitřních prostorách staré Kateřinské jeskyně. Byly vytipovány dvě sondy o rozměrech cca 1 × 1 metr v blízkosti datovaných pravěkých kreseb. První na začátku Ledové chodby, druhá na konci chodby bezejmenné. Vlastní vykopávky probíhaly ve dnech 8.-12. srpna. K sondám bylo instalováno silné osvětlení, postavena zařízení k přesévání vykopané zeminy a v Suchém žlebu naproti vchodu do jeskyně také plavící zařízení.

První sonda v Ledové chodbě nepřinesla žádné překvapivé nálezy. Až do hloubky skoro jednoho metru se jednalo o dříve překopanou a navezený sediment. Hlína obsahovala pouze množství kostí pleistocenních obratlovců, které se v sedimentech vyskytují po celé staré části Kateřinské jeskyně. A také plech uzemnění staré elektroinstalace. Teprve na dně sondy byly nalezeny kosti medvěda jeskynního v původním místě uložení. Předpokládána kulturní vrstva v tomto místě Ledové chodby tedy objevena nebyla.

Mnohem větší překvapení přenesla druhá sonda v bezejmenné chodbě. Sice v celém profilu se také jednalo o dříve přemístěný nebo překopaný sediment, avšak jeho obsah byl mnohem zajímavější. Samozřejmě se stále nacházely kosti pleistocenních zvířat, ale objeveny byly i doklady lidské činnosti. Jednalo se o střepy pravěkých keramických nádob, nikoliv však z období pozdního neolitu, do kterého byly datovány pravěké kresby, ale patrně se jedná o střepy z doby bronzové. Kromě toho zde byly nalezeny keramické střepy z období středověku a největším překvapením byl nález zbytků plíšků, jednak ve tvaru mincí o velikosti cca 12 mm (tzv. střížky), a dále plíšků, ze kterých byly vystříhávány povedené i nepovedené mince. Tento nález jednoznačně svědčí o tom, že v Kateřinské jeskyni byla ve středověku, dle archeologů někdy na přelomu 15. a 16. století, tajná penězokazecská dílna. Jedná se o mimořádně významný nález, první svého druhu na území Moravského krasu.

Díky úspěšným epigrafickým a archeologickým výzkumům v Kateřinské jeskyni lze předpokládat, že projekt bude i v dalších letech pokračovat.

Dokumentace archeologické sondy v Ledové chodbě. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Malé – velké objevy na Výпустku

Petra Vojáčková

Nedlouho po otevření Zážitkové trasy (únor 2022) upoutala naši pozornost vrstva uhlíků v podlahovém sintru Nízké chodby. Na některých místech se jeví jen jako čára připomínající kresbu (popel), na jiných jsou patrné kusy uhlíků velikost až 10×13 mm. Tato vrstva je zde zřetelná u většiny dochovaných původních sintrů. V dubnu téhož roku byly RNDr. Petrem Zajíčkem odebrány vzorky pro stanovení datace. Radiouhlíkovou metodou bylo následně zjištěno stáří 6 500 let.

Nejedná se o první uhlíky z této jeskyně, které byly podrobeny laboratorní analýze. V roce 2014 byly Doc. Mgr. Petrem Nerudou, Ph.D. stejným způsobem zkoumány uhlíky z opačného konce jeskyně, z chodby Překvapení. Stáří tamějších vzorků bylo stanoveno také přibližně na 6 500 až 7 000 let. Nálezy z obou chodeb tedy spadají do stejného období – pozdního neolitu.

Přírodovědec Vlastislav Káňa přebírá prstní kůstky jeskynního medvěda v areálu jeskyně Výпустek. Foto: Petra Vojáčková, SJ ČR

Zub jeskynního medvěda objevený ve stěně Jindřichova sálu zvaný „medvěďák“ nebo „kelčák“. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Těto „vrstvy popela“ si všiml už kníže Alois Lichtenštejn na začátku 19. století. Dr. Jindřich Wankel se později zmiňuje o „neobyčejně silné vrstvě uhlí ležící pod travertinovým pokryvem“. O dvě desetiletí později popisuje Dr. Martin Kříž: „...je v travertínu pruh uhlíkatý na 2 cm silný“. Oba badatelé shodně hovořili o uhlících z tzv. přední části jeskyně, tedy poblíž obou přírodních vchodů. Domnívali se, že jsou pozůstatkem pradávných ohnišť. V jejich těsné blízkosti totiž našli i hliněné střepy, kamenné a kostěné nástroje apod.

Nízká chodba, z níž nově datované uhlíky pocházejí, se nachází na opačné straně jeskyně, tedy ve vzdálenosti asi 250 m od přední části jeskyně. Mohly by být uhlíky v Nízké chodbě také přímým pozůstatkem ohnišť dávnych návštěvníků? Na tuto otázku by dokázal odpovědět až odborný výzkum.

Otevření Zážitkového okruhu, hlavně Nízké chodby, přineslo náhodné nálezy i několika kostí a zachovalých zubů pleistocenní zvířeny (medvěd, hyena, lev). Prostřednictvím RNDr. Petra Zajíčka jsme navázali spolupráci s paleontologem Mgr. Vlastislavem Kánou z Muzea Blanenska. Určil nám mimo jiné i do února 2022 nepovšimnutý, krásně zbarvený medvědí špičák v koncertním sále, vyčnívající ze stěny jen 3 metry nad zpřístupněným chodníčkem. Pro návštěvníky je vítanou atrakcí.

Některé ze zdejších nálezů doplní sbírky Muzea Blanenska, jiné by měly být vystaveny v chystané vitrině ve vstupní hale jeskyně Výпустek. Tam si budou moci návštěvníci prohlédnout nejen medvědí a hyení zuby, ale i sestavenou tlapu jeskynního medvěda.

Výsledky zimního sčítání letounů 2022/2023 ve zpřístupněných jeskyních ČR

Sestavil Martin Koudelka na základě dat koordinátorů monitoringu na jednotlivých zimovištích: Daniel Horáček, Josef Chytil, Miroslav Kovařík, František Krejča, Martin Koudelka, Jiří Šafář, Jaroslav Věselý.

název jeskyně	Počet druhů	Počet RHIP	MMYO	MBEC	MNAT	MEMA	MMYS	MBRA	MM/MB	MDAU	MDAS	BBAR	PAUR	ESER	MSP
Javoříšské	8	6295	6048	45		6	184	3	3	5			1		
Sloupsko-šošůvské	9	2339	1471	765	13	61		1	1	6		17	1	1	2
Na Pomezí	6	728	551	80	4	89				2					
Balcarka **)	5	674	588	25	5	53				3					
Na Turoldu	2	475	473							2					
Koněpruské	5	358	161	189						6		1	1		
Výpustek	8	292	218	27	8	23		1	1	12	1			1	
Kateřinská	8	272	154	59	1	47			1	5				1	2
Punkovní *)	9	157	16	91	8	6			1	5		26	26	1	2
Na Špičáku	5	153	127	2	1	20				3					
Chýnovská	6	88		49	1	14				13		5	5		
Mladečské	3	74	68				5			1					
Bozkovské dolomitové	3	61	53	7						1					

VYSVĚTLIVKY:

*) obsahuje Erichovu jeskyni a Tunel
**) včetně Muzea

Za poskytnuté údaje děkuji všem výše jmenovaným. Zároveň bych chtěl poděkovat jako každý rok i letos spoustě zde bližší neuvedených pomocníků z řad speleologů, zoologů i amatérských nadšenců, bez nichž by každoroční namáhavé kontroly podzemí nemohly v tomto rozsahu vůbec proběhnout.

VYSVĚTLIVKY:

RHIP *Rhinolophus hipposideros* vrápenec malý
MMYO *Myotis myotis* netopýr velký
MBEC *Myotis bechsteinii* netopýr velkouchý
MNAT *Myotis nattereri* netopýr fasnatý
MEMA *Myotis emarginatus* netopýr brvitý
MMYS *Myotis mystacinus* netopýr vousatý
MBRA *Myotis brandtii* netopýr Brandtův
MM/MB *Myotis mystacinus/brandtii* netopýr vousatý nebo Brandtův
MDAU *Myotis daubentonii* netopýr vodní
MDAS *Myotis dasycneme* netopýr pobřežní
BBAR *Barbastella barbastellus* netopýr černý
PAUR *Plecotus auritus* netopýr úsatý
ESER *Eptesicus serotinus* netopýr večerní
MSP *Myotis species* bližší neurčený malý druh *Myotis*

Skupinka sčítatelů před vstupem do Medvědí jámy v Javoříšských jeskyních. Foto: Lenka Špačková

Dóm Gigantů v Javoříšských jeskyních – vrápenec malý jsou nejčastějšími zimujícími letouny ve zpřístupněných jeskyních ČR. Foto: Lenka Špačková

Netopýr velký – největší zástupce letounů, který pravidelně zimuje v podzemních prostorách ČR. Foto: Lenka Špačková

Vyšebrodský výzkum nepřístupného podzemí v roce 2022 definitivně ukončen

Jiří Šindelář

Již více než 10 let Vás formou pravidelných reportů, průběžných výzkumných zpráv i prostřednictvím médií seznamujeme s výsledky průzkumu nepřístupného podzemí kláštera ve Vyšším Brodě, především pak s průzkumem rodové hrobky Rožmberků. Hrobky, která se během posledních dvou staletí stala snad nejhledanější pohřební komorou v České republice a o níž ještě dnes koluje mezi lidmi řada pověstí a bájí. Místo posledního odpočinku jihočeských velmožů se podařilo odbornému týmu, jehož součástí byli i zaměstnanci SJ ČR a speleologové ZO ČSS 2-01 Chýnovská jeskyně, lokalizovat již v roce 2011. Samotný terénní výzkum se však protáhl ještě o dalších 10 let a ukončen byl teprve po zpracování nashromážděných dat publikací výsledků. Stalo se tak v památný den sv. Linharta, tedy 6. listopadu, roku 2022. V tento den se v tzv. Zámecké lékárně v Třeboni (paláci, který nechal postavit Petr Vok z Rožmberka jako svou knihovnu a „kunstkornu“) sešli zástupci všech spolupracujících institucí, pozvaných hostů a novinářů, aby si připomenuli výročí 411 let od smrti posledního rožmberského vladaře Petra Voka a také aby představili veřejnosti nově vydanou monografii, jež zájemce o historii s výsledky bádání seznamuje a k bohaté historii pánů s červenou růží v erbů dopisuje nové kapitoly.

Kniha „Rožmberská hrobka – příběh hledání“ je dílem dlouhé řady autorů, kteří se v průběhu posledních 15 let na výzkumu podíleli. Shrnuje všechny nové poznatky o významné středověké nekropoli ve starobylém šumavském klášteře nad horním vltavským brodem a stává se logickým zakončením mnohaletého snažení

Snímek průzkumné sondy v rožmberské hrobce. Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

odborníků nejrůznějších oborů. Populární formou je odvyprávěn příběh, rozkrývající pozadí objevu a zkoumání nepřístupné pohřební komory, v níž sní svůj věčný sen nejmocnější šlechtici Českého království, přináší kompletní fotodokumentaci z průzkumných sond a prostřednictvím QR kódů i celou řadu interaktivních příloh, díky nimž mohou čtenáři nahlédnout do nepřístupného podzemního objektu. Vedle popisu hrobky samotné jsou podrobně představeny použité metody geofyzikálního měření s důrazem na hledání neznámých dutých prostor a vůbec poprvé je zde popsána metodika nedestruktivního průzkumu nepřístupných dutin (tzv. archeoendoskopie). Pro zájemce o studium historie a archeologie tak publikace

Jiří Šindelář (vpravo) prezentuje tajemný prsten z rožmberské hrobky. Foto: Martin Frouz

může sloužit i jako učebnice určité části metod nedestruktivní archeologie. Díky komplexnímu zveřejnění prvotních dat a dokumentace z výzkumu má také každý čtenář možnost plnohodnotně navázat na výzkumný tým, sám se vydat na cestu za mystérii rožmberské hrobky a při troše štěstí učinit i nový objev z místa posledního odpočinku jihočeských velmožů. Bohaté obrazové, plánové, a především interaktivní přílohy k takovému bádání přímo vybízejí. A věřte, je celá řada nevyjasněných otázek, jež na své odpovědi stále čekají.

Každý archeologický výzkum, ať již klasický nebo nedestruktivní, nějaké odpovědi na nastolené otázky přinese, ale naopak nové otázky a nejasnosti díky výsledkům bádání vyvstanou. To se stalo i při průzkumu hrobky pánů domu rožmberského. Na jedné straně se po mnoha staletích podařilo pohřební komoru lokalizovat, popsat její aktuální podobu, zmapovat a podrobně prohlédnout její obsah i definovat, jakými úpravami a proměnami během tří staletí svého fungování prošla. Vedle toho však podrobné záběry z průzkumných sond přinesly řadu historických nejasností i nesrovnalostí s písemnými prameny a doslova nová, zatím nerozluštěná, tajemství, spojená s životy, smrtí a místem posledního odpočinku řady významných osobností, jež doslova psaly historii naší země a formovaly náš národ. Pojďme si jen v rychlosti několik nových mystérií rožmberské hrobky připomenout.

Sluneční mystérium vyšebrodského kláštera

Po celou dobu výzkumu se výzkumný tým potýkal s tím, že bájná rožmberská hrobka není žádným způsobem v konventním kostele lokalizována. Absence přesné lokalizace v písemných pramenech, a hlavně absence jakékoliv memorie na povrchu byla zarážející. Nakonec však bylo (alespoň zčásti) nalezeno vysvětlení. Když kronikáři a pisatelé nejrůznějších nekrologií zmiňují rožmberskou hrobku, píší vždy o objektu, který byl ve své době všeobecně známou věcí. Proč tedy psát o něčem, co každý zná? S vysvětlením absence nějaké luxusní memorie na povrchu, nějakého luxusního náhrobku, je to už složitější. Takové věci jsou naprosto běžnou součástí všech významnějších nekropolí a jsou tedy v případě hrobů zakladatelského rodu vysloveně očekávané. A ony ve Vyšším Brodě chybí. Překvapivé indicie k vysvětlení této záhady získal výzkumný tým až při poslední etapě terénních prací v roce 2021. Máme-li při podzimním a zimním nízkém Slunci nad obzorem jasný den bez mraků, pronikají sluneční paprsky do ranního setmělého konventního kostela Nanebevzetí

Panny Marie úzkým gotickým oknem v jižní obvodové zdi presbytáře a výrazně osvětlují část protější stěny. Na jeden krátký okamžik (na konci října je to kolem jedenácté hodiny dopolední) sluneční paprsky rozzáří unikátní epitafní kámen s rožmberským jezdcem na severní stěně (jenom a pouze tento kámen), nad ním pak z velké freskové malby pouze donátorskou scénu (klečícího Voka I. z Rožmberka, kterak podává Panně Marii model vyšebrodského kostela) a pod ním pak jen tu část podlahy kněžiště, pod níž se nachází pohřební komora zakladatelů tohoto místa. Při bližším pohledu se ukázalo, že sluneční svit dopadá v onom okamžiku nejen do míst, kde je v podzemí hrobka, ale také přesně na místo, kde byla původní dlažba narušena a následně opravena betonovou záplatou. Při porovnání s plánovou dokumentací podzemí se ukázalo, že je to přesně to místo, kde se do podzemní místnosti probourali lidé v roce 1902. Přímou se tedy nabízí otázka, zda o slunečním mystériu naši předchůdci na začátku 20. století věděli a nechali se paprsky světla při svém hledání rožmberské hrobky vést?

Záhada cínového sarkofágu

Při pohledu do pohřební komory Rožmberků ve Vyšším Brodě zaujme každého pozorovatele na první pohled to nejvýraznější, co lze v podzemí spatřit. Totiž dvojice velkých cínových truhel. Jednu z nich (jižněji položenou) se podařilo bezpečně ztotožnit s pohřbem posledního rožmberského vladaře, pana Petra Voka. Druhá cínová truhla však stále zůstává obestřena tajemstvím. Nikde na jejích stěnách a dostupných místech víka nebyla nalezena žádná stopa, žádná indicie, která by umožnila tuto truhlu určit jako rakev konkrétní historické osobnosti. Forma zdobení umožňuje rámcově datovat truhlu do 16. století, ale podrobnější soud zatím vytknout nelze. Musíme se spokojit jen s několika teoriemi. Je to rakev některé z prvních manželék Viléma z Rožmberka? Je to rakev matky posledních Rožmberků? Je to truhla, kterou lze ztotožnit s rožmberskými úty z roku 1601?

Tajemné znaky na sarkofágu Petra Voka

Cínový sarkofág posledního rožmberského vladaře je úchvatným uměleckým dílem z přelomu 16. a 17. století. Vedle dokladů uměleckého řemesla však na jeho povrchu nacházíme řadu zajímavých detailů. Mnohé z nich najdeme na velké nápisové kartuši, která zdobí horní část plochého víka. V kartuši je latinský text, který jednoznačně identifikuje zemřelého. Záhadou je nesrovnalost v zapsaném datu úmrtí.

Představení knihy „Rožmberská hrobka – příběh hledání“ v listopadu 2022 v Třeboni za účasti vedení SJ ČR. Foto: Martin Frouz

Knihy o rožmberské hrobce umožní v rozšířené realitě zhmotnit i prsten Kateřiny z Ludanic. Grafika: Jiří Šindelář

Zatímco všechny písemné prameny uvádějí, že poslední Rožmberk zemřel 6. 11. 1611, na sarkofágu je datum skonu posledního pána z Růže uvedeno o den dříve. Při řešení této nesrovnalosti byla nápisová kartuše podrobená velmi detailnímu průzkumu. Dokonce byla ve velkém rozlišení naskenována a převedena do podrobného digitálního modelu. Místo odpovědi však vyvstala celá řada nových otázek a překvapivých zjištění. Ukázalo se, že první část latinského textu je veršovaná, což si na první pohled a díky krácení některých slov suspenzi nikdo neuvědomoval a také se podařilo mezi písmeny latinského textu identifikovat několik dalších (menších) znaků, které psané sdělení nějak dále rozšiřují, případně jsou nositelem nějakého dalšího (zatím nerozluštěného) poselství.

Tajemný dámský prsten na sarkofágu Petra Voka

Již při průzkumu hrobky v roce 2011 byl na plochem víku sarkofágu pana Petra Voka z Rožmberka objeven masivní zlatý prsten. Od té doby řeší autoři knih o vyšebrodském klášteři i lovci záhad, co je to za tajemný prsten a kdo jej na rakev posledního Rožmberka mohl položit. Na jednoznačné vysvětlení jsme si museli počkat až do roku 2022. Při poslední dokumentaci pohřební komory v roce 2021 se totiž podařilo prsten naskenovat a vytvořit jeho přesnou digitální kopii. Až tento model umožnil rozpoznat tvar a podobu korunky prstenu a tím i určit jeho specifickou funkci. Zároveň bylo definitivně a bez sebemenších pochyb potvrzeno, že prsten vypadal (někdy mezi listopadem 2009 a listopadem 2011) z vedlejší rozpadající se dřevěné rakve, kterou můžeme podle mnoha získaných indicií ztotožnit s pohřbem manželky Petra Voka, paní Kateřinou Rožmberskou z Ludanic. Jde o jeden z unikátních párových snubních prstenů (tzv. gimmelring), patřící právě paní Kateřině. Díky digitálnímu modelu dnes můžeme unikátní renesanční šperk popsat a studovat, ale také dokážeme velmi přesně predikovat i to, jak vypadal prsten druhý, tedy prsten pana Petra Voka. Nevíme, zda má Petr Vok druhý prsten u sebe v rakvi, ale pokud ano, zdá se, jako by chtěly být po staletích i gimmel prsteny spolu, stejně jako jsou vedle sebe i poslední rožmberští manželé, Petr a Kateřina.

Nedestruktivní průzkum nepřístupné rožmberské hrobky ve Vyšším Brodě proběhl ve spolupráci organizací: Cisterciácké opatství Vyšší Brod, Naše historie z. s., Geo-cz, Správa jeskyní České republiky, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Odbor kultury a památkové péče Jihočeského kraje, NPÚ – ÚOP České Budějovice a Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského.

Geodet Jiří Šindelář je členem ZO ČSS 2-01 Chýnovská jeskyně, spolku Naše historie a majitelem firmy Geo-cz.

Kláster Milevsko – představení relikvie Svatého hřebu

Karel Drbal

Trochu historie na začátek. V jižních Čechách se nachází město Milevsko a v jeho těsné blízkosti stojí nejstarší jihočeský klášter založený na sklonku 12. století. Součástí Milevského kláštera je i samostatně stojící kostel svatého Jiljí. Na výzkumu, moderní dokumentaci a záchraně výjimečného kulturního dědictví zde nyní spolupracují Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Naše historie z. s., Odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Jihočeského kraje a Správa jeskyní České republiky – správa Chýnovské jeskyně.

Díky použití nejmodernějších metod průzkumu a dokumentace se podařilo v kostele sv. Jiljí objevit neznámé dutiny ve středověkém zdivu. Nejzajímavější byl objev tajné chodby s rozšířenou místností na konci, interpretované jako trezor. V srpnu 2019 byl trezor vyčištěn a zdokumentován. Na jeho dně byla objevena úzká malá dutina. Kamerový průzkum v roce 2020 ukázal, že za kamennou uzávěrou se nachází zmeť dřevěných úlomků se zlatými a stříbrnými kříži a ozdobami. V červenci 2020 bylo přikročeno k vyzvednutí materiálu z této dutiny. Jak ukázal pozdější výzkum, jednalo se o zbytky dvou dřevěných relikviářů uložených v sobě. Vnitřní schránka pocházející ze 4. století byla uložena ve větším relikviáři ze 14. století. Relikvii samotnou tvořila část železného hřebu odseknutá z většího celku a intarzovaná drobným zlatým křížkem. Jednalo se tedy pravděpodobně o část tzv. Svatého hřebu, kterým byl ukřižován Ježíš Kristus. Relikvie patří mezi ty nejcennější, jaké křesťanská církev zná a sahá k samotným počátkům křesťanství.

Po objevu a vyzvednutí byl veškerý archeologický materiál odvezen do nejmodernějších laboratoří Archeologického ústavu Akademie věd České republiky v Mikulčicích k výzkumu a konzervaci. Tak významný nález opouští toto pracoviště jen výjimečně a za přísných bezpečnostních opatření. Jednou z výjimek byl předvečer církevního Svátku Povýšení svatého Kříže. Královská kanonie premonstrátů na Strahově celeburovala v místě nálezů slavnostní nešpory s možností uctění Svatého hřebu. Relikvie tak byla prozatímně osazena do čerstvě zrestaurovaného barokního relikviáře ve tvaru kříže a převezena v úterý 13. září 2022 do Kláštera v Milevsku. Slavnostní nešpory vedl osobně strahovský opat ThLic. PhDr. Daniel Peter Janáček, O. Praem, PhD. Před zahájením obřadu proběhla v bazilice tisková konference, na které byly představeny první výsledky výzkumu nálezů. Po obřadu byla relikvie vystavena poprvé veřejně uctě. Za Správu jeskyní České republiky se slavnostních nešporů zúčastnil ředitel Ing. Lubomír Příbýl a odborný náměstek Ing. Karel Drbal.

Relikviář se Svatým hřebem.
Foto: Karel Drbal, SJ ČR

Slavnostní procesie přichází do kostela sv. Jiljí v milevském klášteře.
Foto: Karel Drbal, SJ ČR

EDICE A PROPAGACE

Postcovidová propagace jeskyní

Pavel Gejdos

Úkol zněl jasně: Dostat lidi po covidu zpátky do jeskyní. Bez peněz, které bohužel dvouletý propad návštěvnosti v jeskyních kvůli pandemii a lockdownům vzal. Odpadly možnosti placených inzercí v tištěných cestovatelských časopisech či nákup reklamního prostoru na internetu. Úseku propagace a public relations (PR) tak zbyly tři možnosti „bezplatné propagace“ – zaujmout zpravodajská média, využít vlastní prostory k propagaci vzájemně a co neefektivněji využít možnosti, které dává internet a sociální sítě.

Tomu prvnímu – práci se sedmou velmocí – novináři – nahrála hned na úvod roku série aktivit, které už delší dobu připravovali pracovníci jeskyně Výpustek a Správy jeskyní Moravského krasu. Tisková zpráva o nové návštěvnické trase „Za tajemstvím jeskyně Výpustek“, zasláná na rozsáhlý dlouhodobě budovaný adresář regionálních, cestovatelských i celostátních médií, opravdu zarezovala. Objevila se v podstatě ve všech médiích, od ČTK, přes Český rozhlas, Českou televizi, Novu, Primu, TV Brno 1, až po všechny tištěné deníky a další časopisy. Svou roli jistě hrálo i to, že to byl první zbrusu nově zpřístupněný jeskynní prohlídkový okruh po dlouhých deseti letech od spuštění zážitkové trasy „Po stopách Nagela“ ve Spodních patrech Sloupsko-šošůvských jeskyní.

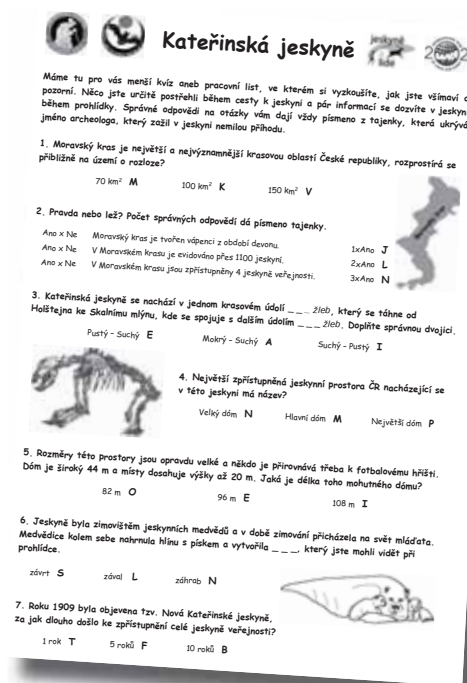
Znovu se pak Výpustek objevil v médiích při rozjetí dětských prohlídek s „medvědem Brunem“, tedy nabídky pro dosud nepodchycenou cílovou skupinu malých dětí. Za nápad i jeho dotažení patří velký dík zkušenému divadelnímu režisérovi (a našťásti i znalci Výpustku) Jiřímu Liškovi.

V březnu se díky Ivanu Balákovi dočkala rekonstrukce a aktualizace naučná stezka od východu Sloupsko-šošůvských jeskyní, což regionální média také zaujalo. Při zahájení hlavní turistické sezóny byly tiskovou zprávou připomenuty i nabídky pracovních listů pro školy. V květnu se pak

díky režisérovi Tomanu Němcovi jeskyně, které posloužily jako lokace k natáčení premiérováného celovečerního filmu „Kam motýli nelétají“, objevily jak v zajímavé doprovodné brožůře, tak i jako poděkování v závěrečných titulcích. Regionální média ocenila tiskové informace o Čarovných tónech Macochy, novém návštěvnickém středisku v Chýnově, zajímavé „světelné“ výstavě na Zbrašově či benefičním koncertu Štěpána Raka pro Alfréda Strejčka na Špičáku.

Až do celostátních médií se dostaly dvě vědecko-historické informace – o aktualitách z výzkumu Kateřinské jeskyně z pera Petra Zajíčka a o digitální rekonstrukci lebky ženy z Mladečských jeskyní, na které se podílel Karel Drbal. Na konci roku pak nechyběly pozvánky na mikulášské akce ve Výpustku a na Koněprusích. Dlouhodobě se snažíme vycházet potřebám médií vštric a umožňovat jim natáčení a focení, jak potřebují. Kolegům z provozu patří velký dík za spolupráci (a trpělivost) v této oblasti i za úspěšné posilování dlouhodobých kontaktů s místními reportéry.

Na začátku sezóny se také objevily na 12 ze 14 jeskyní (na Punkvě byla již od otevření nové budovy) také nové rozměrné tabule zvoucí k návštěvě ostatních zpřístupněných jeskyní a informující o jejich ochraně. V tom jsme se lehece inspirovali slovenskými kolegy, kteří takto synergického efektu vzájemné propagace

Pracovní listy Kateřinské jeskyně
pro 1. stupeň základních škol. Archiv SJ ČR

jednotlivých jeskyní cedulemi využívají dlouhodobě (návštěvník vyjde z jeskyně či ještě čeká na prohlídku a přemýšlí, kam na výlet příště – a ehm! – před ním jsou velké fotografie z ostatních jeskyní a také mapa, kde je najít). Bylo příjemné na cestách po jeskyních pozorovat turisty, jak se u těchto tabulí opravdu zastavují a vyjmenovávají si, kde už byli a kam by ještě rádi.

Ve „virtuálním prostoru“ na sociálních sítích byla i nadále snaha průběžně informovat o všech novinkách nejen druhého roku Mezinárodního roku jeskyní a krasu – od probouzení a uspávání netopýrů, přes všechny koncerty a jiné kulturní akce, až po proměny okolní přírody jako tipy na výlety. Jak na facebooku SJ ČR, tak FB jednotlivých jeskyní, dále také na Linkedinu, Instagramu, Twitteru a Youtube kanálu. Doba je vizuální, nejvíce táhnou fotografie, takže poděkování za řadu návštěvníků „socek“ oceňovaných snímků určitě patří namátkově Ondrovi Vlčkovi z Mladče, Andrei Švubové ze Špičáku (která rozjela i řadu zajímavých a fotogenických novinek), Michaele Nedvědové z Koněprus, Slávkovi Černému ze Zbrašova, Petrovi Zajíčkovi i Jaroslavu „Krtkovi“ Šandovi, který (nejen) na Výpustku nafotil vše, co se šustlo. A mnohým dalším. Průběžně byly úsekem propagace aktualizovány i informace na partnerském portálu Kudy z nudy, webu asociace ISCA, serverech mapy.cz, firmy.cz, wikipedii a také na google maps.

Posledním webovým oríškem byl ale vlastní web www.caves.cz. Ad jedna dost skřípala spolupráce s jeho dosavadním poskytovatelem, který i za drobnou úpravu pořadí menu chtěl neadekvátní odměny. Web byl tak špatně uživatelsky vytvořen, že SJ ČR nemohla sama v menu či struktuře webu nic upravovat, aniž by ji to nestálo další peníze. Video šla vkládat jen liliputské velikosti. Velmi košatá a členitá struktura webu je tak nepřehledná, že leckdy nejen návštěvník, ale i jeho častý uživatel neví, kde co ve webu je, a jak to v kterém z různých a různě umístěných menu najít.

Naštěstí v druhé polovině SJ ČR obdržela a velmi uvítala nabídku od zřizovatele Ministerstva životního prostředí zapojit se do společného rezortního IT řešení. V druhé polovině roku 2022 tak začala příprava nové podoby webu na tzv. freewarové (nelicencované = zdarma dostupné) platformě tak, aby si SJ ČR mohla cokoli na webu sama měnit a upravovat bez nutnosti dalších plateb. Hlavním záměrem je co nejvíce zjednodušit strukturu menu – aby návštěvník nebyl zmaten jako Goro před Tokiem, a i při pohybu ve webu stále věděl, kde co najde. A také aby každá z jeskyní měla svou prezentaci na doméně třetího řádu, tedy jednoduché adrese – např. bozkovske.caves.cz. Záměrem je celou transformaci webu dotáhnout do následující hlavní sezóny, tj. května 2023. Držme si palce.

Nová infotabule s výraznými fotografiemi zve k návštěvě ostatních „kolegů“ v areálu jeskyně Výpustek.
Foto: Pavel Gejdoš, SJ ČR

Časopis Ochrana přírody

Karel Drbal

Časopis Ochrana přírody má tradičně některá čísla tematicky zaměřena buď na určité chráněné území nebo na specifickou ochrannářskou problematiku. Stejně tak tomu bylo i v 77. ročníku v roce 2022. Vydavatelem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci se Správou jeskyní ČR a podporou Správy Krkonošského národního parku, Správy NP Šumava, Správy NP Podyjí a Správy NP České Švýcarsko. Správu jeskyní České republiky v redakční radě zastupuje Ing. Karel Drbal. Šéfredaktorem je RNDr. Zdeněk Patzelt, dlouholetý pracovník v oboru ochrany přírody a skvělý fotograf. Redakční rada je sestavena z odborníků nejen resortních organizací, ale i významných státních, pedagogických a výzkumných pracovišť.

V ročníku 2022 byly publikovány následující články a příspěvky se speleologickou tematikou: Číslo 1/2022 – Drbal: Ohlédnutí za mezinárodním rokem jeskyní a krasu; Zajíček: 120 let od první výpravy Karla Absolona na dno Macochy. Číslo 2/2022 – Prach, Mottl, Ložek, Hřízová, Veselý, Urban, Pojer: Český kras – půlstoletí pod ochranou CHKO; Krása: Rozšíření jasoně dyminivkového v Moravském krasu; Hejna, Suldovská: Jeskyně Českého krasu; Moucha: Z historie vzniku chráněné krajinné oblasti Český kras; Hofmaisterová: Český kras pro veřejnost; Moravec: Naučná stezka Srdcem Českého krasu. Číslo 3/2022 – Ouhrabka: 110 let Ponikelské jeskyně; Zajíček: Pokračující epigrafický výzkum v Kateřinské jeskyni odhalil další neolitické uhlíkové kresby. Číslo 4/2022 – Drbal: Nové návštěvnícké středisko Chýnovské jeskyně; Zajíček: 100 let od propojení Sloupských a Šošůvských jeskyní; Koudelka: Vzpomínka na Vladimíra Panoše. Číslo 5/2022 – Hejna: Pěnovec ve Svatém Janu pod Skalou a jejich jeskyně; Zajíček: Veřejnosti nepřístupné části jeskyně Na Špičáku; Balák, Káňa, Koudelka, Suldovská, Světlík: Praveké medvědí z Javoříčského krasu; Ouhrabka, Tásler: Inventarizace a dokumentace krasových jevů v regionu Krkonoš; Hromas: 75 let od objevu Bozkovských dolomitových jeskyní; Drbal: 6. říjen – Mezinárodní den geodiverzity; Hanzal: Miloš Anděra oslavil 75. narozeniny; Koudelka: Okolím Rachavy. Číslo 6/2022 – Zajíček: Nečekaný objev v Kateřinské jeskyni; Drbal: 14. vědecká konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“; Baldík: 1. ročník konference Kras, jeskyně a lidé; Pojer, Hofmaisterová: Konference k 50. výročí vyhlášení CHKO Český kras.

Elektronická verze časopisu je dostupná na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

Obálky prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody vydaných v roce 2022. Upravil Karel Drbal, SJ ČR

Premiéra filmu Kam motýli nelétají

Martin Koudelka

Celovečerní filmové drama Kam motýli nelétají, které se natáčelo v úzké spolupráci se Správou jeskyní ČR v pěti moravských jeskynních komplexech, mělo českou slavnostní premiéru 16. května 2022 ve velkém sále pražského kina Lucerna. Premiéry se zúčastnil celý tvůrčí a realizační tým a mnoho pozvaných hostů. Velký sál tak doslova praskal ve svech.

Úvodnímu představení celého týmu a slovu režiséra po celou dobu stylově asistovala typická jeskyňářská přílba. Navíc v ní byl prý schovaný tajný tahák s poznámkami, aby se při děkovačce na nikoho nezapomnělo. Při projekci filmu se tísnivá atmosféra podzemního světa pomalu, ale citelně vplížila i mezi sledující diváky. Tma a ticho jeskyně a sálu Lucerny vytvořily jeden neoddelitelný souvislý celek a v určitých momentech by bylo zcela jisté i pověstný špendlíček na zem slyšet spadnout.

Po skončení filmu jsem měl dojem, že jsem celou dobu sledoval jen ty „kulisy“ v pozadí – jeskyně a podzemní prostory, kde se film z velké části natáčel. A to tak usilovně, že mi vlastní děj filmu tak nějak unikl. Ještě že má film tu skvělou vlastnost, že se dá sledovat opakovaně. A tak jsem ho mohl zhlédnout i podruhé, a to z jiného – normálního – úhlu pohledu diváka.

Světová premiéra filmu se odehrála o měsíc později na mezinárodním filmovém festivalu Frameline v USA v San Franciscu. Tady film za účasti režiséra Romana Němce a kameramana Vojtěcha Hrnčíře uvedl významný americký producent, absolvent Harvardovy univerzity Peter Stein. V následných besedách se upínala pozornost diváků i novinářů opět hlavně k atypickému prostředí jeskyní, do kterého byl příběh zasazen. Zahraniční filmaři totiž zpočátku vůbec nevěřili, že byl celý film nasnímán v autentickém prostředí reálných jeskyní. Přesvědčily

Velký sál kina Lucerna těsně před zahájením projekce.

Foto: Petr Džambasov

světa,“ komentuje světové uvedení scénárista a režisér Roman Němec. „Například publiku v Izraeli ve špatně klimatizovaném kinosále trvalo déle, než si uvědomilo, že je v těch jeskyních zima. Velmi dojemné bylo i přijetí v Bratislavě, kde bylo zcela plno a diváci na slovenské premiéře seděli i na schodech kina.“

Aktuálně distributor filmu Magic Box již uvolnil titul s několika výjimkami celosvětově na nejznámějších streamovacích platformách. Více na www.motyli-film.cz.

Zleva kameraman Vladimír Hrnčíř a režisér Roman Němec na světové premiéře filmu v San Franciscu. Foto: Barack Shrama

je až fotky z transportu filmařské techniky a samotného natáčení v javoříčských plazivkách.

Ve Spojených státech byl film přijat velmi pozitivně, vyšla zde řada pochvalných recenzí uznávaných kritiků, kteří nikdy neopomněli vyzdvihnout právě jeskyně. Ty se tak staly pro uvedený filmový titul naprosto signifikantní. Film se následně promítal v dalších pěti státech USA, dále v Mexiku, Austrálii, Španělsku, Holandsku, Německu, Rakousku, na Slovensku a v Izraeli. Na mezinárodních filmových festivalech posbíral dosud osm cen a jednu nominaci. „Řady festivalů jsme se zúčastnili osobně. Zajímalo mě, jak na film budou reagovat lidé v různých částech

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů

Jana Mazalová

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2022)

Ukazatel	Hlavní činnost (HČ)	Jiná činnost (JČ)	Celkem (HČ + JČ)	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy	110 528	20 396	130 924	88,40
Výnosy z činnosti	110 528	20 396	130 924	88,40
v tom mj.: fond odměn	0	0	0	0,00
fond rezervní ze zlepš. HV	0	0	0	0,00
Finanční výnosy	0	0	0	0,00
Provozní dotace	17 108	64	17 172	11,60
Od zřizovatele	14 541	37	14 578	9,84
z toho: příspěvek na provoz	10 693	0	10 693	7,22
EDS/SMVS	2 198	37	2 235	1,51
PPK	1 650	0	1 650	1,11
Výnosy z odpisů OPŽP	2 567	27	2 594	1,75
Výnosy z osobních nákladů OPŽP	0	0	0	0,00
Výnosy celkem	127 636	20 460	148 096	100
Náklady z činnosti	100 707	14 848	115 555	93,74
v tom: materiál a energie	5 713	588	6 301	5,11
služby	8 624	8 385	17 009	13,80
mzdy včetně odvodů	70 672	5 701	76 373	61,95
z toho: platy v pracovním poměru	42 378	1 875	44 253	35,90
OON	11 440	1 153	12 593	10,22
náhrady v prac. neschopnosti	618	21	693	0,52
Odpisy	11 780	494	12 274	9,96
Ostatní náklady z činnosti	3 918	-320	3 598	2,92
Finanční náklady (mj. poplatky za platby na terminálech)	826	106	932	0,76
Daň z příjmu	5 607	1 183	6 790	5,52
Náklady celkem	107 140	16 137	123 277	100
Hospodářský výsledek	20 496	4 323	24 890	
Přepočtený počet úvazků zaměstnanců v pracovním poměru	100	8	108	
Investiční akce a zakázky			125 871	
Výnosy z činnosti financované z programů MŽP - EDS/SMVS			66 840	
financované z vlastních zdrojů - Fond rozvoje majetku			59 031	

Vysvětlivky:

EDS/SMVS – investiční a neinvestiční programy MŽP

HV – hospodářský výsledek

OON – ostatní osobní náklady (tj. zaměstnanci na dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce)

OPŽP – Operační program Životní prostředí

PPK – Program péče o krajinu

Majetek organizace

(Převzato z účetní rozvahy za rok 2022, sestavila Marcela Šejblová)

K 31. 12. 2022 činí majetek Správy jeskyní ČR	619 045,88 tis. Kč
Dlouhodobý nehmotný majetek činí	9 689,57 tis. Kč
Dlouhodobý hmotný majetek činí	609 290,00 tis. Kč
z toho stavby	442 367,88 tis. Kč
pozemky	5 976,09 tis. Kč
Majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.	
Pohledávky z obchodního styku v celkové výši	8 081,65 tis. Kč
Pohledávky po lhůtě splatnosti	157,06 tis. Kč
Pohledávky za dlužníky v konkursním řízení	6,30 tis. Kč
Pohledávky, které jsou předmětem právních sporů	145,03 tis. Kč
Pohledávky odepsané	nejdou žádné
Finanční majetek ve výši	136 601,11 tis. Kč
Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů.	

O lavičky v areálu Jeskyně Na Špičáku se zdejší kolektiv stará s péčí řádného hospodáře.

Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2022: Návrat k „průměru“. Asi i díky punku

Pavel Gejdoš

Po dvou letech nepříjemných mnohaměsíčních covidových lockdownů, uzávěr okresů i dýchacích cest a zelených pasů se v uplynulé sezoně zpřístupněné jeskyně už konečně otevřely po celou dobu sezóny. A taky se do nich pomalu začali vracet návštěvníci. Jejich celkový počet sice nedosáhl „výživných“ let 2015-19, ale podobal se například stavu z roku 2014. Začaly se také pozvolna vracet zájezdy, školní výlety i letní táborníci. Celkem si za rok našlo cestu do 14 tuzemských jeskyní 681 877 lidí, zatímco v obou předchozích covidových letech to bylo 528 551 a 475 775 návštěvníků.

Nejvíce návštěvníků za celý rok si tradičně našlo cestu do Punkevních jeskyní – 188 980 – mnohem více než v předchozí covidové dvouletce, kdy to bylo oba roky vždy kolem 118 tisíc. Svou roli připomínky času školních výletů mohla trochu sehrát i televizní reklama nejmenované společnosti s „punkerem“ Ivanem Trojanem. A vzhledem k dlouhodobé vyschllosti řeky Styx ve slovenské jaskyni Domica i bezkonkurenčnost – tyto dvě jeskyně jsou jediné v kontinentální Evropě s motorovou podzemní plavbou. Jinde v Evropě, pokud mají čluny, je průvodci jen odpichují bidlem či se odrážejí od stropu.

Druhými nejnavštěvovanějšími byly Koněpruské jeskyně se 77 311 příchozími (v roce 2021 to bylo 51 640). Bronzové byly Bozkovské dolomitové jeskyně v Podkrkonoší s 55 428 turisty (38 347 o rok dříve). Čtvrté nejnavštěvovanější byly kyselkou vyčarované Zbrašovské aragonitové jeskyně s 47 286 lidmi (2021: 32 360) a páté jesenické mramorové Jeskyně Na Pomezí s 44 036 návštěvníky (2021: 37 908).

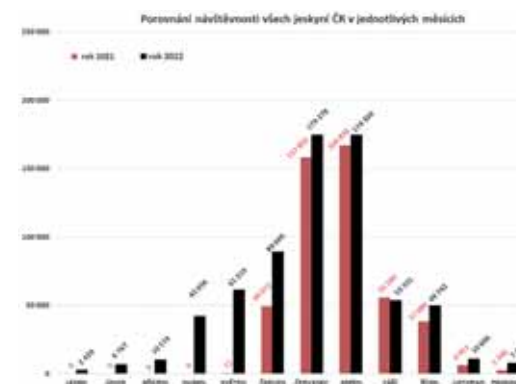
Nejvýživnějšími měsíci byly dle očekávání oba prázdninové – se zcela totožným počtem 174 tisíc a tři set návštěvníků. To bylo v červenci více o 16 a v srpnu o sedm a půl tisíce příchozích. Největším meziročním „skokanem“ byl červen, kdy se návštěvnost oproti covidovému začátku léta skoro zdvojnásobila – z 49 072 na 89 049 výletníků. Naopak překvapivě slabší bylo září s 53 331 turisty oproti 55 590 v roce 2021. Babí léto ale přálo dříve slabšímu říjnu, kdy přijelo 49 742 zájemců o kouzla přírody s vápencem (2021: 37 890). Příjemných 10 696 lidí si našlo cestu v listopadu a dokonce 7 652 se přišlo ohřát v prosinci (2021: 2340).

Oproti předchozím dvěma rokům, kdy se bohužel kvůli opatřením a omezením vydatně rušila řada kulturních akcí v jeskyních, v roce 2022 se většina plánovaných, včetně velmi oblíbených Čarovných tónů Macochy, uskutečnila. Na konci roku potěšili i postrašili děti Mikuláš s partáký čerty a andělem na Výpustku a po třech letech i na Koněprusích. Na Výpustku příjemně překvapily nové dětské prohlídky s medvědem Brunem. Mezi zahraničními návštěvníky byli tradičně nejvíce zaznamenáni turisté z Polska, dále ze Slovenska, a Německa. Naopak z Ruska, vzhledem k nešťastným politickým událostem, nepřišel logicky takřka nikdo.

Návštěvníci měli tradičně možnost si koupit vstupenku předem přes internet na vypsané časy některých prohlídek. Obvykle dva či tři časy každý den, v Punkevních jeskyních o víkendech a v létě až 12 časů. S eVstupenkou vytištěnou na papíře či

zobrazenou na displeji vychytralého mobilu si prohlídku předem vybralo a uhradilo 57 852 návštěvníků (o rok dříve 22 774). Z tržeb za vstupné to činilo bezmála 11 procent (2021: 5,9 procenta).

Nadále pokračoval trend oblby úhrady vstupného přes terminál platební kartou. Zatímco v roce 2017 to bylo 20 procent, následně 24, v roce 2019 takřka 30, o rok později již 44 procent, v roce 2021 bezmála 49 procent a v roce 2022 skoro 46 procent z tržeb za vstupné.

Měsíční návštěvnost všech 14 jeskyní v roce 2022 v porovnání s předcházejícím rokem, kdy byly jeskyně kvůli covidu celých prvních pět měsíců uzavřeny. Sestavil Pavel Gejdoš, SJ ČR

Investiční akce Správy jeskyní v roce 2022

Lubomír Přibyl

Návštěvnické středisko Dům přírody Českého krasu – Koněpruské jeskyně

Největší investiční akcí za celou dobu společného působení zpřístupněných jeskyní v jedné organizaci je stavba Domu přírody Českého krasu (DP ČK). Má sloužit jako vzdělávací centrum pro návštěvníky Českého krasu a poskytnout i důstojné zázemí návštěvníkům a zaměstnancům Koněpruských jeskyní. Akce je financována z OPŽP v celkovém objemu 85 512 931 Kč, ze státního rozpočtu je na kofinancování vyčleněno 15 mil. Kč. Akce byla zahájena demolicí staré provozní budovy v listopadu 2020 a v roce 2021 a 2022 pokračovala jednotlivými etapami výstavby. Stavba je zhotovována z hlediska energetického zatížení jako „pasivní“.

Po celou dobu výstavbu provázely komplikace na straně zhotovitele DCI Czech, které způsobily postupné narůstání zpoždění tak, že ani ke konci roku 2022 nebyla stavba předána do užívání. Termín jejího dokončení, už jednou o měsíc prodloužený dodatkem smlouvy na 31. 7. 2022, si dovolím odhadnout na měsíc září 2023. Další výraznou komplikací bylo zajištění dodavatele expozice DP ČK. Po vyhlášení veřejné zakázky

se ve stanoveném termínu nepřihlásil žádný zájemce. SJ ČR využila možnosti Zákona o zadávání veřejných zakázek a zjistila dodavatele formou „Jednacího řízení bez uveřejnění“ za dodržení veškerých podmínek původní zadávací dokumentace. Expozici realizuje společnost M-plus. Zpracování odborných podkladů, které pro dodavatele zajišťuje Správa jeskyní ve spolupráci s CHKO Český kras, koordinuje RNDr. Jaroslav Hromas. Považuji za potřebné poděkovat zaměstnancům Koněpruských jeskyní za příkladnou práci nad rámec jejich běžných pracovních povinností.

Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně

Tato akce proběhla ve zcela jiném gardu než předchozí stavba. V letech 2020 až 2022 probíhala přesně v souladu s uzavřenou smlouvou a stanoveným harmonogramem prací. Firma Hora, která byla dodavatelem, odváděla po celou dobu kvalitní práci. Stejně jako na jiných stavbách samozřejmě i zde vznikaly problémy, které však byly vždy operativně a zdárně vyřešeny. Zasluhu na úspěšném průběhu stavby měl především realizační tým ve složení: pan Ladislav Bacil (naš technický dozor stavby), Ing. arch. Radim Musil (autor projektu), pan Dušan Čeněk (stavbyvedoucí firmy Hora) a v neposlední řadě naši kolegové z Chýnovské jeskyně pod vedením Ing. Karla Drbala. Důležitou součástí objektu je v suterénu umístěná regionální expozice, která na malém prostoru velmi vkusně představuje historii těžby a zpracování vápence, a to včetně precizně provedených modelů místních vápenek a ukázek jejich výrobků. Dále je možno vidět mineralogické, geologické a archeologické zajímavosti regionu. Velké pozornosti návštěvníků se těší virtuální prohlídka zatopených částí Chýnovské jeskyně, která se promítá v dokonale provedené umělé jeskyni. Expozici realizovala na základě výběrového řízení a za vydatné pomoci zaměstnanců Chýnovské jeskyně firma ACTPRO. Návštěvnické středisko bylo po krátkém zkušebním provozu slavnostně otevřeno 7. 6. 2022 a zejména expoziční část se těší velkému zájmu návštěvníků. Akce byla financována v plném rozsahu z prostředků OPŽP.

Stavba Domu přírody Českého krasu na Zlatém koni.

Provoz Koněpruských jeskyní je přestěhován do stavebních buněk vlevo dole. Foto: Vladimír Ekrt

Rekonstrukce elektroinstalace v Punkevských jeskyních

Elektroinstalace Punkevských jeskyní pochází z roku 1995, kdy proběhla kompletní rekonstrukce veškerého vybavení jeskyní. Všechny rozvody elektřiny silnoproudé i slaboproudé (telefony, kamerový systém, monitoring mikroklimatu v jeskyni) jsou za 25 let provozu vlivem vlhkosti na hranici bezpečného stavu. Ostatní prvky vybavení jsou nadále ve vyhovujícím stavu. Původním záměrem bylo provést rekonstrukci elektroinstalace v jednom roce mimo hlavní sezónu. Realita je však jiná. Rozsah a náročnost prací je tak vysoký, že bylo rozhodnuto rozložit realizaci do tří let, aby byla kompletně hotová do zahájení sezóny 2026. Stav elektrorozvodů bude znovu důkladně posouzen revizním specialistou. Akce bude provedena v těchto etapách: 2019 – zpracování projektové dokumentace, 2023 – úpravy PD k zavedení moderních technologií, 2024 až 2026 – realizace. Předpokládaný náklad se podle předběžného rozpočtu vyšplhal asi na 30 mil. Kč. MŽP přidělilo Správě jeskyní na vypracování projektové dokumentace 500 tis. Kč ze státního rozpočtu. V souvislosti s tristním stavem státních financí se předpokládá, že veškeré další náklady bude hradit Správa jeskyní ze svých prostředků.

Sanace zavlhnutí budovy Průhonice

Ústřední pracoviště SJ ČR se nachází v budově bývalé „Staré pošty“ v Průhonicích. Stáří budovy je 150 let. Objekt prošel v devadesátých letech minulého století celkovou rekonstrukcí, bohužel se netýkala obvodového i vnitřního zdiva, u kterého chybí jakákoliv vodorovná hydroizolace. Do vnějších zdí se natahovala z terénu vlhkost, k čemuž přispěla mlatová úprava dvora, na níž se po deštích tvořila doslova jezera vody. Realizaci předcházela studie firmy CORESAN, vypracování projektové dokumentace firmou ZEJDA-SANACE s.r.o. a provedení kamerové prohlídky stavu dešťové a splaškové kanalizace. Akci realizovala v průběhu července až září 2022 firma Santech alfa. Zásadní řešení představuje zvýšení okapového chodníku kolem budovy o 15 cm, což umožnilo vyspádování povrchu směrem od budovy. Mlat byl v nejvíce exponovaném místě nahrazen žulovými kostkami. Náklady byly v plném rozsahu uhrazeny z dotace MŽP.

Rekonstrukce vozovky k Javoříčským jeskyním

Asfaltová vozovka vedoucí od východu z Javoříčských jeskyní k provozní budově slouží k přístupu zaměstnanců, zásobování, vyvážení odpadu apod. Je stará asi 70 let a byla v naprosto dezolátním stavu, její rekonstrukce byla nevyhnutelná. Na základě vypracované PD proběhlo v roce 2022 výběrové řízení, které s nejnižší cenou vyhrála firma Strabag a. s. Akce byla realizována v říjnu a listopadu 2022. Náklady v plné výši pokryla dotace ze státního rozpočtu MŽP.

Nová cesta k Javoříčským jeskyním.

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Oprava střechy Svitavská 13, Blansko

Na budově Správy jeskyní Moravského krasu v Blansku byla poškozena část střechy pokryté taškami „bobrovkami“ a chyběla také velká část hřebenáčů. Do budovy postupně zatékalo a hrozilo vážné poškození krovu. Oprava byla zajištěna v prosinci 2022. Neinvestiční prostředky na opravu poskytl MŽP dotací ze státního rozpočtu.

Obnova vozového parku

V roce 2022 pořídila Správa jeskyní ze svých prostředků dvě nová vozidla Škoda Octavia v provedení sedan. Jedno bylo přiděleno SJMK Blansko, druhé ústředí SJ ČR do Průhonice.

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance

Barbora Šimečková

Jako každým rokem všechny správy jeskyní zajistily povinná kvalifikační školení zaměstnanců podle svých konkrétních potřeb. Na ústředním pracovišti v Průhoncích proběhla dvě centrální školení pro vedoucí pracovníky SJ ČR – v říjnu seznámení s novinkami v oblasti pracovního práva pro rok 2023 (JUDr. Pavel Jindřich) a v listopadu školení BOZP a PO (bezpečnostní technik Robert Kyselý).

Periodické školení podle vyhlášky ČBÚ č. 378/2012 Sb. nebylo ani v roce 2022 možno uspořádat tradičně v Blansku s ohledem na nařízené omezené shromažďování osob. Nahradilo jej šest termínů individuálních školení, kterými úspěšně prošlo celkem 33 zaměstnanců. Školení a přezkoušení zajistili závodní SJ ČR Jaroslav Hromas a báňskobezpečnostní technik Jan Flek.

Průběžné odborné vzdělávání zaměstnanců v oblasti karsologie, geologie, speleologie a ochrany přírody i nadále zůstává odstrčenou Popelkou. Neproběhla žádná centrálně organizovaná vzdělávací akce ani studijní cesta. Částečně mohou být na vině úsporná finanční opatření, hlavně však chybí vůle k hledání různých, třeba i levnějších alternativ a snaha alespoň udržet stávající odbornou kvalitu zaměstnanců. Z ní se pak ale profiluje odborná úroveň celé organizace i navenek.

Některé správy jeskyní se snaží nahrazovat absencí fungujícího vzdělávacího systému alespoň částečně pořádáním jednotlivých akcí ve svém teritoriu. Zúčastňují se jich stálí i sezonní zaměstnanci příslušné jeskyně, speleologové s přáteli a příznivci, někde i pracovníci okolních informačních center. V mimosezónním období probíhají pravidelné odborné přednášky v Bozkovských a Zbrašovských jeskyních. V Jeskyních Na Turoldu se pravidelně konají besedy s promítáním z jeskyňářských expedic a studijních cest. V Kateřinské jeskyni zorganizovali před sezónou přednášku bývalého zdejšího vedoucího provozu Ivo Štelcila, který se s nimi podělil o historiky a „klepy“ z historie Moravského krasu a mnoho zajímavostí z archivních pramenů. V Javoříčských jeskyních šli cestou společenského setkání všech zaměstnanců s turnajem v bowlingu a „netopýrářskou“ přednáškou Martina Koudelky.

Odborný růst zaměstnanců tak závisí prakticky jen na iniciativě správ jeskyní nebo dobrovolném sebevzdělávání. Některé správy jeskyní volí formu vzdělávacích exkurzí organizovaných bez podpory organizace ve volném čase, o některých se dočtete v dalších článcích této rubriky. Přes nesporný přínos však všechny tyto atomizované aktivity nemohou plně nahradit promyšlený systém cílený na celou organizaci včetně zaměstnanců jiných profesí „mimo jeskyně“. Bez tohoto předpokladu nemůže fungovat kompaktní pracovní tým, znalý cílů, důvodů i prostředků a táhnoucí za jeden provaz.

Průvodci Jeskyně Na Špičáku se seznamují s „Andulou“ aneb praktický nácvik kardiopulmonální resuscitace.

Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

Poznávací zájezd do Bozkovských dolomitových jeskyní v roce 2022

Jiří Kolařík

V listopadu 2022 zaměstnanci Správy Jeskyně Na Turoldu společně s mikulovskými jeskyňáři zorganizovali čtyřdenní poznávací zájezd do Bozkovských dolomitových jeskyní. Vzhledem k tomu, že již třetím rokem nejsou tyto cesty z důvodu úsporu SJ ČR finančně podporovány a jsou zcela v režii účastníků, jsme autobus doplnili o rodinné příslušníky a jeskyňáře.

Před příjezdem do Bozkova jsme na doporučení Vráti Ouhrabky navštívili Muzeum Českého ráje v Turnově, kde jsme strávili celé odpoledne. Po příjezdu do Bozkova nás u kostela čekal Vráťa, který nám zajistil ubytování v Bozkově na faře. Další den jsme navštívili zpřístupněnou část Bozkovských dolomitových jeskyní a v odpoledních hodinách proběhla pro zájemce prohlídka nepřístupných částí jeskyně.

Ostatní se po naučné stezce vydali do nedalekého Bohuňovska na prohlídku jezu, sklářské hutě a vodní elektrárny. Následující den jsme navštívili nepřístupněnou Ponikelskou jeskyni a unikátní písčité stoly v Poniklé. Cestou domů byla zajištěna prohlídka pevnosti v Josefově.

Velké poděkování patří Vráťovi Ouhrabkovi, který se přes velké pracovní vytížení o nás celou dobu vzorně staral.

Exkurze do bývalé podzemní pískovny v obci Poniklá. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Vzdělávací akce jeskyně Výpustek

Jaroslav Šanda

S ambiciózním plánem vyrazila výprava průvodců z jeskyně Výpustek v prodlouženém říjnovém víkendu na poznávací výlet do oblasti Jeseníků.

Páteční ráno patřilo návštěvě historického objektu Vodní tvrz v Jeseníku, kde sídlí expozice Spirála času. Multimediální ztvárnění geologického vývoje Jesenicka spolu s fyzickými mineralogickými exponáty rozšiřuje zábavnou a zajímavou formou povědomí návštěvníků o geomorfologii. První navštívenou jeskyní byla Jaskinia Niedzwiedzia (Medvědí jeskyně) poblíž polského Kletna. Jedná se o nejdelší jeskyni v Sudetech s délkou přesahující 4 kilometry, která je vytvořena v mramoru. Výjimečná je nálezy kostí jeskynních medvědů, které jsou vystaveny v konzervované podobě i ve formě odkrytých profilů paleontologického výzkumu na prohlídkové trase. Díky ochotě průvodce bylo možné prohlédnout si lebku jeskynního medvěda, splavenou a zaklíněnou ve stropní puklině jedné z vedlejších chodeb.

Páteční odpoledne bylo věnováno geomontánnímu turismu a výprava se přesunula do důlní expozice Kopalnia Złota v Złotym Stoku, kde se minimálně od 14. století těžilo zlato a v 16. století i arsen. Součástí prohlídkové trasy je i 8 metrů vysoký podzemní vodopád antropogenního původu.

Sobotní program otevřela návštěva prohlídkové trasy Jeskyně Na Pomezí s následným přesunem k dolu Hranická v údolí Rychlebských hor mezi vrcholy Borůvkový vrch a Špičák. Od roku 2019 je tento magnetitový důl přístupný veřejnosti díky činnosti spolku Rychlebská báňsko-historická, z. s. Poutavou přednáškou o historii i zpřístupňovacích pracích v dole poskytl Ing. Vladimír Vranka, závodní dolu. Po odpoledním výstupu na vrchol Lánský vrch se část výpravy vydala na pěší túru z obce Žulová k Jeskyním Na Pomezí. Druhá část výpravy vyrazila za kulturou na benefiční koncert profesora kytary Štěpána Raka, který se konal v Jeskyni Na Špičáku.

V nedělní odjezdové ráno proběhla prohlídka Jeskyně Na Špičáku, spojená s vynáškou dekorativních sviců po koncertě. Pro obsahové zpestření poznávací expedice následovala návštěva Národní kulturní památky Ruční papírna Velké Losiny. Poslední zastávkou třídenní výpravy byly Mladečské jeskyně. Výprava se za tři dny seznámila s celkem sedmi expozicemi různého zaměření i stylu výkladu. Zvláštní poděkování patří vedoucím správ jeskyní Na Pomezí a Na Špičáku za poskytnutí zázemí pro naši výpravu.

V rámci rozšíření odborného záběru o zdokonalení pohybu v terénu veřejně nepřístupných jeskyní byly v letním období provedeny rovněž dvě exkurze zaměřené na praktickou speleologii. První lokalitou byl systém Rudického propadání, druhou lokalitou Amaterská jeskyně. Exkurzanti byli proškoleni dle bezpečnostní směrnice ČSS a sestup po žebřících absolvovali s jištěním pomocí lana, což se projevilo na celkově pomalejším, ale bezpečném a klidném průstupu jeskyní. Povědomí průvodců o jeskynních útvarech a speleogenezi zvýšil speleolog Libor Láník (ZO ČSS 6-17 Topas), který se podílel na provádění skupiny a výkladu.

„Od medvědů k medvědům – návštěva u příbuzných“. Účastníci exkurze ve vstupním areálu Medvědí jeskyně v Polsku. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Před 10 lety jsme poznávali jeskyně ve Švábské Albě

Dušan Milka

Už je to deset let, co jsme na podzim vyjeli na poznávací exkurzi do Německa, do oblasti Švábské Alby. Terén, do té doby pro nás zcela neznámý, jsme měli možnost týden prozkoumávat. Všude jsme byli mile přivítáni, a pokud byl čas, s provozovateli jeskyní jsme po prohlídce i besedovali.

Švábská Alba je pohoří tvořené usazeninami mělkého tropického moře z období jury na jihu spolkové země Bádensko-Württembersko. V oblasti se nachází řada poměrně malých zpřístupněných jeskyní, ale i mnoho hradů, zámků, klášterů, kostelů a starých měst. Švábové mají i svoji specifickou kuchyni, která vychází, podobně jako u nás, z poctivé venkovské kuchyně. Typické jsou pokrmy z vaječného nudlového těsta, nejznámější z nich špecle (Spätzle) nebo nudlové taštičky Maultaschen.

Ve Švábské Albě se nachází jediná zpřístupněná propastovitá jeskyně v Německu – Laichinger Tiefenhöhle, velmi zajímavá travertinová Olgahöhle – první jeskyně s elektrickým osvětlením v Německu, a jediná jeskyně s vodní plavbou v Německu – Friedrichshöhle. Na tu vodní plavbu rádi vzpomínáme. Je jen 70 m dlouhá, a protože na konci u sifonu není možné loď otočit, je třeba provést tzv. Švábskou otočku: všichni návštěvníci v lodi si přesednou čelem vzad ... a zase se jede ven. Prohlédli jsme si i nejnavštěvovanější jeskyni ve Švábsku – Medvědí jeskyni (Bärenhöhle) a konstatovali, stejně jako při předchozí návštěvě německých jeskyní v roce 2009, že se silné ekologické cítění odráží i v podzemí na plochách zarostlých řasami a mechorosty. Prostě jiný kraj – jiný mrav.

Friedrichshöhle – jeskyně se „Švábskou otočkou“. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

U Laichinger Tiefenhöhle jsme si prohlédli i bohatou expozici věnovanou krasu. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

První ročník konference Kras, jeskyně a lidé

Barbora Šimečková

Ve dnech 23.–24. září 2022 proběhla v Moravském krasu odborná konference k problematice udržitelného rozvoje v krasových oblastech s názvem **Kras jeskyně a lidé** s podtitulem **Kras a voda**. Po loňském nultém ročníku, jehož hlavním organizátorem byla Správa jeskyní ČR, se tentokrát této role s úspěchem zhostila Česká geologická služba ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody ČR, Českou speleologickou společností a Správou jeskyní ČR. Stejně jako vloni se akce konala pod záštitou Mezinárodní speleologické unie (UIS) v rámci Mezinárodního roku jeskyní a krasu, který byl prodloužen i na rok 2022.

Konferenční část se opět konala v přednáškovém sále Hotelu Panorama v Českovicích u Blanska. Ve čtyřech programových sekcích zaznělo celkem 18 referátů zabývajících se interakcemi krasu a vody, jeskyní, ochrany přírody a lidí. Své výsledky prezentovali zástupci vědeckých pracovišť, odborných institucí a místních samospráv. Správa jeskyní tentokrát nepřispěla připraveným referátem. Odbornou čest organizace zachránil Karel Drbal, který v samotném závěru přednáškové části neplánovaně prezentoval „horké“ informace o unikátní rekonstrukci obličeje paleolitické ženy z Mladečských jeskyní.

Druhý konferenční den byl vyhrazen odborným exkurzím po povrchu a do zpřístupněných i nezpřístupněných jeskyní Moravského krasu.

Konferenci navštívilo okolo stovky účastníků, skromná skupinka v barvách SJ ČR čítala 7 zaměstnanců. Přítomnými byl vysoce hodnocen odborný přínos konference, její široký tematický záběr i aktuálnost informací. Jednomyslně bylo rozhodnuto o pokračování i v příštím roce. Organizátorskou štafetu druhého ročníku převzala Česká speleologická společnost, konference se bude konat v měsíci září 2023 ve Sloupě.

Výsledky výzkumu zvýšených koncentrací oxidu uhličitého v jeskynních systémech Harbežské plošiny v Moravském krasu prezentoval doc. Jiří Faimon z Masarykovy univerzity Brno. Archiv ČGS

Prezentace pro veřejnost

Barbora Šimečková

V roce 2022 připravili zaměstnanci SJ ČR pro veřejnost celkem devět přednášek. Čtyři z nich proběhly v režii Petra Zajíčka, po dvou přidali Barbora Šimečková a Martin Koudelka a jednu zajistil Jiří Kolařík.

Ještě před zahájením plně návštěvnické sezóny se 16. března konala v obci Skalička prezentace **Geologické poměry a vliv lidské činnosti v oblasti Teplic n. B. aneb vápenc, kyselka a nádrž**. Před promítací plochou v sále Hospůdky u Bagarů se vystřídali RNDr. Jitka Novotná z České geologické služby Brno, Miroslav Dvorský z Českého svazu ochránců přírody Valašské Meziříčí a autorka článku. Okolo 40 občanů Skaličky a okolí si s velkým zájmem vyslechlo pro mnohé překvapivé informace o rizicích stavby přehrad v krasových územích, možném ohrožení nejen pramenů teplické kyselky, ale i vody v obecních studnách, zásahu do krajinného rázu stavbou 16metrové hráze za posledním domem ve vsi, blízkých sesuvných územích a dalších nepopulárních, investory ne vždy objektivně prezentovaných aspektech. Přednáška měla velký ohlas a plánuje se její aktualizované opakování.

Pozvánka na přednášku v Mikulově. Archiv SJ ČR

V Městské knihovně v Mikulově proběhla 28. března v podání Jirky Kolaříka přednáška **Tajemství Jeskyně Na Turoldu**. Zúčastnilo se jí přes 50 posluchačů – více se do sálu nevešlo, stáli i na chodbě. V navazující besedě Jirka zodpověděl řadu dotazů týkajících se i dalších nezpřístupněných pálsavských jeskyní a také jiných výzkumů aktivních mikulovských jeskyňářů u nás i v zahraničí.

V době plně návštěvnické sezóny není na přednášky většinou čas. Jedinou výjimkou byla prezentace Petra Zajíčka 20. června v Muzeu Blanenska o **aktuálním stavu výzkumu pravěkých kreseb v Kateřinské jeskyni**. V říjnu Petr pokračoval přednáškou pro seniory v Městské knihovně ve Vyškově o **zajímavostech jeskyní a propasti na Moravě**, v listopadu v rámci cyklu „Speleoúterky“ v Domu přírody Moravského krasu prezentaci zaměřenou na **epigrafický a archeologický výzkum Kateřinské jeskyně** a o pár dní později volnou

společnou besedou s geologem, klimatologem a esejistou **RNDr. Václavem Cílkem** v Městské knihovně v Blansku. Vzhledem k širokému profesnímu záběru obou protagonistů bylo témat jistě nepřehledné.

V září se ve Slovenském múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši konala tradiční vědecká konference Výzkum, využívanie a ochrana jaskýň (více o ní na str. 77). Referát **Zpřístupnění jeskyně jako významné zimoviště letounů** připravil Martin Koudelka, který prezentoval aktuální stav problematiky v jeskyních ČR a díky svým dlouholetým zkušenostem zodpověděl také řadu dotazů přítomných odborníků.

K Mezinárodnímu dni geodiverzity, o němž se více dočtete na str. 80, se 10. října poprvé připojila Správa Zbrašovských aragonitových jeskyní tematickou přednáškou **Hranická propast očima geologů** v Zámeckém klubu v Hranicích. Současně znalosti o tomto unikátním krasovém jevu v širších souvislostech prezentovali přední odborníci – Doc. Milan Geršl z Mendelovy univerzity Brno spolu s RNDr. Josefem Stemberkem, jeho synem RNDr. Jakubem Stemberkem a RNDr. Milošem Briestenským z Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR Praha. Přednášky a následnou besedu s dotazy moderovala Barbora Šímečková, zúčastnilo se téměř 60 posluchačů. Byl prezentován nejen nový hloubkový rekord 450 metrů pod hladinou Jezírka, poznatky k hypotetické hloubce Propasti, tj. výskyt hlubokých zlomů na stykových liniích prakontinentů, ale také síť tektonických měření v jeskyních ČR i jinde po celé Evropě, která přináší mnohdy překvapivé výsledky. Dříve se například vůbec nepředpokládalo, že v jeskyních dochází k nějakým pohybům na tektonických zlomech. Teď už víme, že některé výkyvy se projevují v celé Evropě včetně našich jeskyní a že se od roku 2015 nacházíme v klidovém období. Není proto divu, že celá akce trvala přes 2,5 hodiny a byla ukončena jen kvůli tomu, že přednášející „Pražáci“ spěchali na vlak.

V Základní škole v Průhoncích uspořádali 7. listopadu pro děti ze školní družiny besedu na téma **Jeskyně a jejich zvířecí obyvatelé**, zúčastnilo se jí přes 50 žáků z prvních až čtvrtých tříd. Tajemným světem podzemních létajících savců provedl děti Martin Koudelka. Děti nejvíce zaujalo, kolik druhů netopýrů existuje, hodně se ptaly, občas se překřikovaly, ale to k této posluchačské kategorii patří. Martin to jako profesionál samozřejmě s úsměvem ukočíroval a na závěr odměnil nejzvědavější děti netopýřím přívěskem.

Plakát besedy ve Skaličce s fotografií Jana Husáka. Archiv SJ ČR

Tematické veřejné prohlídky v rámci archeologického léta 2022

Petr Zajíček

Již třetím rokem probíhala atraktivní celorepubliková akce „Archeologické léto“ organizovaná Archeologickým ústavem AV ČR, která umožňuje v rámci speciálních exkurzí přístup k archeologickým lokalitám široké veřejnosti, mnohdy i v době, kdy v nich probíhá archeologický výzkum. Správa jeskyní ČR se akce aktivně účastní od roku 2020, kdy tyto prohlídky začaly. Vzhledem k tomu, že v posledních letech byly v Kateřinské jeskyni učiněny objevy nejstarších jeskynních kreseb na území ČR, prohlídky jsou zaměřeny právě na místa, kde se kresby vyskytují, a to v přístupných i veřejnosti nepřístupných částech staré Kateřinské jeskyně.

V roce 2022 proběhlo v Kateřinské jeskyni pod vedením autora příspěvku celkem sedm specializovaných exkurzí za pravěkými kresbami. Účastnilo se jich téměř 100 zájemců. Tři z těchto exkurzí proběhly začátkem srpna, tedy v týdnu, kdy pod kresbami probíhal na dvou místech jeskyně archeologický výzkum. Účastníci tak byli přítomni významnému objevu penězokazecké dílny, první na území Moravského krasu.

Prohlídky v rámci Archeologického léta byly velmi úspěšné, a pokud Archeologický ústav zorganizuje pokračování i v roce 2023, Správa jeskyní ČR se ho zcela jistě se svou unikátní lokalitou zúčastní.

Účastníkům exkurze ukazuje Petr Zajíček v jednom z výklenků pravěké čáry vytvořené uhlíkem.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Návštěva potomků Karla Absolona v Moravském krasu

Petr Zajíček

Nejbližší potomci slavného krasového badatele Karla Absolona, dcera Ali Block a syn Karel Absolon mladší, již nežijí. Přesto jeho živé stopy nadále zůstávají v dalších potomcích, a to převážně v USA.

V roce 2022 navštívilo Českou republiku prostřednictvím paní Marty Zdražilové z průvodcovské agentury v Brně šest dam, z nichž pět je právě pokračovatelkami rodu Karla Absolona. Tou nejbližší je dcera Karla Absolona mladšího, Mary. Další blízkou příbuznou je Martha Delehanty. Zbývající tři, pravděpodobně ještě slečny, jsou mladším pokolením.

Účastnice této významné návštěvy vyslovily přání navštívit během pobytu v ČR i některá místa bytostně spjatá s osobou Karla Absolona. Dne 28. května byla tedy zorganizována exkurze, kdy všechny účastnice a paní Zdražilová individuálně navštívily postupně propast Macochu, Punkevní jeskyně a Kateřinskou jeskyni. Kromě běžného výkladu a základních informací byly podrobně prezentovány výsledky prací a úspěchy Karla Absolona. Široce byly rovněž poskytnuty informace o poslání Správy jeskyní České republiky a činnosti jejího odborného oddělení. V Kateřinské jeskyni si účastnice prohlédly mj. i nedávno datované nejstarší jeskynní kresby v České republice. Exkurze proběhla ve velmi přátelském duchu a navštívené lokality zanechaly ve všech účastnicích hluboký dojem.

Symbolické setkání generací u Wanklova pomníku před Punkevními jeskyněmi. Zcela vpravo stojí paní Mary, vnučka Karla Absolona, a tudíž praprapravnučka Jindřicha Wankla. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Mezinárodní výtvarná soutěž

„Karst under protection – gift for the future generation“

Olga Suldovská

Mezinárodní rok jeskyní a krasu (IYCK), jehož aktivity byly vzhledem k řadě omezení, jež s sebou přinesla celosvětová pandemie, prodlouženy z roku 2021 i na rok 2022, s sebou přinesl řadu možností mezinárodní spolupráce. Jednou z nich byla i mezinárodní výtvarná a tvůrčí soutěž nazvaná „Karst under protection – gift for the future generation“ (Ochrana krasu – dárek pro budoucí generace), vyhlášená v roce 2021 a vyhodnocená v roce 2022. Jejím hlavním organizátorem byla Experimentální laboratoř karsologie ProKARSTerra Národního institutu geofyziky, geodezie a geografie Bulharské akademie věd v Sofii. Soutěž byla určena hlavně žákům a studentům, ale i pedagogům a nadšencům z řad širší veřejnosti (nature lovers). Autoři mohli zasílat svá díla v podobě kresby, malby, koláže, modelu z přírodních materiálů, multimediální prezentace, filmu, eseje, posteru, komiksu, návrhu webových stránek, designové tvorby, učitelé pak mohli libovolnou formou zprostředkovat, jakou neobvyklou hodinu pro své žáky připravili.

Spolupořadatelem soutěže byla i Správa jeskyní ČR. Základní informace v českém jazyce společně s odkazy na informace pořadatele umístila na své webové stránky. Vybraným školám, především sídlícím v okolí zpřístupněných jeskyní, byl zaslán e-mail s prvotními informacemi. Jedním z členů hodnotící komise byl i zástupce SJ ČR v osobě autorky článku.

Do soutěže bylo zasláno 145 děl od jednotlivců i tvůrčích týmů (celkem od 252 autorů) z 9 států světa (domácího Bulharska, České republiky, evropských států Německa, Slovenska, Litvy, Černé hory, Řecka a mimoevropských Japonska a Indonésie). Sedmičlenná porota byla složena ze zástupců Bulharska, České republiky, Polska a Německa. Díla byla vyhodnocena v kategoriích děti do 12 let, děti nad 12 let, studenti VŠ, učitelé a milovníci přírody. Kromě kategorie nejmladších účastníků bylo v každé kategorii uděleno napříč různorodou tvorbou jedno první místo. U cen v dalším pořadí již byl brán v úvahu i styl vyhotovení či charakter díla, a tak druhých i třetích cen bylo v dané kategorii několik.

V kategorii dětí nad 12 let zvítězil bulharský tříčlenný tým s návrhem novin nazvaných *Speleolog*, mezi studenty zvítězila malba Sakali Riko z Japonska s názvem *Sunset* znázorňující krasovou krajinu v zapadajícím slunci. V kategorii učitelů zvítězila Reneta Valkova z Německa se svým projektem *Krasový týden* pro žáky několika tříd vyšších ročníků a v kategorii milovníků přírody 8členný tým kamarádů ve věku 12-14 let z Německa, kteří v krasu tráví často prázdniny s 15minutovým filmem *The Karst and the Mystery of the Southern Harz*, který hranou formou pohádkového příběhu přibližuje problematiku krasového prostředí a jeho hydrologie.

Zástupci České republiky nás reprezentovali úspěšně. V nejmladší kategorii žáků do 12 let získal 3. místo tým žáků ze ZŠ Skorošice za výtvarný model *Caves in the Czech Republic*, v kategorii žáků nad 12 let získala 3. místo Anežka Satranová ze ZUŠ v Novém Jičíně za malbu znázorňující interiéry jeskyně. V kategorii studentů vysokých škol jsme měli hned několik úspěšných účastníků – v kategorii design za návrhy úprav areálu

První cenu v kategorii studentů vysokých škol získala malba s názvem *Západ slunce* od Sakai Riko (Japonsko). Archiv SJ ČR.

Jeskyňe Na Turoldu získala 2. místo Adriana Kotlárová a 3. místo Eliška Vraspirová ze Zahradnické fakulty MENDELU v Lednici. Další úspěšní účastníci byli z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně: 2. místo v kategorii poster získali Vojtěch Jánošík za návrh souboru plakátů a informačních tabulí s názvem *Cave conservation code*, v kategorii website Monika Lörincz za návrh designu mobilní aplikace nazvané *Grow Quiz*, 3. místo Vittoria Stančíková za návrh designových prvků pro webové stránky a propagační předměty s názvem *Karst* a ocenění zvláštní cenou Ulyana Vasilevich za návrh designu mobilní aplikace *Caves Karst*.

Všichni vítězové obdrželi diplom a cenu od hlavního pořadatele – Bulharské akademie věd. Správa jeskyní ČR pogratalovala i všem úspěšným zástupcům České republiky a jako poděkování za zdařilou reprezentaci jim zaslala předměty ze své ediční činnosti.

Na poslední hodině výtvarného oboru ZUŠ Nový Jičín před prázdninami si děti rozdávají výkresy, které přes rok namalovaly. Úspěšná účastnice soutěže Anežka Satranová dostala navíc propagační dárky Správy jeskyní ČR, z nichž měla radost i její učitelka Ing. arch. Lada Poulová. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Model bulharské jeskyňe Devetaška z přírodních materiálů se umístil na druhém místě v kategorii tvůrců do 12 let, autorkou je Pavla Grigorova z Bulharska.

14. vědecká konference na Slovensku – Výskum, využívanie a ochrana jaskýň

Martin Koudelka

Konference se uskutečnila ve dnech 6.-8. září 2022 v prostorách Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovském Mikuláši. Již tradiční mezinárodní setkání odborníků se tentokrát neslo v duchu oslav 100. výročí objevení Vážecké jeskyňe, 50. výročí objevení Stratenské jeskyňe a 50. výročí zpřístupnění Ochtinské aragonitové jeskyňe.

Na setkání byly prezentovány aktuální výsledky výzkumu, monitoringu a ochrannářského managementu jeskyní, zejména z území Slovenska a sousedních států střední Evropy. Podrobně byla diskutována problematika geologických podmínek vývoje krasu a jeskyní, morfologie a geneze podzemních prostor, jejich minerální výplně, jeskynní sedimenty a krasová hydrologie a hydrochemie podzemních vod. Nezanedbatelná pozornost byla věnována monitoringu jeskynního klimatu a jeskynní bioty, s důrazem na nové technické metody, moderní technické vybavení a jejich praktické využití. Velká část prezentací byla věnována paleontologickým a archeologickým nálezům, historii osídlování jeskyní a přilehlých regionů, a samozřejmě také historii vlastního jeskyňářství, objevování a dokumentace podzemních prostor. Cennými výstupy z těchto studií jsou potom praktická doporučení pro turistické využití a ochranu krasových jevů a celých oblastí i pro jednotlivé provozy zpřístupněných jeskyní. Během dvou přednáškových dní bylo odprezentováno celkem 27 příspěvků a 6 odborných posterových panelů. Abstrakty všech prezentací byly vydány tiskem v časopise Aragonit.

Za Správu jeskyní ČR se konference zúčastnili odborný náměstek Karel Drbal, který moderoval i jeden celý přednáškový blok, dále Martin Koudelka s příspěvkem „Zpřístupněné jeskyňe ČR jako významná zimoviště letounů (Chiroptera)“. Právě zpřístupněné jeskyňe patří k největším zimovištím netopýřů a vrápenců. V pouhých 14 lokalitách zimuje více než 35 % vrápenců malých a 30 % netopýřů brvitých ze všech kontrolovaných lokalit. Dlouhodobým monitoringem a porovnáváním trendů a výsledků lze správně nastavit management ochrany těchto zvláště chráněných živočichů, a to na každé sledované lokalitě individuálně. Jakub Gabriš moderoval posterovou prezentaci o detailním kompletním mapování Amatérské jeskyňe, na které se podílel jako spoluautor pracovník Správy jeskyní ČR Vratislav Ouhrabka.

Mimo oficiální program proběhla živá neformální diskuse mezi jednotlivými účastníky na různá témata, v přátelské atmosféře a za perfektní podpory všech organizátorů: Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky, Správy slovenských jaskýň, Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva a Slovenské speleologické spoločnosti. Účastníci také měli možnost zhlédnout v rámci speciální prohlídky zpřístupněnou Vážeckou jeskyni na Liptově a Ochtinskou aragonitovou jeskyni na jihovýchodě Slovenska a dozvědět se mnoho zajímavého o historii a přírodních krásách těchto podzemních perel Slovenska. Osobní setkávání účastníků je stále hlavním přínosem těchto akcí a není zcela nahraditelné ani sebelépe organizovanou video-konferencí.

Účastníci konference v přednáškovém sále. Foto: Pavel Bella

Česko-polský speleologický aktiv – Janovičky u Broumova

Vratislav Ouhrabka, Olga Suldojská

Na podzimní česko-polský speleologický workshop, pořádaný v říjnu 2021 Základní organizací České speleologické společnosti v Broumově, volně navázal česko-polský speleologický aktiv, který se konal v termínu 9. a 10. dubna 2022 v Janovičkách u Broumova. Jeho cílem bylo dohodnutí konkrétních forem přeshraniční spolupráce na společných speleologických i karsologických problematikách v české i polské části Sudet.

Diskuzi se zúčastnilo 13 účastníků z Polska a 18 z České republiky. Řízením aktivu byl pověřen Jiří Kopecký st. ze ZO ČSS 5-03 Broumov, který v úvodním bloku představil navržená témata. Jako nejvýraznější problémy vyplývající z podzimního workshopu zmínil vedení hranic podrobného geomorfologického a speleologického členění, důležitosti i pro přesnou evidenci speleologických objektů. Dále pak vzájemnou neinformovanost mezi oběma zúčastněnými zeměmi ohledně výstupů geomonitoringu na systémech měřidel TM-71, na kterém spolupracují speleologové obou států s místními odbornými organizacemi, ale i informovanost o probíhajících výzkumech a dokumentaci v krasových i pseudokrasových terénech v oblasti Sudet.

V reakci na první zmíněnou problematiku zástupce SJ ČR Olga Suldojská společně s geologem Ivanem Balákem představili stav členění krasu i pseudokrasových oblastí v České republice, kde od podzimu došlo ke změnám vymezení pseudokrasu. Vymezení krasu Krkonoš bylo kritizováno Radko Táslerem ze ZO ČSS 5-02 Albeřice, která ve jmenovaném území aktuálně pracuje na výzkumech a mapování krasu a jeskyní.

Diskuzní skupinka česko-polského aktivu. Foto: Olga Suldojská, SJ ČR

Předběžně bylo dohodnuto, že na základě výsledků tohoto výzkumu bude vymezení krasu v oblasti Krkonoš aktualizováno. Členění pseudokrasu české a polské strany „hejšovnické facie“ rozpoutalo širokou diskuzi účastníků obou států jak z řad speleologů, tak i odborníků z Univerzity Wrocław.

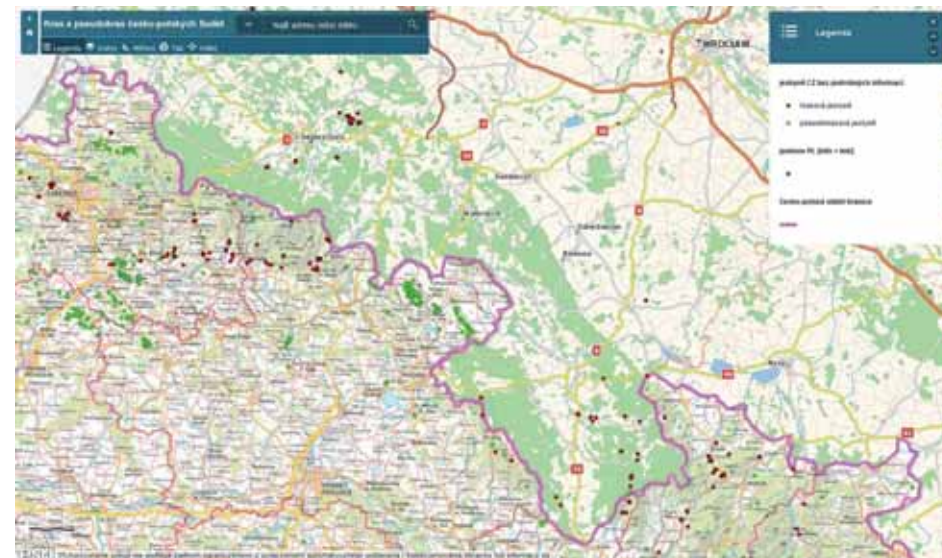
Další blok jednání probíhal souběžně ve čtyřech tematických skupinách, do nichž se účastníci aktivu rozdělili. Tématy byly Geomorfologické a karsologické členění a systémy evidence jeskyní v ČR a Polsku, Kras Sudet, Pseudokras Sudet, Speleoarcheologie a speleoantropologie. Zástupci SJ ČR se zúčastnili jednání v prvních dvou jmenovaných.

V rámci první skupiny si obě strany představily své databáze s evidencemi jeskyní, které měly možnost vzájemně porovnat. Česká databáze JESO (<https://jeso.nature.cz>) byla shledána podrobnější, obsahuje i data, která nejsou dostupná širší veřejnosti. Polská databáze (<http://jaskiniepolski.pgi.gov.pl>) je dostupná prostřednictvím internetu všem. Obě strany slíbily, že se pokusí o vyhotovení společného mapového projektu oblasti Sudet.

Ve skupině Kras Sudet byly projednávány předběžné závěry probíhajícího programu Inventarizace krasu a jeskyní Krkonoš, financovaného z velké části z prostředků EU, Operačního programu Životní prostředí. Skupina doporučila polské straně využít poznatky z české strany k uskutečnění podobné inventarizace i na polské straně Krkonoš. Dále byla zhodnocena spolupráce v oblasti Králického Sněžníku, rozvíjená na základě spolupráce mezi ZO ČSS 5-01 Bozkov a Univerzitou Wrocław. V rámci této spolupráce se na tomto území konala i tzv. Speleologická škola.

Skupina Pseudokras Sudet se zavázala zahájit spolupráci za účelem vypracování podrobného geomorfologického a speleologického členění polské a české části křídového území vnitrosudetské pánve a spolupráci v rámci univerzit ČR i Polska. Spolupráci by ráda realizovala i na 14. mezinárodním sympoziu o pseudokrasu 22.-26. května 2023 v Karlově. Skupina Speleoarcheologie a speleoantropologie se usnesla na vzájemné spolupráci a koordinaci odborné činnosti na obou stranách hranic. Byl představen projekt Archeologická mapa ČR (<https://amcr-info.aiscr.cz>) Archeologického ústavu AV ČR.

Závěrem lze konstatovat, že slib první skupiny o vytvoření společné mapové aplikace Sudet byl realizován. Na základě volně dostupných mapových služeb obou států byla pokusně vyhotovena mapová aplikace české i polské oblasti Sudet, dostupná přes rozcestník <https://webgis.caves.cz/> (odkaz Kras a pseudokras česko-polských Sudet). Plnění na základě závěrů jednání ostatních skupin nám není známo, ale věříme, že i v dalších oblastech bude úspěšné. A pozvánku na symposium do Karlova jsme obdrželi.

Ukázka ze společné mapové aplikace Kras a pseudokras česko-polských Sudet. Archiv SJ ČR

Mezinárodní den geodiverzity

Karel Drbal

Generální konference UNESCO v Paříži schválila v roce 2021 6. říjen jako Mezinárodní den geodiverzity. S návrhem přišla Mezinárodní unie geologických věd (IUGS) a podpořilo jej 193 členských států a dalších vědeckých organizací. 6. říjen byl tedy trvale vyhlášen Mezinárodním dnem geodiverzity počínaje rokem 2022. Jeho cílem je především zvýšení povědomí o vazbách mezi neživou složkou přírody a všemi formami života. V této oblasti se předpokládá zapojení nejen odborných nadnárodních a státních orgánů a institucí, ale i výzkumných ústavů a vysokých škol, ale i řada soukromých a nevládních organizací. 6. říjen 2022 byl startovním rokem tohoto mezinárodního dne.

Termín biodiverzita je v současné době poměrně dobře známý. Zahrnuje biologickou rozmanitost a množství ochranných programů je ve světě zaměřeno na její udržení. Pojem geodiverzita je daleko méně známý. Představuje totiž veškerou neživou přírodu jak na povrchu, tak i uvnitř planety. Můžeme sem zahrnout nejen horniny, minerály, sedimenty, půdy, fosilie a krajinné útvary, ale i hydrologické útvary jako oceány, moře, jezera a řeky. Člověk neživou přírodu využívá, aniž by si příliš uvědomoval rozsah poskytovaných zdrojů. Voda je pro člověka nejen životní potřebou, ale také dopravní cestou, zdrojem energie a surovinou. Po dlouhá tisíciletí lidstvo využívá surové či upravené horniny pro stavbu obydlí a životní infrastruktury, minerály jsou stále důležitější surovinou se širokým spektrem využití. Bez kovů si dnes nedokážeme prakticky představit rozvoj civilizace. Půda zase umožnila rozvoj zemědělství a obživu miliard lidí na všech kontinentech. Fosilní objekty nejsou jen zdrojem poučení pro paleontology, ale také ložiska uhlí, ropy a plynu. Člověk v přírodních útvech hledá nejen svou surovinovou základnu, ale stále více si uvědomuje potřebu jejich ochrany. Díky tomu vznikají v současné době geoparky na nejrůznějších světových úrovních. Jsou vyhlášována nová chráněná území zahrnující nejen jednotlivé geologické prvky, ale i celé krajinné celky. V neposlední řadě je geodiverzita v podobě krajinných útvarů také zdrojem inspirace pro tvorbu řady umělců.

Správa jeskyní České republiky se postavila na pomyslnou startovní čáru a připravila již pro rok 2022 informační kampaň s cílem představit veřejnosti jeskyně jako přirozenou součást neživé přírody a současně prezentovat přírodní hodnoty, význam ochrany jeskyní a krasu, historický význam jeskyní pro člověka, výsledky monitoringu a výzkumů a zásady péče o tyto přírodní fenomény. U příležitosti Mezinárodního dne geodiverzity byla ve spolupráci s Mendelovou univerzitou v Brně a Ústavem struktury a mechaniky hornin Akademie věd ČR Praha zorganizována v Hranicích veřejná přednáška Hranická propast očima geologů. S výsledky svých výzkumů veřejnost seznámili geologové Milan Geršl, Josef Stemberk, Jakub Stemberk a Miloš Bristenský. Nosným tématem byla pochopitelně nehlubší zatopená propast světa, ale posluchači měli možnost získat i informace o tektonických procesech v zemské kůře a jejich projevech na území ČR i o vlastní práci geologů a jejím významu. V týdnu od 3. do 10. října byly na správách jeskyní doplněny texty průvodců ve zpřístupněných jeskyních o informaci k Mezinárodnímu dni geodiverzity, v jejich areálech byly umístěny bannery informující o cílech a významu tohoto dne. K propagaci byli využiti i mediální prostor.

22. květen se po celém světě již od roku 2000 slaví Mezinárodní den biologické rozmanitosti. Tento den nám připomíná, jaký význam má pro lidskou společnost i planetu biodiverzita, tedy přírodní bohatství zahrnující rozmanitost všech genů, druhů i ekosystémů. Mezinárodní den geodiverzity tyto oslavy nejen doplní, ale poukáže na nedílný vztah živé a neživé přírody.

Ledovcová jeskyně na Špicberkách. Foto: Petr Zajiček, soukromý archiv

Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (International Show Caves Association – ISCA)

Jakub Gabriš, Dušan Milka

První oficiální jednání o vytvoření asociace zpřístupněných jeskyní proběhlo na konci roku 1989 v obci Genga v Itálii, iniciátory jejího vzniku byli zástupci několika velkých evropských jeskyní. Zde byly dohodnuty první kroky a zahájeny přípravy. Termín zakládajícího kongresu byl stanoven na 1. - 4. listopadu 1990, registrovaní účastníci se stali zakládajícími členy Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní. Bylo jich 31 z 9 zemí a nechyběl mezi nimi zástupce českých i slovenských jeskyní z tehdejší České a Slovenské Federativní republiky. Pochopitelně nejvíce bylo Italů. Kongres se uskutečnil v městečku Genga (region Marche, provincie Ancona) v blízkosti nejznámější a nejnavštěvovanější zpřístupněné jeskyně v Itálii, Grotte di Frasassi. Nešlo o náhodu. Společnost Consorzio di Frasassi, která jeskyni provozuje, se zavázala financovat v Genga i provoz ústředí asociace. Po dlouhých jednáních byly schváleny stanovy a prvním prezidentem zvolen Sergio Mustica, člen správní rady Grotte di Frasassi.

Podstatou asociace je mezinárodní spolupráce a výměna zkušeností mezi veřejností zpřístupněnými jeskyněmi ve světovém měřítku, jejich vzájemná propagace, zvýšení zájmu veřejnosti a v neposlední řadě zachování ochrany a péče o ně. Témata, kterými se ISCA zabývá, se týkají například osvětlení jeskyní, bezpečnostních a technických otázek zpřístupňování, marketingu a propagace, vztahů s veřejností, sociálními médii apod. ISCA má také vytvořeny „doporučené směrnice“ pro provozování zpřístupněných jeskyní, které byly vypracovány v kooperaci s Mezinárodní speleologickou unií (UIS). Asociace má předsednictvo a vědecko-technickou komisi, jejichž členové jsou připraveni poskytnout pomoc či doporučení jednotlivým členům. V současné době jsou členy ISCA provozovatelé jeskyní z 36 zemí, řádných členů je 108. Vedle toho má přidružené členství řada jednotlivců – odborníků a speleologů.

Začátky ISCA nebyly jednoduché. Členy jsou jak soukromí majitelé jeskyní, různá sdružení, především speleologické kluby, které mají jeskyně v pronájmu, města, obce i státní organizace. Ne všichni mají na jejich provoz stejné názory a požadavky a ty je třeba nějakým způsobem sjednotit. Dalším problémem byla jazyková bariéra. První kongresy probíhaly se simultánním tlumočením, což bylo personálně, technicky i finančně náročné, a proto 5. kongres na Bermudách odsouhlasil Stanovy ISCA s úředním jazykem angličtinou.

Kongresy se konají pravidelně každé 4 roky. První čtyři proběhly v Evropě, 2. kongres ve Španělsku, jako podpora španělsky mluvícím zemím. V roce 2000 byla zorganizována první akce mimo Evropu – Mezinárodní sympozium k ochraně a obnově zpřístupněných jeskyní v Číně. Významný byl 5. kongres na Bermudách, kde byly definitivně dopracovány stanovy. Poslední 9. kongres proběhl na podzim 2022 v San Antoniu v Texasu (USA) společně Národní asociací amerických jeskyní a zúčastnilo se ho okolo 200 delegátů z 9 států světa. Delegát za ČR se nemohl bohužel zúčastnit vzhledem k pocovidové ekonomické situaci SJ ČR. I přes osobní neúčast byla potvrzena jeho kandidatura do předsednictva ISCA a následně během kongresu byl Jakub Gabriš zvolen „ISCA board director“, jako první zástupce z ČR v historii.

V současnosti ISCA řeší nové webové stránky, zároveň pravidelně několikrát do roka rozesílá elektronické newslettery s aktuálními informacemi. V současnosti také podporuje 6. červen jako Mezinárodní den jeskyní a podzemního světa (International Day of Caves and the Subterranean World) a snaží se, aby byl i v rámci UNESCO oficiálně vyhlášen. Také byl proveden průzkum (ISCA Show Caves Business Survey 2022), ve kterém data poskytli respondenti z 25 zemí. Z nich vyplývá, že v současnosti navštíví některou ze zpřístupněných jeskyní světa více než 120 milionů lidí.

Aktivní a přímá spolupráce na mezinárodní úrovni je velmi důležitá v jakémkoli oboru, což platí neodmyslitelně i v tom našem, právě z pohledu ochrany, péče a provozu zpřístupněných jeskyní.

9. kongres ISCA v San Antoniu v Texasu. Archiv ISCA

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea

V roce 2022 rozšířilo řady „padesátníků a výše“ opět několik dalších kolegů. K jejich kulatým a půlkulatým výročí jim pravidelně blahopřejeme i na stránkách naší ročenky. V abecedním pořadí tedy letos oslavili významné životní jubileum Luboš Hájek, Miluše Hasoňová, Hana Horáková, Lenka Hrubá, Jaromíra Kakáčová, Petr Kovařík, Luděk Kroupa, Jaromíra Krpčová Badalová, Marcela Trojanová a Petr Zukal. Všem jubilantům přejeme hlavně hodně zdraví, pohody a spokojenosti!

*Jubilanty jistě potěší krásná hra geometrických ploch skromné violky lesní z vrchu Špraňku.
Foto: Martin Koudelka, SJ ČR*

Miminka

Radostnou událost hlásí ze Sloupsko-šošůvských jeskyní! Zdejší průvodkyně Kristýně Sloukové se v listopadu narodil syn Adámek Kočí a je naprosto jasné, že nejšťastnější je babička Miluška Hasoňová. Ze srdce všem gratulujeme a přejeme hlavně pevné zdraví!

*Usměvavý Adámek Kočí.
Rodinný archiv*

Svatby

Během roku se v podzemí uskutečnily pouze tři svatební obřady, a to v jeskyních Sloupsko-šošůvských, Javoříčských a Na Špičáku. Tyto tři lokality jsou k této slavnostní příležitosti z našich jeskyní nejvyhledávanější. Celkový počet svateb však v posledních letech povážlivě klesá. Čas ukáže, zda jde o jednorázový výkyv zájmu nebo se projevuje určitý celospolečenský trend. Každopádně všem novomanželům, kteří letos zahájili svoji společnou cestu v našich podzemních prostorách, přejeme hodně štěstí!

Novomanželé Košutovi v ikonické Srdcové chodbě Jeskyně Na Špičáku. Rodinný archiv

Sut'ový dóm Javoříčských jeskyní a novomanželé Janyškovi. Rodinný archiv

Adresa: Jiří Hebelka, Moravský kras

Jaroslav Hromas

Vsadím se, že na tuto adresu spolehlivě dojde jakákoliv zásilka odkudkoliv. Vždyť adresát – pomocník lodníka, kapitán, dokumentátor, odborný pracovník, správce PC sítě a webu, báňsko-bezpečnostní technik, závodní, vedoucí Správy jeskyní Moravského krasu – a jeho celoživotní zaměstnavatel Moravský kras jedno jsou. Tak silné je někdy fluidum jeskyní, zřejmě vedlejší produkt systematicky dávkované speleoterapie.

Jiřího/Juru přivedl na brigádu do Punkevních jeskyní v roce 1971 jeho starší bratr a světě div se, on už u jeskyní zůstal na celý svůj pracovní život. Za padesát let má lví podíl na všech jejich výrazných proměnách, revitalizaci a rekonstrukci návštěvních tras, budování nových provozních areálů, obnově lodního parku nebo „pouhém“ vylepšování provozu.

Po sedmi letech brigádního lodnictví na Punkvě nastoupil v roce 1978 poloviční geolog do oddělení dokumentace a ochrany přírody podniku Moravský kras a potkalo ho štěstí. Dostal se do rukou Otakara Štelcla (vědec – karsologa, v rámci normalizace vyobcovaného z Geografického ústavu ČSAV), u kterého při společné práci „dostudoval“ nejen geologii, geografii a karsologii, ale i řadu dalších pomocných věd. Systematicky spolu mapovali jeskyně v krasových žlebech a zahájili inventarizaci škod ve zpřístupněných jeskyních, zejména škod na jejich krápníkové výzdobě. Neradostné výsledky je přiměly k hledání způsobů, jak jeskyním pomoci. Tak se stali průkopníky prvního, skutečně odborného ochrannářského managementu jeskyní. Zdokonalili metodiku P. Williamse z Nového Zélandu a přes všechny obavy ochránců během několika let zbavili všechny zpřístupněné jeskyně Moravského krasu řas, mechů a kapradin (lampenflory), které tehdy bohatě obrůstaly jejich krápníkovou výzdobu. Nyní již tuto „Hebelkovu metodiku“ (publikace SJ ČR, 2013) praktikují i v dalších zemích Evropy. Na likvidaci lampenflory navázaly snahy o úpravu světelného režimu, ať už šlo o výměnu nevhodných svítidel či oddělení světelných okruhů, což zkrátilo nežádoucí expoziční doby.

Mikroklimatolog se nezapře. Jirka Hebelka v červenci 2022 zkoumá teplotu vody ve slovinské řece Soči. Rodinný archiv

Píše se rok 1971 a Jiří Hebelka se stává pomocníkem lodníka. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

K ochraně jeskyní před negativními dopady návštěvnosti bylo žádoucí poznat také zákonitosti jeskynního ovzduší. K jeho výzkumu získal Jura dalšího erudovaného spolupracovníka, Jacka Piaseckého z Wroclavské univerzity a grant z rezortního programu výzkumu. Cílem bylo „objektivními metodami stanovit závislost jeskynního mikroklimatu zpřístupněných jeskyní na vnějších klimatických podmínkách“ a v jeho rámci také nežádoucí podíl návštěvního provozu. Podle výsledků výzkumu (Acta Speologica, 2011) byly následně upraveny provozní podmínky všech jeskyní, stanoveny limity jejich návštěvnosti, počty osob ve skupinách i intervaly vstupů, které jsou nyní zakotveny v provozních řádech. Technická opatření vedla také k úpravě větrání jeskyní a k omezení tepelné zátěže z osvětlení. Dodržování stanovených pravidel je zárukou dalšího udržitelného stavu jeskyní, zachování a pozitivního vývoje jejich krápníkové výzdoby. Jedním z výsledků výzkumu je také certifikovaná „Metodika monitoringu mikroklimatických poměrů v jeskynních systémech“ (Acta Speologica, 2014).

Aby však nedošlo k omylu. Jura nebyl jen speleologem a badatelem. Jeho všeobjímající zájem a celý život „u podniku“ jej naučil prakticky vše, co bylo potřeba. Rád do všeho mluvil, rád se do všeho se zájmem pouštěl. Ostatně, zopakujte si znovu druhou větu. Dělal vždy to, co bylo zapotřebí, a nejen pro Moravský kras, který především vždy vzorně reprezentoval. Jura ukončil pracovní poměr u jeskyní 31. července 2022. Přejme mladému důchodci, aby mu pozitivní účinky celoživotní speleoterapie sloužily ještě co nejdéle.

Petr Zajíček obdržel Cenu Miroslava Ivanova

Barbora Šimečková

Cena Miroslava Ivanova je od roku 2001 udělována nejzdařilejším publikacím z oblasti literatury faktu, respektive jejich autorům. Vyhlašuje ji Klub autorů literatury faktu spolu s rodinou Miroslava Ivanova. Od roku 2021 je udělována v deseti kategoriích: celoživotní dílo; hlavní cena; české dějiny; světové dějiny; regionální dějiny; politické vědy, filozofie, sociální vědy a náboženství; literární vědy a uměnovědy; memoárová a biografická literatura; ostatní literatura faktu; cena pro nakladatelství soustavně se věnujícímu vydávání literatury faktu.

Miroslav Ivanov (1929-1999) byl český spisovatel a publicista, zabývající se především historií a literaturou faktu. Věnoval se zejména kauzám z české historie, např. sporům o Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský, vraždě knížete Václava, justiční vraždě dr. Milady Horákové aj.

V roce 2022 obdržela tuto prestižní cenu v kategorii „Ostatní literatura faktu“ kniha Karel Absolon – objevitel, manažer, vědec, vydaná nakladatelstvím Academia v roce 2021. Jejím autory jsou Petr Zajíček, Martin Oliva a Petr Kostrhun.

Ocenění bylo předáno na veletrhu Svět knihy v červnu 2022 v Praze. Upřímně blahopřejeme kolegovi Petrovi Zajíčkovi a oběma jeho spoluautorům k tak významné poctě.

Kniha o Karlu Absolonovi obdržela Cenu Miroslava Ivanova.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Odborová organizace

Vratislav Ouhrabka

Naše odborová organizace měla ke konci roku 2022 celkem 43 členů. Z nich, alespoň po část roku, bylo 36 v pracovním poměru u SJ ČR.

Rok 2022 byl rokem konání řady akcí, odložených z důvodu protipandemických opatření z minulých let. První z nich byla výroční členská schůze naší odborové organizace, která se uskutečnila 28. března v Blansku za účasti velké většiny (32) členů. Výroční schůze

Zástupci 31 odborových svazů na jednání 8. sjezdu ČMKOS.
Archiv ČMKOS

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2022

schválila volbou složení výboru, revizní komise a předsedu odborové organizace (Mgr. Vratislav Ouhrabka). Nové údaje včetně opravy názvu na Základní odborová organizace Moravský kras při Správě jeskyní ČR byly zapsány do spolkového rejstříku.

Odložený 9. sjezd OSPKOP, který se konal 11. května v sídle svazu na Senovážném náměstí v Praze, schválil mimo nového složení výkonného výboru (předsedkyně PhDr. Miroslava Knošlíčková) i změny stanov a dalších základních dokumentů. Delegát naší odborové organizace se zúčastnil rovněž dvoudenního dubnového 8. sjezdu ČMKOS pořádaného v hotelu Olšanka v Praze. Obnovila se rovněž nabídka seminářů a školení pracovních právních předpisů pořádaná odborovým svazem, kterých se mohou bezplatně účastnit naši členové i další zaměstnanci pracující v organizacích v kultuře a ochraně přírody.

Odborová organizace poskytuje ze svého rozpočtu členům a jejich rodinným příslušníkům podporu ve formě příspěvku na dovolenou, bezúročných půjček k překonání tíživé situace apod. Rada členů rovněž využívá příspěvky na dětskou rekreaci a pobyty ve vybraných rekreačních a lázeňských zařízeních, sociální výpomoc a bezplatné právní poradenství poskytované odborovým svazem.

Setkání jeskyňářů – seniorů v Moravském krasu

Jan Kelf Flek

Setkání se uskutečnilo tradičně na hřišti ve Vilémovicích 18. června 2022 od 13 hodin.

Dopolední exkurze na jeskyňářské lokality už se v posledních letech nekonají, jak ubývá sil a nohy už dobře neslouží. Program se proto zúžil na odpolední přátelské posezení.

Servis tradičně zajišťují členové České speleologické společnosti – Základní organizace 6-21 Myotis s finančním příspěvkem Správy jeskyní ČR. Zavoní něco dobrého z udírny, pivo má správnou teplotu a historiky z krásných časů mládí strávených mezi kamarády jeskyňáři se jen hrnou. Není ani potřeba objednávat kapelu, zdatnější muzikanti vytáhnou nástroje a zpěváci kolem se ochotně přidají.

Setkání se letos zúčastnilo 48 jeskyňářů ze 131 registrovaných. S odchodem Heleny Kvasničkové bohužel skončilo i aktivní vyhledávání nových šedesátníků. Není v silách jednotlivce všechny znát, obracím se proto na vás, informujte čerstvé šedesátníky a starší, a to i bývalé členy České speleologické společnosti, o těchto setkáních. Rádi je mezi sebou uvidíme.

Na setkání jeskyňářských seniorů vládla opravdu veselá nálada. Foto: Jan Flek, SJ ČR

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2022

Opustila nás Jana Gabrišová

(Emailová zpráva od Jakuba Gabriše, se svolením autora)

Vážené kolegyně, kolegové,

v úterý 5. 4. 2022 nás navždy opustila dlouholetá zaměstnankyně Správy jeskyní ČR a zároveň moje máma – Jana Gabrišová, která strávila u jeskyní více než 35 let. K práci u jeskyní přivedla i nás, své děti. V průběhu let pracovala ve Sloupsko-šošůvských i Punkevních jeskyních, a poté byla dlouholetou vedoucí Ústřední informační služby Skalní Mlýn a Informačního centra u propasti Macocha. Milovala přírodu, hory, turistiku, lyžování, cyklistiku a všechny možné outdoorové aktivity.

Bohužel podlehla vážné nemoci, která se jí vracela velmi rychle. Mnoho z vás chtěla ještě kontaktovat, ale již nebylo mnoho času a poslední chvíle věnovala rodině. Do posledních dní však neztrácela radost ze života a věčný optimismus.

Věnujte jí prosím alespoň krátkou (nikoliv tichou) vzpomínku.

P. S. Pokud jsem někoho v emailu vynechal, tak se předem omlouvám, nebylo to úmyslem.

Kuba

Ing. Jakub Gabriš, vedoucí Správy jeskyní Moravského krasu

Jana Gabrišová den před nástupem do nemocnice 22. března 2022.
Rodinný archiv

Zemřel Milan Moravec

Dne 10. dubna zemřel ve věku 78 let Milan Milda Moravec. Jeho svérázná, svým způsobem nepřehlédnutelná postava procházela v průběhu života celou řadou pracovišť, spojených zejména s ochranou přírody a jeskyněmi. Vzpomínají na něj ve Vlastivědném ústavu v Olomouci, v Okresním středisku památkové péče a ochrany přírody tamtéž, i v bytovém podniku města Olomouce, a vzpomínky doprovází četnými, až neuvěřitelnými historkami.

Po založení České speleologické společnosti v roce 1978 se stal Milda neotřesitelným předsedou severomoravského krajského výboru společnosti a vládcem jedné z jeho základních organizací. Pod patronací předsedy ČSS doc. Vladimíra Panoše, ve spolupráci s lékaři z Fakultní nemocnice v Olomouci a se svými přáteli, vybudoval Dětskou zdravotovnu se speleoterapií. Nejprve ve starém zájezdním hostinci U Robinsona, následně v Mladci, až se mu podařilo získat bývalé rekreační středisko ve Vojtěchově. K terapii zdravotovna využívala převážně jeskyni „Ve štolě“ na konci staré průzkumné štolý ve vrchu Třesín u Mladce. Za léta provozu pomohla stovkám nemocných dětí a Milda s ní záslužně spojil dlouhé roky svého života.

-jh-

Milan Moravec v roli asistenta doc. Vladimíra Panoše na slavnostním křtu Panošovy knihy „Karsologická a speleologická terminologie“ ve Staré Lesné v roce 2001. Zleva Bella, Kortman, Moravec, Glazek, Panoš, Hlaváč a Bosák. Archiv SSJ

Odešel Josef Pokorný (*18. 3. 1933 †26. 12. 2022)

Barbora Šimečková

Nejstaršího člena jeskyňářské skupiny SE-3 alias tři senioři, laskavého a nenápadného Josefa Pokorného, mnozí z nás zaznamenali kolem roku 2004, kdy vydal svoji knihu „Jak Francek Caprament díravici objevil a co se pak dál přihodilo“. Zpracoval v ní veškeré dostupné historické materiály a řadu lidových vyprávění o objevu Ochozské jeskyně a zároveň velmi čtivě vylíčil život tehdejších obyvatel Ochozi a blízkého okolí na počátku 19. století.

Rozený Brňák, vyučený obchodní příručí, později vystudovaný strojař se celý profesní život věnoval dopravním mechanismům a montážím. Za své režimu nepohodlné postoje byl v sedmdesátých letech perzekuován nejen v zaměstnání, ale v roce 1981 mu byl udělen i zákaz výkonu funkcí v Pionýrské skupině Spartakovci, kde 11 let úspěšně vedl děti v duchu skautských tradic. V té době se vydal se svými již dospělými syny na exkurzi do Ochozské jeskyně a to ho tak chytlo, že se bezmála v padesátce stal aktivním jeskyňářem. Po odchodu do penze roku 1993 pak naplno rozvinul i ostatní své koníčky – dělal traťového komisaře na brněnském autodromu, navštěvoval kurzy malování a rozvíjel svůj výrazný výtvarný talent.

S milovanou manželkou Marií a třemi syny žili v domě v Juliánově. Když jeho žena utrpěla záchvat mrtvice, tři roky se o ni obětavě staral. V roce 2006 jen pár dní před výročím Zlaté svatby druhý záchvat jejich krásné manželství definitivně ukončil. Ke znovuoživení krás života mu pomohla rodina rozrostlá časem o pět vnuků a tři pravnučky, bývalá kolegyně ze zaměstnání paní Libuše, s níž pak jako partneři procestovali republiku i půlku Evropy, a v neposlední řadě jeskyně a jeskyňáři.

S emeritním ředitelem Správy jeskyní Moravského krasu Ladislavem Slezákem a jeskyňářem Richardem Cendelínem založili v roce 2009 sdružení SE-3 a začali pracovat na odborném průzkumu jižní části Moravského krasu. Protože jim už věk nedovoloval fyzicky náročné výpravy do podzemí, soustředili se na výzkum povrchu v okolí Ochozské jeskyně a snažili se pomocí georadaru a proutkaření detekovat skryté jeskynní systémy. A v mnoha případech se jejich detekce skutečně potvrdily. Jako jediný ze skupiny obdivuhodně zvládl práci s počítačem, skenerem a tiskárnou, takže přes třicet tisíc stran odborných textů a poznatků z jejich činnosti je pro budoucí zájemce k dispozici v digitální podobě. Svůj výtvarný um uplatnil při tvorbě map a motoristické dovednosti při dopravě kolegů na lokality, a to ještě před dvěma lety! „Dědek praštěný jeskyněmi“, jak ho před lety titulovala jeho žena, žil opravdu naplno a do poslední chvíle. Mozek mu ještě i v nemocnici fungoval naplno, avšak rekonvalescence po náročné operaci už byla nad jeho síly.

Se-trům bude velmi chybět jako archivář, neúnavný pisatel a badatel. Nám všem pak jako trpělivý, pracovitý a poctivý kolega a přítel. Čest jeho památce!

(S využitím zveřejněných textů syna Pavla Pokorného a skupiny SE-3).

Skupina SE-3 na exkurzi zbrašovských průvodců do Sloupsko-šošůvských jeskyní v roce 2008, uprostřed Josef Pokorný.
Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Psát nekrology mi opravdu nikdy moc nešlo. Zvlášť o osobnostech obecně známých a v určitých oblastech velmi uznávaných a populárních. Jedním takovým byl i profesor Rudolf Musil. Ve svém oboru špičkový odborník, vědec, badatel, popularizátor, pedagog a skromný ochotný člověk. Měl jsem v životě to velké štěstí, že se moje profesní dráha setkala na několik let s tou jeho. A stálo to opravdu za to. Nestíhal jsem obdivovat jeho profesionalitu a znalosti kvartéru, jeho milovaného Moravského krasu i dalších tuzemských i zahraničních lokalit. Navíc byl i studnicí moudrosti, nadhledu, svérázného humoru a milovníkem života v celé jeho pestrosti. Ve vzpomínce bych se rád podělil o několik momentů z našich setkání.

Vzpomínka první. Kateřinská jeskyně a výkopy ve vstupní chodbě. Pan profesor si oblékl modré montérky a plazil se k odkrytým sedimentům, prohlédl profil a nálezy a pak jsem jej vzal autem zpět do Brna. Aby řeč nestála, mluvili jsme o všem možném, i o jeho věku. Říkal mi: „*Chlapče, už mi to tak nejde, přece jen je mi devadesát. Viš, člověk musí mít pořád nějaké cíle a nějakou práci. Moji vrstevníci, co odešli do důchodu a krmili ptáky na lavičce v parku, rychle pomřeli. Protože neměli co dělat a ztratili smysl života. Já jezdím po konferencích, ale ten věk už je také znát – blbě slyším. Také doktor se cuká, když potřebuji potvrzení na řidičák, ale zatím to jde.*“

Vzpomínka druhá. Scénář filmu pro Mladečské jeskyně. Přijel jsem za ním na fakultu se skoro hotovým scénářem, abych zkontroloval správnost obsahu. Procházeli jsme scénou za scénou o pravěkých lovcích a lovu na zubra. Najednou profesor povídá: „*Co je to za blbost! To nebyli lovci zubrů, to byli lovci koní. Hned všechno oprav a místo zubrů tam dej koně.*“ Udělal jsem vše podle pokynů. Až jsme narazili na drobný režijní detail, který po úpravě říkal: „*...kůň nabral lovce na rohy a usmrtil ho.*“ Namítl jsem, že to je také blbost a s ohledem na děj filmu se s tím nedá nic moc dělat. Pan profesor se zamyslel a řekl: „*No, když to vezmeme kolem a kolem, oni mohli lovit i ty blbý zubry. Tak tam ty zubry nech.*“ Předělal jsem scénář a předložil mu scénář o medvědech. Pročetl ho, vrtěl pochybovačně hlavou a pak povídá: „*Prosím tě, kdo to dělal?*“ „*Ty*“, odpověděl jsem. „*Tak to bude v pořádku*“, odvětil s úsměvem pan profesor.

Vzpomínka třetí. Víno, ženy, zpěv. Otevírala se slavnostně veřejnosti jeskyně Výpustek. Po oficialitách přišla chvíle zábavy, kde pan profesor dokázal, že opravdu miluje život ve všech jeho barvách. O víně dokázal nejen báječně povídat, ale i si ho vychutnávat. Jednou jsem zmínil, že mám u domu vinné keře a zkusím udělat víno. Okamžitě pookřál a řekl: „*Tam u vás na Vysočině je zajímavé geologické podloží a velká nadmořská výška. Až to víno uděláš, rád bych ho ochutnal.*“ Také mi řekl, že v Chýnovské jeskyni nikdy nebyl. Poslal jsem mu po jeho synovi Radimovi nějaké materiály. Ing. arch. Radim Musil shodou okolností projektoval Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně. Při jednom kontrolním dnu na stavbě řekl, že tátu musí vzít s sebou na Chýnov, protože táta nevěří, že taková jeskyně může existovat a chtěl by ji vidět. Jednoho dne zazvonil telefon a Radim mi řekl jedinou větu: „*Táta umřel*“.

Prof. RNDr. Rudolf Musil. DrSc. (5. 5. 1926 – 23. 2. 1922), učitel na střední škole, vědecký pracovník Geologicko-paleontologického oddělení a ředitel Moravského zemského muzea v Brně, řádný profesor oboru paleontologie Přírodovědecké fakulty University Komenského v Bratislavě, externí člen katedry muzeologie Filosofické fakulty Jana Evangelisty Purkyně (dnes Masarykovy university) v Brně, vedoucí katedry geologie a paleontologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy university v Brně, vedoucí řady diplomových prací, autor desítek odborných publikací, velký příznivec skautingu, znalec vína a milovník moravských lidových písní.

Profesor Rudolf Musil,
foto z rodinného archivu.

Prohloubení světového rekordu v Hranické propasti a dění kolem ní

Barbora Šimečková

Dlouholetý průzkum Hranické propasti korunoval 1. srpna 2022 mimořádný úspěch – podvodní robot ROV firmy UNEXMIN GeoRobotics Ltd. naměřil hloubku vody (správně bychom měli říct kyselky) 450 m. Kromě maďarsko-portugalsko-srbské obsluhy robota se na akci podíleli speleopotápěči České speleologické společnosti ZO 7-02 Hranický kras, odborníci z Mendelovy univerzity Brno, příslušníci Hasičského záchranného sboru – Záchranného útvaru Hlučín a pracovníci Diamo s. p., Hlavní báňské záchranné stanice Ostrava-Radvanice.

Potápěčský průzkum Propasti probíhá od roku 1963, nejhlubší ponor uskutečnil Krzysztof Starnawski (265 m, 2015). Obdobné ponory jsou extrémně rizikové a na hranici fyziologických možností člověka, proto se s vývojem techniky do průzkumu zapojují stále více dálkově ovládané roboty (ROV). První v roce 1995 financoval belgický průmyslník Carl von Basel, ROV Hyball tehdy dosáhl hloubky 205 m. Hlavní báňská záchranná stanice Ostrava zapůjčila v roce 2003 ROV Colombo, který operoval v hloubce 142 m a pořídil několikahodinový obrazový záznam. V září 2016 sestoupil polský ROV Gralmarine do rekordní hloubky 404 m, s níž se Hranická propast stala nejhlubší zatopenou propastí na světě. Současný rekord s hodnotou 450 m je proto obrovskou radostí a pro „umanuté potápěče“ i velkým zadostiučiněním, což jim všichni ze srdce přejeme. V současné době tedy celková hloubka Propasti po přičtení její suché části činí: 450 + 69,5 m = **519,5 m**.

Spuštění a kalibrování robota UNEXMIN GeoRobotics do Jezírka v Hranické propasti.
Foto: Ivo Pavlík

Dvojrůzný náčrt zatopených částí Hranické propasti sestavený na základě dat naměřených sonary robota v srpnu 2022. Archiv ČSS ZO 7-02 Hranický kras

Celá akce probíhala od 27. července do 3. srpna 2022, projekt byl financován z mezinárodního grantu. Kromě vlastního hloubkového rekordu přinesla ještě jeden přelomový úspěch. Díky třem zabudovaným sonarům se poprvé podařilo exaktně zobrazit rozměry, tvary i prostorovou orientaci zatopených prostor a z naměřených dat posléze sestavit trojrozměrný model. Musíme si uvědomit, že dosavadní zobrazení Propasti vznikala jen na základě údajů, které potápěči přinášeli z kratičkého pobytu v dané hloubce, z obrovského prostoru, na jehož stěny ani nedosáhli, ve viditelnosti často připomínající hrachovou polévku. K tomu hlídat zaklíněné napadané kmeny, nestabilní skalní bloky a údaje na náramkovém počítači, aby ponor vůbec přežili... To na vysvětlenou, proč sonarová mapa zobrazuje obrovskou „studnu“ oválného půdorysu s rozměry 40×80 m i většími, která padá prakticky svisle dolů, a evidentně pokračuje i dál pod 450 m, a to kruhovým profilem o průměru 15–20 m. Příští hloubkový rekord je tedy „jen“ otázkou měřicí techniky.

Pozorný divák v mapě nenajde ani slavnou úžinu Mikádo, protože podle sonaru je prostor Liftu jen rozdělen pilířem či balvanem – vlevo sotva průřez pro člověka, vpravo průjezd pro Tatrovku. To nejlépe dokumentuje rozdíl a možnosti vnímání lidských očí a zvukových vln sonaru. Právě 3D mapa proto představuje splněný sen mnoha generací badatelů a obrovský přínos pro další výzkum.

Zpracování a „sesazování“ naměřených podkladů včetně suché části bylo dokončeno právě v době uzávěrky ročenky, takže si kromě fotografií můžete prohlédnout i čerstvou 3D podobu celé Hranické propasti. Trojrozměrný model je volně přístupný na odkaze <https://drive.google.com/file/d/1EBfOL17Qfd83Dy0cz6YBEjsRjtWkvXx-/view?ts=643ee523>.

Sluší se však zaznamenat, že tento skvělý úspěch by se nejspíš nekonal, nebýt nenápadných srdcařů v pozadí. Jen pár dnů před mezinárodní akcí totiž vytáhl autojeřáb z hladiny Jezírka a z hloubky 15 m další buk, který do něj spadl ze sz. stěny už v roce 2020. Odstraněním asi 7 tun dřevní hmoty tak byl zajištěn bezpečný operační prostor a sestupové cesty pro robota i jeho potápěčský doprovod. O úhradu nemalých finančních nákladů se sponzorsky postarali pánové Vlastimil Zela, Milan Geršl a firma AUTO-Drei pana Dreiseitla z Drahotuše, jimž patří velké poděkování. Ze strany správce rezervace, tj. AOPK ČR, regionálního pracoviště Olomouc, nedošlo za celý rok kromě minimální údržby opět k žádnému významnějšímu kroku směrem k zabezpečení či vylepšení současného nevyhovujícího stavu technické infrastruktury NPR.

Řídicí středisko robota vybavené nejmodernější technikou ve stanu na okraji NPR Hůrka. Foto: Martin Prachar

Lezení v klenbě propasti Macocha

Pavel Weissner

Klenba propasti Macocha patří mezi největší a nejpřevíslejší lezecké terény na světě. Každý návštěvník Punkevních jeskyní se při příchodu na dno propasti musí pořádně zaklonit, aby ji uviděl v celé její mohutnosti a kráse. Stejně jako jeskyňáře přitahuje objevování nových jeskyní, podzemních prostor a spojnic mezi již objevenými jeskyněmi, horolezci sní o vylezení nových lezeckých tras, kterými mohou prostoupit k vrcholu, a zdolat tak nezlezené stěny a nové linie ve stávajících lokalitách. Zkusím dnes popsat a přiblížit historii horolezení v této části propasti Macocha.

Historie pokusů o zdolání klenby propasti Macocha se začíná psát někdy v letech 1961 až 1963, kdy v Moravském krasu působil jeden z nejlepších slovenských lezců Pavel Pochylý (později vyhrál anketu Slovenský horolezec století). V té době existovaly pouze dva lezecké styly, kterými se lezci snažili udělat nové cesty. Prvním bylo volné lezení, při kterém lezec zdolává skalní stěnu pouze vlastní silou a jistící body používá jen k zajištění proti pádu. Druhým stylem bylo technické lezení, při kterém se k postupu využívají technické prostředky. To znamená, že musíte během výstupu najít pukliny, spáry apod., do kterých zatlučete skobu nebo dřevěný klín anebo do nich založíte různá vyjímatelná jištění (např. frendy, vklíněnce). Těch se držíte, visíte v nich a slouží i k postupu výše.

V době prvního pokusu o zdolání klenby Macochy (vzhledem k tehdejší úrovni volného lezení) přicházel do úvahy pouze technický přelez tohoto převisu. Dvojice Pavel Pochylý a Radek Hýsek zamýšlela prostoupit středem klenby a podařilo se jim zdolat dvě délky. Tam pokus zakončili a celých 7 let se dále nepokračovalo. Někteří návštěvníci Punkevních jeskyní si možná dodnes pamatují visící žebříček cca 40 m nad zemí. Teprve v roce 1970 se rozhodla jiná skupina okolo V. Pípala a L. Páleníčka výstup dokončit. To se nesetkalo s pochopením první dvojice a ta si to „přišla vyříkat“ s novou skupinou. Prý proběhly i nějaké strkanice a pěstní souboje. Nakonec ale došlo k dohodě a druhá skupina uhnula z původně rovného směru a lezla největší slabinou klenby – šikmou poruchou doprava směrem k hornímu můstku a výstup dokončili. Cestu nazvali „Klenba“, klasifikace V, A2e. Označení V znamená stupeň volného lezení a A2 technické obtížnosti cesty.

Další cesta vznikla o dva roky později v roce 1972 a vede už největším převisem k vrcholu. Při jejím zdolání byla použita k osazení postupových nýtů elektrická vrtačka, proto cesta dostala název „Elektrický strop“.

Překonání cesty „Příklepový strop“ klenbou propasti Macocha. Foto © Adam Ondra, autor: Petr Chodura

klasifikace V, A2e. Zatímco první cesta „Klenba“ se brzy dočkala dvou opakování, na druhý přelez cesty „Elektrický strop“ se čekalo až do roku 1984, kdy se čtveřici R. Svoboda, J. Svoboda, I. Straka a P. Weisser podařilo touto linií prostoupit. Jak se postupně zlepšovalo technické vybavení, byly zdolávány další nové trasy a k dnešnímu dni je v klenbě Macochy celkem 10 technických cest různého stupně obtížnosti.

Jak šla nahoru úroveň volného lezení, lezci začali uvažovat o volném přelezu, tj. o průstupu pouze vlastní silou, při kterém se stávající jištění používají pouze k zajištění proti pádu. Dalším milníkem lezení v klenbě propasti Macocha se tedy staly pokusy o její volné přelezení. Lezci okolo D. Janáka nejprve přelezli téměř všechny stávající cesty technicky a na základě těchto zkušeností si vybrali jednu cestu k pokusům o volný přelez. Usoudili, že největší naději na úspěch mají v cestě „Příklepový strop“ z roku 1986. Po sérii pokusů v průběhu několika let se jim podařilo „udělat všechny kroky“, tj. volným lezením zdolat všechny krátké nebo delší úseky, čekalo se ale na tzv. „přelez“. V lezeckém slovníku to znamená, že lezec postupuje volným lezením celou lanovou délkou a odpočívá pouze na stanovištích.

Přelez se jim nepodařil a klenba Macochy dále čekala až do roku 2022. Tady uvedu malé vysvětlení: Dnes volné lezení zahrnuje více různých stylů, kde se rozlišuje, zda lezec cestu ještě nezkoušel a ani ji neviděl nikoho lézt (OS), má předem připravené karabiny v jištěních (PR) nebo leze volně a po cestě ke stanovišti odpočívá v jištěních (AF). Lezci mezi sebou jako přelez uznávají pouze styl OS a PR.

Na konci roku 2022 to přišlo, na dno propasti Macocha se dostavil v současné době pravděpodobně nejlepší lezec na světě Adam Ondra. Všichni jsme očekávali, zda a jakým stylem se mu výstup cestou „Příklepový strop“ podaří. Po nezbytném rozehrání si na sebe navěsil cca 28 expresních smyček s karabinami a několik frendů (vyjímately jištění). Předvedl naprosto úžasný výkon a až mokrá skála těsně pod prvním stanovištěm zastavila jeho pokus o zdolání cesty tzv. na první pohled (OS). Po nazkoušení dalších úseků se spustil na zem a připravil se na druhý pokus. Ten už úspěšný byl, Adamovi se podařilo zdolat na jeden zátah první dvě lanové délky. Další den zdolal zbylé úseky a první PR přelez cesty „Příklepový strop“ v klenbě propasti Macocha se stal skutečností. Jednalo se zároveň o nejrychlejší průstup klenbou propasti. Doufám, že Adam Ondra nalezne pokračovatele a nezustane jenom u tohoto ojedinělého supervýkonu.

Pavel Weisser je významný brněnský lezec, prvovýstupce a správce skal. K lezení jej přivedli rodiče, aktivně leze od 13 let. V oblasti Moravského krasu působí od roku 1981. Je předsedou Oblastní vrcholové komise Českého horolezeckého svazu a správcem lezecké lokality Macocha. Je autorem asi 200 prvovýstupů, převážně v oblasti Moravského krasu, ale např. i v Himálaji.

Detail lezecké techniky Adama Ondry v klenbě Macochy. Foto © Adam Ondra, autor: Petr Chodura

Ekologická havárie na řece Bečvě – díl třetí

Barbora Šimečková

Také v průběhu roku 2022 jsme v médiích pečlivě sledovali vývoj událostí kolem vyšetřování havárie, k níž došlo v září 2020. Chvillemi jsme nevěřili vlastním uším, občas si klepali na čelo, většinou bezmocně zatínali pěsti a jen zcela výjimečně pookřáli, že by zdravý rozum mohl třeba aspoň vstoupit do hry, když už ne zvítězit. Laskavý čtenář si jistě učiní názor sám.

Hned po Novém roce poslal předseda místní rybářské organizace pan Pernický, který už se v mezidobí stal mediálně známým bojovníkem, dopis politikům, aby nenechali kauzu Bečva „vyšumět“. Mj. konstatuje, že vybudování slibované stanice monitorující nepřetržitě kvalitu vody v řece trvalo asi třičtvrtě roku, ale co hůř – stanice je umístěna nad inkriminovanou výustí z obce Lhotka, o níž nikdo neví, co všechno je do ní napojeno – včetně odpadních vod a průsaků z vlakového překladiště DEZy u železniční stanice Lhotka. Je to výustí, která byla jako jediná v září 2020 vypálená, tedy bez mechů a řas – stejně jako kameny pod ní, po nichž tekla „roztok“ do řeky.

S vysvětlením přispěchal Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, který monitoring instaloval: „Stanice nemá za účel hlídat podniky na Bečvě, ale má ověřit způsoby celoročního měření nezávadnosti vody na vodních tocích obecně. Výběr místa byl udělán s ohledem na naše výzkumné potřeby, hydraulické podmínky (proudnice po většinu roku v blízkosti odběru), provozní potřeby stanice – příjezd, napojení na elektrickou energii a na základě našeho vlastního rozhodnutí“. No hlavně opatrně a nikoho nepopudit... Stanice bude monitorovat Bečvu pouhý jeden rok, pak bude demontována a zpracovány výsledky.

Cílem je údajně získat podklady pro vytvoření sítě alespoň deseti takových stanic umístěných na klíčových tocích ČR, zatím se totiž nikde v ČR znečišťující parametry kontinuálně neměří! Chvályhodný záměr, ale s tímto tempem se praktického výsledku nedočká ani naši vnuci. On totiž takové zařízení nikdo včetně

Přirozený úsek koryta Bečvy u Skaličky se zachovalými zbytky lužního lesa. Foto: Miroslav Dvorský

Bečva opouští sevřený kaňon s lázněmi Teplice n. B. a vtéká do Moravské brány, uprostřed aglomerace města Hranic. Foto: Ústav plánování krajiny Zahradnické fakulty Lednice

správců povodí (!) dobrovolně nechce a zákon ho k tomu nenutí, tak proč si komplikovat život. Už v roce 2012 přitom dokázali pracovníci zmíněného ústavu na základě instalovaného toximetru s automatickým vzorkovačem odhalit havarijní znečištění Odry v Bohumíně způsobené chemickou vzdálenou 12 km od místa měření. A že se v západní Evropě takto sledují řeky běžně? Že jednu stanici mají Němci na Labi hned na hranicích ve vesničce Schmilka a jakmile od nás přiteče něco nekalého, volají k nám? No a co. U nás se pořád vyplatí dělat, jakoby nic. Že máme z ostudy kabát? Ten nebolí, hlavně, že to sype...

V lednu rovněž ukončil své šetření ve věci ombudsman Stanislav Křeček, a to se stejnými závěry, k nimž dospěla nezávislá skupina odborníků senátorky Jitky Seitlové v srpnu a vyšetřovací komise Sněmovny Parlamentu ČR v září 2021. Problém vidí ve vágnosti formulací a nepřehlednosti pravomocí současného vodního zákona: „S určitou nadsázkou lze říct, že všichni mají informovat všechny, až se následně ztratí přehled o tom, kdo koho kdy informoval.“

Z únorové tiskové zprávy ministerstva životního prostředí se dozvídáme, že také MŽP prověřilo řešení havárie, konkrétně činnosti spadající do jeho gesce. Potvrdilo opět všechny nedostatky, které už známe. Ústy paní ministryně Anny Hubáčkové zdůraznilo zejména neprofesionální odběr vzorků a z toho plynoucí nezajištění přímého důkazu. Jedinou účinnou nápravu vidí MŽP v novele vodního zákona, kterou slibuje předložit vládě do poloviny roku 2022. Že se tak nestalo ani do konce roku 2022, snad už nikoho nepřekvapí.

Zdokumentovaná šetření ukázala, jak otřesnou práci odvádí všechny možné instituce – vodoprávní úřad, správce povodí, inspekce životního prostředí, a jak nesystémově funguje integrovaný záchranný systém. Ve výsledku však bohužel i zákonodárci. V květnu senátorka Jitka Seitlová na základě zjištění své komise navrhla drobné změny v zákoně o integrovaném záchranném systému, které měly zajistit, aby v případě podobných havárií byli občané co nejdříve informováni. Člověk by řekl, že tohle přece musí být jednomyslně schváleno. Většina senátorů složená z ODS, části STAN, ANO a ČSSD to však zřejmě vidí jinak a kvůli nim byl užitečný

návrh zamítnut. O důvodech můžeme jen spekulovat...Naštěstí paní senátorka se jen tak nevzdává a bude o nápravě dále jednat.

Zajiskřilo se na půdě justičních institucí, ale oheň nevzplál. Nejvyšší státní zástupce Igor Stříž nařídil prověřit způsob, jakým žalobci naložili s trestním oznámením na postup vyšetřovatelů, které loni podal člen sněmovní vyšetřovací komise Petr Gazdík. Na jeho základě tehdy doporučilo Nejvyšší státní zastupitelství krajským žalobcům v Ostravě vykonat ve vyšetřování dohled. Ti však místo kontroly předali oznámení okresním státním zástupcům do Vsetína, tedy těm, které Gazdík kritizoval. Nyní tedy Vrchní státní zastupitelství v Olomouci celý postup přezkoumalo a shledalo ho, světe div se, správným, a to včetně postoupení podání na Vsetín.

K prvnímu opravdovému průlomovému posunu došlo v květnu, kdy soudkyně Okresního soudu ve Vsetíně Ludmila Gerlová vrátila celou věc k došetření státnímu zástupci. Vyhodnotila totiž podstatné nedostatky v dokazování, které by pak muselo být v rozsáhlé míře prováděno u soudu. „Od toho tady není soud, aby zajišťoval většinu důkazů. Od toho je státní zástupce.“ 28stránkové soudní usnesení je zpracováno s odborným vhladem a pečlivě, zároveň se nepouští nikam za rámec daný obžalobou. Hned v úvodu stojí, že „nejsou v potřebném rozsahu objasněny základní skutkové okolnosti, bez kterých není možné ve věci rozhodnout“. Už z toho je jasné, jak asi soudní líčení může, lépe spíš nemůže, dopadnout.

Z dalšího textu vyplývá, že vyšetřování bylo vedeno hrubě předpojatým způsobem jak ze strany Policie ČR, tak soudního znalce Jiřího Klicpery. Uvádí, že neexistuje žádný přímý důkaz, odkud do řeky přitekla kontaminovaná voda, která byla příčinou otravy ryb. V den, kdy se havárie projevila, zasahující neodebrali u klíčových výpustí žádné vzorky a neměli přehled o výpustích do Bečvy. Podle soudkyně jsou nedostatečné

Pohled z teplického mostu při kulminaci povodně v roce 2010. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Nábřeží řeky Bečvy v Hranicích. Foto: Petr Bakovský

dva znalecké posudky od Jiřího Klicpery a Jihočeské univerzity, které neřeší, zda mohl jedovatý odpad z rožnovského továrního areálu uniknout v takové koncentraci a množství, aby otrava byla masivní. Je podle ní nutné pořídit nový znalecký posudek, který přesně definuje množství i cestu otrávených vod do Bečvy. Žádá také posudek k přesnému určení nákladů na likvidaci následků ekologické katastrofy. I po 20 měsících bylo podle ní vyšetřování nedostatečné a nelze na jeho základě podat obžalobu: „Obžaloba byla na obviněné podána předčasně, když v dané chvíli není vůbec zřejmé, zda výsledky přípravného řízení umožňují postavení obviněných před soud.“ Věru nepěkné vysvědčení vsetínským vyšetřovatelům a žalobcům.

Jeden argument za druhým postupně rozbíjí teorii o údajném viníku. Pečlivost a logická důslednost okresního soudu ve Vsetíně budí respekt a stojí v ostrém kontrastu prakticky se všemi výkony státních institucí, jež vedly k obžalobě rožnovské firmy. Odvážná soudkyně se v mimořádně exponovaném případě se silnými politickými aspekty musela za každou cenu vyvarovat nařčení ze zaujatosti a udělala maximum, co od ní bylo možno v dané situaci reálně očekávat. Hluboké smeknutí a zrníčko důvěry v nestrannost soudu jako instituce.

Nadějně rozechvění však netrvalo dlouho. Státní zástupce Jiří Sachr proti rozhodnutí okresního soudu obratem podal stížnost a olomoucký krajský soud mu po neveřejném pětíměsíčním projednání spisu o rozsahu 4600 listů v říjnu vyhověl. Znamená to, že se rozhodnutí okresního soudu ruší, případ se policii nevrací a vsetínský soud se se všemi nedostatky obžaloby musí vypořádat v hlavním líčení. Jeho zahájení soudkyně Gerlová posléze stanovila na leden 2023.

Můžeme tedy očekávat velmi dlouhý soudní proces, odhadem až jeden rok. Zazní výpovědi řady svědků, těch objektivních i těch na hranici zaujatosti. Snad si to ale dobře rozmyslí, vypovídat před soudem s vědomím možných následků není taková legrace, jako beztestně plácát nesmysly někde na tiskových konferencích. Při důkazním marasmu, který obžaloba předložila, nelze zřejmě naštěstí očekávat odsouzení obžalovaných

„viníků“, ale bohužel ani nalezení těch skutečných. Případ pravděpodobně vyzní do ztracena. Jediným pozitivem tak zřejmě bude shromáždění a zaprotokolování objektivních svědeckých výpovědí a informací, jejichž obsah může mít v budoucnu zásadní hodnotu. Paní soudkyni tedy rozhodně nezávidíme. Za její profesionální odvahu by se však neměli schovávat ti, kteří mají v rukou skutečné páky exekutivní moci, tedy vládní koalice, která před volbami slibovala důsledné vyšetření případu.

Ale položil si někdo otázku, jak se v tom všem asi cítí obvinění? Nekonečně dlouho musejí snášet psychickou zátěž, poslouchají nesmyslné rádobyargumenty a opakovaně čtou zamítnutí podaných návrhů na zrušení trestního stíhání. Kdo jim uhradí protřápené roky, bezesné noci, zničené nervy? Kdo sejme z firmy stín pochybností, které ulpí na jejím jménu v důsledku obvinění už navždycky?

Pro úplnost ještě zařadíme zdánlivě vedlejší dějové linky příběhu. V době, kdy soudkyně Gerlová průlomově pojmenovala důkazní frašku a vrátila spis státnímu zástupci, oznámil ředitel Erich Geuss odchod z čela České inspekce životního prostředí ke konci roku 2022. Přesto, že pracovníci ČIŽP odebrali v den havárie jeden jediný vzorek, a to ještě z nepodstatného místa, trval následně ve všech mediálních reakcích neústupně na tom, že neudělali chybu, protože postupovali přesně v rámci vymezených kompetencí. Soudného člověka by za taková slova „hanba fackovala“. Ano, i tak někdy vypadá chyba – udělat jen to, co udělat musím, tváří v tvář ztělesněné hrůze nezapojit zdravý rozum, improvizaci a srdce, neudělat i víc, než je vůbec v mých silách. Ale obhajovat navíc takové jednání už může znamenat jen dvojí: absenci základních lidských hodnot nebo účelový postoj. Když se po požáru Národního parku České Švýcarsko v srpnu ptali ministryně Hubáčkové, zda se najde viník otravy Bečvy, odpověděla: „Podle toho, jak jsem si nasludovala materiály, tak vzorky odebrané z řeky v ten den prostě nejsou. A to je základ. Důkaz, který měl být k tomu, aby byl odhalen viník, neexistuje. Přímý důkaz není. Měl to být důvod pro odvolání šéfa České inspekce životního prostředí v době, kdy to bylo řešeno. Když já k tomu přijdu rok a půl po té havárii, tak to z hlediska zákoníku práce a služebního zákona jako důvod k odvolání použít nelze.“ A tak mohl pan ředitel ještě dva roky zůstat ve funkci, sám podat žádost o odchod, a na závěr se politovat, jakým tlakům je chudák vystaven. Přezil jak ministra Richarda Brabce, jehož účinkování v celé kauze nese výrazně hořkou a nevyjasněnou pachuť, ale i ministryni Hubáčkovou, která dva měsíce po uvedeném rozhovoru rezignovala na funkci ze zdravotních důvodů.

Také jiné vyjádření vedoucího pracovníka ČIŽP Libora Kůse do médií v té době připomíná účelové nacvičený cirkus. Po dvou letech tutlání konečně přiznal, že inspektor ČIŽP odebral v den havárie opravdu jen jediný vzorek vody a vzorek uhynulých ryb, ale současně zdůraznil, že inspekce není zodpovědná za odběr kontaminované vody. Podle něj to mohli dělat také lidé z Povodí Moravy, vodoprávní úřad nebo hasiči. To já ne, to oni... Někteří protagonisté by fakt udělali lépe, kdyby mlčeli. Na druhou stranu – u soudu budou muset své formulace vážit opravdu pečlivě. Vzorek ryb zaslala ČIŽP do Státního veterinárního ústavu. „Výsledky pitvy nás poměrně zklamaly. Bylo jen konstatováno, že ryby umřely na otravu. Ale nebylo určeno, jakou látku. Pouze na otravu,“ přiblížil Kůs další překvapivý moment.

Výstředně to zhodnotil ekotoxikolog Ivan Holoubek: „Úkol inspekce měl spočívat v odborné koordinaci. Hasiči postupovali dobře. Jiná věc je, že se neřeklo, po čem se má jít. Stanovení kyanidů trvá čtyři až šest hodin. Od úřadů zaznělo až po čtyřech dnech od havárie, že do řeky vytekly tyto konkrétní jedy.“

Tak co vlastně ryby otrávil? A mohlo to otrávit i další zvířata nebo i lidi? Řada rybářů a hasičů si při zásahu stěžovala na pálení kůže i oči a citili dezinfekci. Experti to přičítají chlomanu sodnému, který fabriky používají na neutralizaci kyanidových havárií. Inspektoři ČIŽP se o potížích zasahujících podle Kůse dozvěděli až z médií. Tak co tam, propána, ti inspektoři dělali? Sami nic necítili, nikoho se na nic nezeptali, nic neřídili, nikomu nedali žádný pokyn a s jedním vzorkem v autě odjeli domů? V takovém případě je asi opravdu lepší předstírat hustou mlhu...

Panem Pernickým jsme naši neradostnou svodku událostí roku 2022 začali a jeho vyjádřením i skončíme: „Navzdory vysazení několika set tisíc kusů rybního plůdku a ročních i dvouletých ryb Bečva stále nepřipomíná řeku, kterou byla před ekologickou katastrofou v roce 2020. Život se do řeky vrací pomalu, v zasaženém úseku zcela vymizela generace víceletých ryb a odhadem ještě dalších osm let potrvá, než se navrátí do původního stavu.“ Zatímco rybáři se snaží život v řece obnovit, o věrohodném vyšetření viníka a jeho potrestání si můžeme zatím nechat jenom zdát. „To není jen o jedné otrávě, je tady nějaká budoucnost. Bud' chceme mít řeku a přírodu čistou anebo tu chceme mít stoky. Máme tu vodní zákon, zákon o integrovaném záchranném systému, pravidla krizového řízení. Prioritou hlavně ministerstva životního prostředí by mělo být zajistit inventuru všech výustí nejenom do Bečvy, ale do všech řek. Tak, aby se už nemohla podobná havárie opakovat.“

A že je dosavadní postup státního aparátu při vyšetřování hlubokým zklamáním pro všechny normálně myslící občany, je myslím zcela zřejmé.

FOTO ROKU

Fotografie roku 2022

Jaroslav Hromas

„Covide, covide, tys nám dal!“; zaznělo na gremiální poradě Správy jeskyní ČR ve Křtinách 13. prosince 2022 poté, co skončila předběžná bilance hospodaření a byly shrnuty požadavky pro návrh rozpočtu na rok 2023. A tak ekonomický náměstek Ing. Petr Sezemský nelenil a s vydatnou podporou asistentky Mirky Lehne pohotově jednal. Na tomto snímku jsou zachyceni v úsilí využít jakýkoliv dostupný způsob ke zlepšení finanční situace organizace. Budiž za to pochváleni!

Autorkou fotografie je
Romana Miceská, SJ ČR.
Stává se tedy vítězkou
letošního Fota roku
a bude vybírat
vítězný snímek příští rok.

HISTORIE

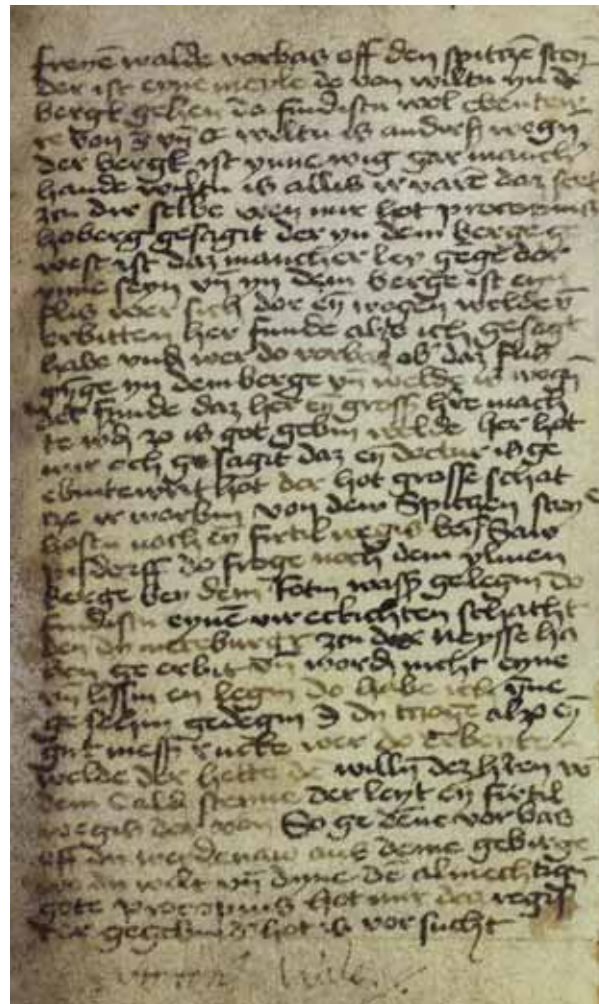
Senzační objev pro Jeskyni Na Špičáku

Jaroslav Hromas

Jak známo, nejstarší doložená písemná zpráva o jeskyni v českých zemích se váže k Jeskyni Na Špičáku. Je v jedné z tzv. vlašských knih, což byly rukopisy určené středověkým prospektorům, hledajícím naleziště drahých kovů a kamenů. Zpráva je v jedné z nejstarších, nazývané *Wegweiser zu den Bergwerken in der Oberlausitz und in Schlesien* (Ukazatel cest k dolům v Horní Lužici a Slezsku), kterou údajně již roku 1430 sepsal jistý Antonius (Anton) Wale, a která jako součást většího svazku (konvolutu) byla až do druhé světové války uložena ve Vratislavské městské knihovně pod signaturou R454. Poté zmizela s válečnými ztrátami a zůstalo jen několik novodobých opisů a překladů. Pro nás text o Jeskyni Na Špičáku přeložily v roce 2012 Hana Janáčková a Lenka Vodrážková z opisu v *Codex diplomaticus Silesiae*, vydaného roku 1900. Německý i český text je publikován v Ročence 2013.

Při epigrafickém výzkumu Jeskyně Na Špičáku v letech 2003–2010 Petr Jenč a Vladimír Peša otevřeli také otázku pravosti a správnosti historických údajů z těchto přepisů. S přihlédnutím ke starším kritickým názorům německých badatelů K. Schneidera (1922) a W-E. Peuckerta (1929) dospěli k názoru, že Waleho rukopis je jakýmsi středověkým sborníkem volně poskládaných anonymních příspěvků, kterému až pozdější spojení s osobou Antonia Wale mělo dodat větší důvěryhodnosti. Jeho sepsání (kompletaci) kladou přinejmenším až do druhé třetiny 15. století.

V roce 2021 však převratná událost otevřela znovu možnost studovat cenný středověký dokument! Trutnovským badatelům Otto Štemberkovi a Pavlu Zahradníkovi se podařilo s pomocí paní Reginy Cermannové z Vídně objevit ztracený rukopis ve Státní knihovně v Berlíně. Tam jej v roce 1948 daroval jistý Otto Weigl (bližší informace o něm nejsou známy) a je uložen pod signaturou č. 23433. A co víc, získali i jeho fotokopii. Fotokopii rukopisu i první

Strana 6 v pergamentu Vratislavské vlašské knihy s úplným textem
o Jeskyni Na Špičáku a dodatečnou signaturou Anton Wale.
Prevzato z knihy Štemberka O., Zahradník P.: *Cesty Vlachů
Mysterium Antonia z Florencie*. Vrchlabí 2022. Archiv SJ ČR

němčinu dokonale, protože žil od mládí v německy mluvícím prostředí tehdejšího Slezska. Prokop Hoberg zřejmě vyprávěl svoje popisy krajiny a jeskyně přímo jemu. Letopočty 1470 a 1480, zmiňované Jenčem a Pešou, se týkají zřejmě až druhé části svazku, který má skutečně více autorů.

A ještě jedna novinka. Anton (Antonius) Wale se podle doktorandské práce Leslie Carr-Riegel (*Italští obchodníci v Polsku 1300–1500, Budapest 2021*) jmenoval Antonio di Giovanni di ser Matteo z Florencie (též Antonio z Florencie), narodil se roku 1395 v zámožné kupecké rodině jako nejmladší ze šesti bratrů a 40 let se věnoval obchodu ve východní a střední Evropě, nejvíce ve Vratislavi a Krakově, kde mj. významně podnikal v hornictví, zejména solném. Neměl nic společného s rodem Medici, jak se také někde uvádí.

Nález ztracených vlašských knih po 70 letech je senzací. Senzací, kterou nelze přejít bez povšimnutí.

výsledky svého bádání zveřejnili objevitelé hned v roce 2022 v knize *Cesty Vlachů Mysterium Antonia z Florencie*, vydané nakladatelstvím Green Mango s. r. o. ve Vrchlabí. Není zde prostor pro bližší představení celého rukopisu a nových poznatků autorů. V tuto chvíli zde uvedme alespoň následující.

Celý rukopisný konvolut je svými rozměry poměrně malý – jeho výška je 15,5 cm a šířka 10,5 cm, má však úctyhodných 448 listů. Je psán latinsky a německy, většinou na papíru, ale částečně i na pergamentu. Je na mnoha místech poškozen a zašpiněn. Vlašská knížka se nachází na samém začátku svazku, je psaná německy na pěti listech pergamentu a značně poškozená. Začíná číslicí XVI a již v úvodu se ke zprávě hlásí „Já, Antonius Wale...“. Následuje deset stran popisu cest za zlatem a drahými kameny po lokalitách od Lužických hor po Jeseníky. Zprávě o Jeskyni Na Špičáku, považované mylně za důlní dílo, je věnována celá stránka 6v, kde pod text je také jinou rukou připsáno *Anton Wale*. Následující, naprosto odlišná část svazku je již psaná na papíře, zřetelně různými autory a je věnována zprvu drahokamům a návodům na jejich opracování a následně nejrůznějším alchymistickým a magickým traktátům a návodům k výrobě zlata a kovů.

Na rozdíl od některých dosavadních názorů tvrdí nyní trutnovští badatelé, že vlašská knížka na pergamentu je rukopisem jediného autora, považují ji za nejstarší část celého svazku a téměř s jistotou ji datují do první poloviny 15. století. (Tím také upřesňují stáří symbolů měsíce a slunce v jeskyni.) Wale podle nich mohl být jediným autorem rukopisu, a byť Ital, ovládal

100. výročí narození Vladimíra Panoše (* 2. 7. 1922 Strážske, † 7. 1. 2002 Olomouc)

Martin Koudelka

Čím všim byl Vladimír Panoš: docent fyzické geografie, kandidát věd, vědecký pracovník Kabinetu pro geomorfologii ČSAV v Brně, Geografického ústavu ČSAV v Brně, pedagog Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, plukovník letectva v. v., čestný předseda České speleologické společnosti, viceprezident a sekretář Mezinárodní speleologické unie, propagátor a spoluorganizátor speleoterapie.

S jeskyněmi se seznámil poprvé jako malý chlapec, dle svých vzpomínek, v doprovodu svého otce a malíře Františka Havránka na Liptově. V té době navštívil Važeckou jeskyni. Tehdy jistě netušil, že osud ho s jeskyněmi spojí po většinu jeho života. Za druhé světové války se dostal po složitých peripetiích přes Itálii do Anglie, kde po zaškolení létal jako navigátor u RAF. Po návratu do Československa a po změně politické situace v únoru 1948 byl jako západní letec degradován a následně vyhozen z armády. Bylo mu velmi znesnadněno dostudovat na univerzitě geografii a geologii, i když se mu to nakonec na přímluvu Františka Vitáska v Olomouci podařilo.

Po škole měl ovšem velký problém s uplatněním v oboru. Tehdy se dostal – téměř za trest – do právě vznikajícího lidového družstva Severomoravský kras, které se mělo starat o zpřístupnění jeskyně. Zkrátka se stal vedoucím profesionální jeskyňářské skupiny a organizátorem dění kolem jeskyní vůbec. Prvním velkým osobním úspěchem bylo objevení pokračování Javoříčských jeskyní v roce 1958 a zpřístupnění této trasy návštěvníkům. To bylo již pod hlavičkou Kabinetu pro geomorfologii ČSAV. Zde již mohl poprvé kromě organizačních úspěchů uplatnit svoje velké nadání pro vědeckou a popularizační činnost. Řešenými tématy byla mimo jiné problematika složité hydrogeologické situace severní části konicko-mladečského devonu, studium krasových cyklů v Moravském krasu a definování tzv. středoevropského typu krasu.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se podílel na rozsáhlém projektu dokumentace a výzkumu tropického krasu na Kubě. Za svůj život publikoval na tři stovky odborných článků, studií a pojednání. Některé z nich měly celosvětový význam a podstatný vliv na utváření náhledu na genezi krasových jevů. Byl také autorem několika popularizačních knih, z nichž je určitě třeba vzpomenout turistického průvodce Jeskyně Severomoravského krasu. Nelze nevzpomenout na jeho vytrvalost, někdy až urputnost, a jeho organizační schopnosti. V roce 1965 stál u vzniku Mezinárodní speleologické unie (UIS), kde potom po několik funkčních období zastával funkci viceprezidenta. V roce 1978 se úspěšně podílel na prosazení záměru vytvoření jednotné celostátní organizace jeskyňářů – České speleologické společnosti. V roce 1988 dokázal získat pro podporu speleoterapie v Československu nemalou finanční podporu z evropských fondů. Byl také v kolektivu, který připravoval podklady pro vyhlášení ochrany středoevropského lužního lesa, nynější CHKO Litovelské Pomoraví.

Vladimír Panoš vždy byl a navždy zůstane významnou osobností české a světové speleologie, člověkem po celý život skromným a neskutečně pracovitým. A jak stojí na jeho pomníčku – kamarádem všech jeskyňářů.

Vladimír Panoš, jak si ho mnozí pamatujeme: s typickou cigaretou a potutelným úsměvem. Archiv Pavla Bosáka

Vladimír Jindřich Bufka, slavný fotograf a bratr Karla Absolona

Petr Zajíček

V rodině našeho nejslavnějšího krasového badatel Karla Absolona byla řada osudových momentů. Tím nejvýznamnějším byla smrt jeho otce Vilibalda, když bylo Karlovi pět let. Jeho matka Karla se pak v roce 1887 provdala za bankovního úředníka Eduarda Bufku, se kterým měla téhož roku jediného syna Vladimíra Jindřicha.

*Jediný volně dostupný portrét V. J. Bufky.
Zdroj: Wikipedie*

získal nejdříve ve Francii v továrně bratří Lumiérů, kde studoval hlavně techniku autochromu, a dále pak v letech 1910-1911 pracoval v ateliéru J. Langhanse v Praze a H. C. Kosela ve Vídni.

Ještě v roce 1911 si otevřel vlastní fotografický ateliér v Praze. Jeho práce byly v této době díky publicistice a popularizaci známější než díla Františka Drtikola. Věnoval se portrétní fotografii, pořídil snímky řady slavných osobností, dále krajinářské fotografie, architektury, dokumentační fotografie či zátiší. Fotografie V. J. Bufky jsou nesmírně působivé a často mají neopakovatelné kouzlo. Řada z nich dýchá tajemnou atmosférou. Velmi nadaný fotograf bohužel zemřel v mladém věku roku 1916 na leukémii. Úspěšný ateliér pak vedla až do roku 1928 jeho manželka Marie.

Vladimír Jindřich Bufka se i za tak krátkou dobu dokázal proslavit jako jeho známější bratr, krasový badatel, objevitel a manažer Karel Absolon. Jeho fotografie jsou dalším generacím uchovány v galeriích, muzeích i soukromých sbírkách.

Po matce bratr Karla Absolona vystudoval po gymnáziu obor chemie na Vysokém učení technickém v Praze. Začal fotografovat jako amatér a stal členem Českého klubu fotografů v Praze. Na začátku roku 1908 byly otištěny jeho první snímky v časopisu Český svět. Byl propagátorem techniky tzv. autochromu, raného procesu barevné fotografie. Napsal několik příruček a článků o vyvolávání fotografií. Profesionální fotografickou praxi

Originál portrétu z Bufkova ateliéru s podobiznou herečky Leopoldy Dostálové. Soukromý archiv autora

Záříjová noc roku 1943

Ivo Štelcl

Událost, kterou popisují, se stala v roce 1943 v jeskyních Sloupsko-šošůvských. Jeskyně byly v nájmu akciové společnosti Moravský kras (toho času už v likvidaci). Se souhlasem majitelů jeskyní i akciové společnosti v nich prováděl výzkum a měření Antonín Boček se svou skupinou.

Antonín Boček, jednatel a pozdější předseda Jeskynní sekce Přírodovědeckého klubu v Brně, pracoval v Moravském krasu již od roku 1908 a od r. 1921 výhradně v oblasti Sloupu. V té době navázal užší spolupráci s Josefem Brouškem¹, objevitelem Šošůvských jeskyní. Bylo to přibližně v době, kdy se začala ustavovat akciová společnost Moravský kras. Boček vykonával odborného poradce pro obec Sloup, a proto i Josef Broušek st. pověřil písemně Bočka svým zastupováním. Ve shodě s J. Brouškem st. prováděl Boček v jeskyních Šošůvských výzkum a ve spolupráci s ním došlo v tomto období k novým objevům (v Černé propasti v r. 1911 a 1912, Riegrova síň v r. 1928²).

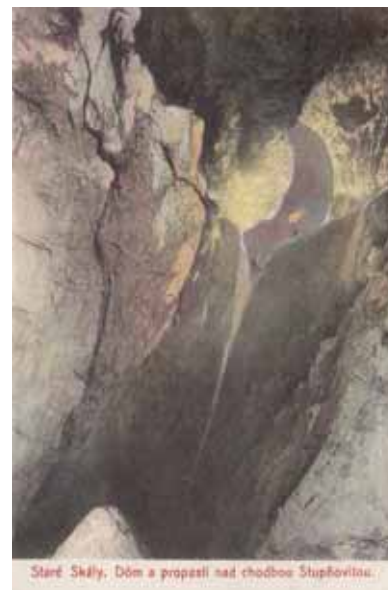
Bočkova speleologická skupina měla souhlas majitelů obou částí jeskyní – obce Sloup i J. Brouška k provádění výzkumu jeskyní. Na základě pověření majitelů Šošůvských jeskyní³ z roku 1943 bylo Bočkovi znovu potvrzeno zastupování při jednáních i povolení prací v jeskyních ve snaze najít pro hotel pitnou vodu. Akciová společnost Moravský kras si jednotlivé jeskyně od jejich majitelů pronajala a práva majitelů k rozhodování o jeskyních tak byla výrazně omezena. To si ovšem zejména Brouškova rodina nemínila připustit. Z toho později vznikaly různé neshody, jakou je i následující událost.

V roce 1943 prováděl Boček mapovací práce ve sloupském jeskynním bludišti. Dělo se tak na základě ujednání mezi ním a zastupitelstvem obce Sloup již z roku 1921. Souhlas s pracemi v jeskyních byl i později znovu písemně potvrzen⁴. Práce probíhaly o sobotách, nedělích nebo svátcích. Díky příznivé meteorologické situaci v září 1943 byly prostory spodního patra sloupské části jeskyní bez vody, což nebylo od ledna 1911 v literatuře zaznamenáno. V sobotu 25. září 1943 kolem páté hodiny odpolední vstoupil Boček se svými spolupracovníky (Kučera, Pejchal, dr. Sušil, dr. Hrachovina, Šebela, Jalový Josef, Jalový Miroslav a další) vchodem do Sloupských jeskyní, aby pokračoval ve výzkumu jeskyní, mapování a průzkumu tzv. Wanklova jezírka. Součástí pracovní skupiny byli toho dne i členové tzv. blanenské skupiny, která dříve pracovala s Josefem Brouškem ml. Počátkem roku 1943 se však s ním dostali do ostrého sporu. Z toho vznikl požadavek Aloise Brouška, aby Boček tyto svoje spolupracovníky do jeskyní nevedl. S ohledem na odbornou kvalifikaci však Boček jejich spolupráci potřeboval. Proto požadavku vyhověl, jen pokud se týkalo šošůvské části jeskyní.

Z korespondence Antonína Bočka – souhlas Aloise Brouška. Archiv autora

Část spolupracovníků měla za úkol pokračovat v již započatém měření s cílem zhotovit nový přesný plán celého bludiště. Bylo třeba zjistit vzájemnou polohu nově objevených lokalit, mapování celého okolí těchto lokalit a opakované mapování a průzkum tzv. Wanklova jezírka ve spodních patrech. Práce probíhaly bez problémů po dobu první poloviny noci. Potom byl Boček informován, že ho v horním patře Sloupských jeskyní hledá Alois Broušek⁵ a jeho syn Josef. Krátce na to se Josef Broušek objevil ve spodních patrech (Sloupských!! - pozn. autora) jeskyní v doprovodu četnického praporčíka. Z jejich jednání dospěl Boček k závěru, že Brouškovi ho udali pro „rušení držby na jejich pozemcích“. Dále citace přímo ze stížnosti Bočka adresované obci Sloup: „...*četník chtěl přikročiti k mému zajištění a za tím účelem zjišťoval moje národné, při čemž mu pomáhal sdělením a poznámkami Josef Broušek. Že ve skutečnosti zůstal zákrok četnictva nedokončen, děkuji jen právnické zkušenosti četn. praporčíka, který se dotazy a i jinak přesvědčil, že pp. Broušci nejsou k takovému jednání kompetentní, neb líčený zákrok dali proti mně provést na c i z i m, tj. o b e c n í m majetku a mimo to se dal intervenující četník přítomným advokátem p. Drem. Sušilem z Brna přesvědčiti, že pp. Broušky vyvolaný zákrok se může dle zákona týkati nikoliv přečinu trestního, nýbrž sporu čistě civilního, kde k zákroku není četnictvo vůbec kompetentní. Proto nechali nás četníci v klidu pracovati až do rána, kdy jsme se odebrali k odpočinku.*“

Kolorovaná pohlednice Sloupských jeskyní z roku 1925. Archiv SJ ČR

V průběhu incidentu se J. Broušek před vyšetřujícím četníkem vyjádřil, že Staré skály jsou majetkem rodiny Broušků, resp. Mikulášků⁶. Po protestu sloupských občanů Pejchala a Kučery změnil J. Broušek svoje stanovisko tak, že vlastnictví je sporné. Před svědky a četníky prohlásil rovněž, že zásah v jeskyni je se souhlasem sloupského starosty p. Josefa Brouška (bratranec Aloise Brouška), což se později ukázalo jako nepravdivé.

Boček hned následujícího dne informoval dopisem Obecní zastupitelstvo ve Sloupě. Dopis upozorňuje na to, že Broušek četníkovi tvrdil, že hlavní vchod, kde stojí budka pro průvodce, je majetkem Broušků. Dopis dále uvádí: „*Poněvadž i vůči mně se p. Josef Broušek několikrát zmínil, že téměř všechny části Starých Skal v horních i spodních patrech jsou majetkem rodiny Broušků. Tentokrát před četníkem k tomu připojil i Hlavní vchod.*“ To Broušek považoval za důkaz, že jeskyňáři vnikli dovnitř neoprávněně. Boček žádal, aby jeho dopis byl přečten na jednání zastupitelstva. Rovněž požadoval zodpovězení otázky, zda zákrok byl skutečně proveden se souhlasem starosty a dále, jak je možné, že by sloupská jeskyně byla majetkem soukromých osob.

Náměstka starosty F. Palu⁷ informoval Boček samostatným dopisem, v němž ho žádal, aby se zastal jeho i spolupracovníků v jednání obecního zastupitelstva. Uvádí doslova: „*Jde mi především o to, aby se mi dostalo zasloužilé satisfakce, neb moje práce v jeskyních a pro ně a moje propagace Sloupu literaturou a pře dnáškami nezasluhují, aby se se mnou tak hanebně jednalo a aby se na mne v noci do jeskyní alarmovalo četnictvo k mému zjištění, možná že dokonce k mému zajištění.*“

Na jednání obecního zastupitelstva dne 9. října 1943 se Fr. Pala vyjádřil o práci A. Bočka velmi pochvalně a rovněž zastupitelstvo jeho práci hodnotilo kladně. V prohlášení obce bylo zdůrazněno, že o onomu „*nešťastnému a netaktnímu zákroku*“ nedal starosta souhlas, a že o zákroku starosta nevěděl a společně s ostatními členy zastupitelstva tento zákrok odsuzuje.⁸ Alois Broušek tedy nezvítězil. Stěžoval si proto u Akciové společnosti Moravský kras a vrchní průvodce Vincenc Ševčík dostal zákaz půjčovat klíče od jeskyní.

K navázání přátelské spolupráce Bočkových jeskyňářů s rodinou A. Brouška už nikdy nedošlo. Další vztahy Bočka s rodinou Broušků už jsou charakterizovány jen vzájemnými žalobami u soudů.

⁵ Hlavní majitel šošůvské části jeskyně po smrti Josefa Brouška st. v roce 1930

⁶ Mikuláškoví byli spolujaditelé Šošůvských jeskyní

⁷ učitel na obecní škole ve Sloupě

⁸ Dopis Bočka starostovi Sloupu ze dne 4. 11. 1943.

Cesty z Pustého žlebu na Macochu

Jan Kelf Flek

Nedávno byl na mě vznesen dotaz: „Kudy vede cesta „Po drátě“ od Punkevních jeskyní na Macochu“? Uvědomil jsem si, že nebylo vždy zcela jednoduché vyšlapat pěšky z Pustého žlebu na Macochu. Zřejmě existovaly v dávnověku lovecké stezky, které to umožňovaly. Pokud scházeli obyvatelé hradu Blansek do žlebu k vodě Punkvy, proč by nemohli vystoupat i k Macoš. Možná takto vznikla základní podoba průběhu Salmovy stezky.

Pro přístup k Salmovým železárnám využívali zejména ostrovští a vilémovští dělníci stezku vedoucí přes Chobot z Macochy na Skalní mlýn (současná Křenkova stezka). V době prací na zpřístupnění Punkevních jeskyní vznikla potřeba zkrácení a zrychlení cesty z Macochy do žlebu a zpět. Tehdy zřejmě započalo hledání nových cest.

Osobně jsem si vyzkoušel dvě. Cesta „Po drátě“ začíná kousek za bufetem u Punkevních jeskyní, více méně pak kopíruje okraj skal nad „původním“ vchodem do jeskyní. Cesta je strmá, ale schůdná. Pouze v jednom úseku překonává skalní práh, kde je třeba použít i rukou. Pro usnadnění výstupu zde byl natažen ocelový drát, odtud název cesty. Využívala se občas, pro zkrácení cesty, kvůli krásnému výhledu na část žlebu ke Skalnímu mlýnu a možná i troše adrenalinu. Sám jsem tuto cestu používal pouze k výstupu na Macochu, po pracovní době v Punkevních jeskyních. Dodnes si vzpomínám na skvostné západy slunce nad tmavoucím žlebem.

K sestupu byla více využívána tzv. „Indiánka“. Ta začínala na Salmově stezce u odbočky na Hedvábnou. Byl to vlastně téměř sestup po spádnicí žlebovou strání. Pouze v jednom místě se překonávala skalní stěna rozporem o strom. Ústila pak nedaleko spodní stanice lanovky.

To jsem ale trochu přeskočil cestu dělníků, spěchajících za prací v Punkevních jeskyních. Ti zřejmě používali třetí cestu, která vedla středem mezi oběma předešlými. V současné době by vedla přibližně pod dráhou lanovky, v trase současných zakopaných inženýrských sítí na Macochu. Při cestě lanovkou vzhůru je možné po levé straně zahlédnout přistavenou zídku s malým otvorem. Údajně se jedná o fragment úpravy cesty. Podle informací, které se mi nepodařilo nikde ověřit, byla tato cesta vybavena žebříky (schody). Bohužel tato cesta zůstane zřejmě už navždy záhadou.

Cesta „Po drátě“, horní část. Foto: Jan Flek, SJ ČR

Pravděpodobná trasa stezky dělníků do Pustého žlebu.
Foto: Jan Flek, SJ ČR

POHLEDY ZVENČÍ

Co přinesly ohlasy návštěvníků?

Pavel Gejdoš

Návštěvníci mají možnost dávat zpětnou vazbu po prohlídce jeskyně skrze internet – na Google mapách, Mapy.cz a Tripadvisoru, i tradičně do Návštěvní knihy na www.caves.cz. Ohlasy návštěvníků budou určité zachovány i v připravované nové podobě webu. Oboustranný tok komunikace je pro každou organizaci důležitý a v případě (věcné a konstruktivní) kritiky je i podnětem k případnému zlepšení služeb. No a pochvaly samozřejmě potěší a dodají práci pocit smyslu. Děkujeme za ně.

Kritiky naštěstí bylo pomálu. Týkala se například nejnáročnějšího provozu Punkevních jeskyní – kritikům se mj. zdála prohlídka příliš rychlá, chtěli setrvat déle na dně Macochy – takže bylo třeba vysvětlovat, že v letní sezóně je snaha Správy jeskyní ČR uspokojit co nejvíce návštěvníků, ale zároveň dodržovat limity ochrany přírody. A doporučit návštěvu ve všední dny mimo sezónu. Někomu se zdál výklad průvodců či kapitánů na lodích příliš lidový a málo informativní, jiným zase moc odborný a málo vtipný. Vybalancovat tuto hranici je prakticky nemožné.

Občas se objevovalo nadávání na nemožnost vzít si do jeskyně psa v batohu s argumenty, že na některé zřízení hradu to šlo. Paní by ale měla zkusit zažít a srovnat štěkání psa v otevřené krajině versus v uzavřené jeskyni. To je jeden z mála momentů, kdy by návštěvníci výtečnou akustiku podzemí naprosto neocenili.

Hodnocení na Mapy.cz je umožněno pro ty, kteří se neradi vypisují, bodováním od 1 do 5. A lze mít radost, že valná většina jeskyní se v průměru pohybuje mezi 4,5 a pětkou! Některé ohlasy z virtuálního prostoru vybíráme:

Tereza, 29.7.2022, Jeskyně Na Turoldu

26.7. ve 14:00 jsem jeskyni Na Turoldu navštívila se svou kamarádkou. Byly jsme nadšený sympatickým průvodcem Michalem (?), který podal výklad tak srozumitelně, že jsem si něco i zapamatovala... Ale také velmi vtipně, díky čemuž se bavila celá skupina (včetně dvou cizinců, kteří patrně nerozuměli jedinému slovu). Díky za takové lidi, na kterých je vidět, jak je jejich práce skutečně velmi baví. Jeskyně Na Turoldu sice neopývá krasovou výzdobou, ale zato má jiné přednosti. Stojí za prohlídku už jen proto, kolik péče jí bylo věnováno, aby po zničení vandaly dosáhla současného vzhledu. Škoda jen, že Smaragdové jezírko je kvůli nedostatku podzemní vody již několik let „na suchu“. Strašně ráda se sem jednou vrátím. Buď na noční prohlídku při svíčkách nebo na pozorování zimujících netopýrů... P.S. Další plusové body posbíral pan průvodce za svou starostlivost, když jsem se jako jedna z nejmenších ve skupině dokázala při zpáteční cestě praštit do hlavy o snížený strop v jeskyni.

Odpověď:

Děkujeme za návštěvu a těšíme se zase někdy na viděnou! Se Smaragdovým jezírkem máte bohužel pravdu, ale přírodě neporučíme...

Katka, 28.5.2022, Sloupsko-šošůvské jeskyně

Dnešní zážitková trasa po stopách Nagela s Radkem a Nikolasem byla naprosto legendární, kluci jsou vtipní, je vidět, že je poji přátelství, že je provázení baví, vše fungovalo. Děkuji ještě jednou za perfektní zážitek.

Odpověď:

Vaše chvála určitě potěší průvodce Radka a Nikolase ze Sloupsko-šošůvských jeskyní.

Oživené prohlídky Jeskyně Na Turoldu – první obyvatel jeskyně. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Z mapy.cz:

Klima Pave, 5. října 2022, Punkevní j.

Nádherné místo, které by si zasloužilo trochu pomalejší postup, aby si mohl návštěvník v klidu prohlédnout a třeba i vyfotit čarovné úkazy přírodní, které vznikaly tisíce – miliony let. Tak proč tomu neposkytnout o pár minut déle? Průvodce a lodivod – super vyprávění. Profesionální a veselé. Jen mi trochu schází osvětlení pod hladinou, které tam kdysi bylo a byl to velmi zajímavý pohled. Ale stejně SUPER!

Michal Mudra, 22. srpna 2022,

j. Na Pomezí

Chybný systém on-line. Musí se vystát stejně fronta u pokladny, aniž by nás někdo předem informoval. Stačí, aby měl průvodce čtečku.

Vyletypocr, 16. srpna 2022, Bozkovské d. j.

Jsem trochu zhýčkaný Macochou, takže jsem čekal větší zážitek. Ten ale přišel v podobě vtipného průvodce, který za každým kouskem k seznámení viděl nějaké jídlo nebo zvířátko. Část chodeb uměle vytvořená, ale na kráse to neubralo. Na konci jezírko, kde vhozená částka má, dle průvodce, svůj význam. Místo není zhyzděné parkovištěm, tak parkovat nahoře. Kdo bude mít dole na něco chuť, tak v občerstvení karty neberou.

Google maps:

Isksapphire, říjen 2022, Punkevní j.

Jeskyně krásné, nádherný kus české přírody, každopádně prohlídky mají ještě mouchy. Není nic slyšet a kvůli velké skupině byl velký hluk, nemluvě o dětech, tohle by chtělo nějak vyřešit. Bud' to zmenšení počtu lidí v provázených skupinách nebo hlasitější výklad (v jeskyních by neměly co dělat 2-3leté děti, nesetkal jsem se ještě nikdy, že by dítě výklad bavil a dávalo bez rušení pozor). Někaké omezení věkem by taky nebylo na škodu.

Jana Brozkova, srpen 2022, Punkevní j.

Jedny z nejkrásnějších jeskyní u nás. Jízda na lodičkách prohlídku učiní nezapomenutelnou. Jenže velká skupina lidí, ještě k tomu neslušných, nám prohlídku zcela znechutila. Ať už vzadu, či ve předu – všude si povídali (i přes několikeré napominání), a my tak slyšeli slova průvodkyně. Odcházeli jsme opravdu zklamani.

Většina ze stovek příspěvků o 14 tuzemských zpřístupněných jeskyních na mapy.cz i maps.google.com chválila průvodce Správy jeskyní ČR a pokud se někomu nelíbila prohlídka, bylo to většinou přesně takto kvůli neukázněným návštěvníkům. Přejme tedy do dalších sezón samé milé, slušné, klidné, zaujaté a nerušící návštěvníky jeskyní. Průvodcům i ostatním návštěvníkům, které to, co dokázala voda vyčarovat ve vápenci, opravdu zajímá...

Podzimní nálada na cestě k Bozkovským dolomitovým jeskyním. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Novinářský šotek z Výpustku

Jaroslav Ondráček, Jan Flek

Jeskyně plná tajemství

Také letos se můžeme bavit nebo kroutit hlavami nad nesmysly, které dokáže vyprodukovat současná žurnalistika, stačí k tomu jediný článek.

Výpustek nabídne procházku po utajovaném krytu

18. 1. 2022

Jeskyně Výpustek v Moravském krasu na Blanensku¹⁾ nabídne již brzy milovníkům adrenalinu nevšední zážitek v podobě procházky po²⁾ dosud skryté vnější straně a vršku kdysi přísně utajovaném vojenském krytu. Podle úvah z dob socialismu³⁾ z něj měly být při třetí světové válce řízeny vojenské operace ve střední Evropě⁴⁾. Kryt byl tak přísně utajovaný, že ani lidé z okolí neměli dlouhá léta tušení, že armáda v tichosti vestavěla tento mohutný objekt přímo do jeskyně známé také jako Dračí.

„Bude to vypadat tak, že turisté po malých skupinách s helmami na hlavách vystoupají po schodech na strop krytu⁵⁾ a pak poputují dvě stě metrů na druhou stranu⁶⁾. Trvalo nám rok tuto trasu zprůchodnit,“ řekl Právu vedoucí správy jeskyní krasu⁷⁾ Jakub Gabriš.

Bylo nutné zbavit se balvanů a stavební sutě nahromaděné na střeše⁸⁾ krytu. Turisté na ní budou mít na dotyk portál jeskyně. Procházku sice zvládnou i děti školou povinné, na strop krytu i z něj vede pohodlné ocelové schodiště, jeden úsek je ale nutné zdolat po čtyřech. Nová zážitková trasa je určena pro fyzicky zdatné.

Protiatomový kryt někdejší československé generality v jeskyni je světovou raritou⁹⁾. Zařízení se nachází v lesích Moravského krasu, a to v oploceném areálu, který byl kdysi přísně strážěn vojáky. Po roce 1989 se z jeskyně stala turistická atrakce¹⁰⁾. Ročně ji navštíví více než dvacet tisíc lidí.

Příchozí vstoupí do venkovní budovy turistického centra, projde v jedné z místností ocelovými dveřmi do druhé a už bude v jeskyni a v krytu. Objekt mohl pojmout několik set vojáků¹¹⁾. Do jeskyně za ním lze vjet autobusy a nákladními auty. Říká se, že v případě ohrožení pojme Výpustek tisíce lidí¹²⁾. V krytu je vše od úpravny vzduchu a vody¹³⁾, velitelského stanoviště či ošetrovny.

Jeskyně plná tajemství

V objektu se zachovalo vše od spojovací techniky až po nejružnější drobnosti včetně dobové vojenské literatury. Vstupem do krytu jako by se příchozí přesunul v čase. Na konci objektu jsou jen dveře, jimiž se vstupuje do jeskyně samotné. Turisté v ní mohou obdivovat její mohutné sály. Nacisté v ní kdysi měli utajovanou továrnu na letecké motory. Kvůli velkému množství kostí pravěkých jeskynních medvědů považovaných za draky jí lidé říkali Dračí.

I když v nejvyšším patře jeskyně¹⁴⁾ se konají koncerty a světelná show¹⁵⁾, spodní patra nejsou probádána. Podle legend je tam obří jezero i ostatky 14 členů turistické výpravy z Olomouce, kteří v jeskyni zmizeli.

¹⁾ Striktně vzato na Brněnsku. Výpustek je na katastru Březiny, tedy v okrese Brno-venkov.

²⁾ Tak krytem nebo po krytu? Ani jedno. Správně: podél krytu.

³⁾ Následně v letech 1989-2001 to byly úvahy kapitalismu.

⁴⁾ Zas tak vysoko to neměřilo, maximálně tak operace na Moravě.

⁵⁾ Nad strop krytu. Ani most se stropu nedotýká.

⁶⁾ Na druhou stranu krytu je to přesně 9,5 m. 200 metrů je celková délka krytu.

⁷⁾ Název institucí je dobré nekomolit a nekrátit.

⁸⁾ Na střeše nebo na stropě? Ani jedno, na krytu nebylo vůbec nic. Jen vedle něj na zemi.

⁹⁾ Ale kuš, jen u nás bylo takových objektů 7, a ve světě... Raritou snad jen v tom, že nejsou běžně přístupné.

¹⁰⁾ To by turisty ti generálové hnali! Armáda odešla až za 12 let, 31.12.2001, turisté přichází 2007.

¹¹⁾ Přesněji dvě a půl stovky = 250.

¹²⁾ Jeskyně Výpustek ano, kryt ne. Ten byl navíc jen pro vojáky.

¹³⁾ Úpravna vody v něm není, voda je z vodovodu ze Křtin.

¹⁴⁾ Kdepak, koncerty maximálně ve druhém, tj. středním patře.

¹⁵⁾ Zvuková a světelná prezentace je mimo provoz dobrých pět let.

Jeskyňě Výpustek, Propast č. 9, instalace a čištění čerpadla dodávajícího vodu na mytí jeskyňě. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Čerstvě vytrženo, moc to bolelo! Petra Vojáčková vede dětskou prohlídku Medvědí sálem Jeskyňě Výpustek. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Co kdybychom si raději spravili náladu nahlédnutím do domácí dílny?

KREATIVNÍ TVORBA průvodců Jeskyňě Výpustek

Martin Vojáček

Do jeskyňě v létě v zimě,
aktivně i trochu líně,
pošimrat si netopýra
či vyplašit ze snu výra,
projít se jen po chodníčku
či si střílet „Zážitečku“...

VZPOMÍNKY A KURIOZITY

Vybrala Bára Šimečková

Maďarská kolegyně Kinga Székely nám poslala novoroční přání s touto fotografií. Poznáváte vesnici Jósavő v Aggteleckém krasu, pár kilometrů od jeskynního systému Domica-Baradla? Archiv SJ ČR

Hasiči hasí velitele! Jeskyňě Na Pomezí se v září staly dějištěm posledního výjezdu dlouholetého velitele směny A jesenických profesionálních hasičů a speleozáchranáře Petra Fišera. Po vynesení z útrob jeskyní se s ním kolegové, jak je tradicí, náležitě rozloučili. Archiv Petra Fišera

Před pár lety navštívil kolega Martin Koudelka Jižní Ameriku a z cest mu zbylo pár drobných. Jedna bankovka se mu válela na stole, dokud si nevšiml, že je na ní obrázek krápníků! Jsou z jeskyňě Umajalanta v národním parku Toro Toro v Bolívii. Příště se Martin určitě vypraví nejen do jeskyňě, ale i za místními ješandami! Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Deset bolivijských boliviánů (BOB) má hodnotu asi třiceti českých korun. Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

TÓNY ROKU 2022

Výbrala Bára Šimečková

Koncert chlapeckého sboru Boni pueri v Kateřinské jeskyni. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Kytarový virtuóz Štěpán Rak v Jeskyni Na Špičáku. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Italské hity v podání Davide Mattioliho zněly v Mladečských jeskyních. Foto: Ondřej Vlček, SJ ČR

Výstoupení folkové skupiny Bokomara v Jeskyni Výpustek. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

POD POKLIČKOU

Bigos podle Boženky Piasecké

Eva Hebelková, z polštiny přeložil Jiří Hebelka

Suroviny:

750 g zelí kysané (může být sterilizované)
750 g zelí čerstvé
600 g hovězího masa (jako na guláš)
600 g vepřového masa (plecko, kýta)
150 g uzeného boku
4 nožičky klobásy
anglická slanina (může být i kousek uzeného masa, uzeného žebírka atd.)
2 hrsti sušených hub
několik sušených švestek
cibule, sůl, pepř, bobkový list, nové koření, drcený kmín, tuk na smažení (sádlo).

Postup:

Na rozehřátý tuk dáme nakrájenou anglickou slaninu, přidáme cibuli, osmažíme. Maso nakrájíme na stejné kousky a dáme podusit, přidáme nakrájenou klobásu, poté nakrájené zelí čerstvé i sterilizované. (Zelí se může uvařit zvlášť v jiném hrnci a po 35 minutách přidat k masu). Postupně přidáváme koření, houby, švestky, vše pečlivě promícháme a vaříme do měkka. Solíme opatrně podle slanosti klobás a anglické slaniny. Na dohotovení celého jídla by mělo stačit 2,5-3 hodiny. Barvu by měl mít bigos zlatohnědou, chuť trochu nakyslou a pikantní. Ideální přílohou je chleba.

Variant bigosu je hodně, někdo přidává drůbeží maso, mrkev, majoránku, libeček, maggi – to vše dle chuti strávníků.

Správná barva a struktura výsledného pokrmu.

Foto: Eva Hebelková, SJ ČR

U Hebelků se vaří opravdu ve velkém.

Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

POHÁDKA NA KONEC

Již léta 1682 odvážil se jeden mnich řádu Minoritů z Brna na dno Macochy, představení jeho však mu to zazlivali a pokárali ho za to. Příběh ten podávám tuto v řeči vázané.

Tichý bratr

Josef Soukal

V tiché celi brněnského kláštera bratr Lazar o samotě sedal, od úsvitu do pozdního večera v knihách svého potěšení hledal.

Bádavý byl jeho mladý duch, hlava jeho nadšená a snívá, vypátrati chtěl, co země kruh památného ve okolí skrývá. Věděltě, že na drahanské pláni děsná propast do země se tratí, srdce ovládlo mu mocné přání, propast onu jednou ohledati.

Darmo prosí, opat nepovolí, stále v cestě překážky mu množí, odpovídá mu, ať prosí ho kdykoli: „Nechť zkoumat díla ruky Boží!“ Darmo bratr ve své tiché celi na modlitbách dlouhé doby klečí, dlouho modlivá se k Spasiteli, mocnou touhu v srdci nevyléčí. Přece v srdci poznovu se nítí tužba, která mysl jeho chvátí: jednou aspoň ve svém živobytí „Macocho,“ tu propast ohledati.

Darmo prosí, opat nepovolí, ale bratra z vůle jeho kárá, avšak Lazar, kudy chodí kolí, stále touha ta mu v srdci hárá.

Po delší čas Lazar o samotě dlívá ve své celi, v práci trvá stále, úmysly své v hloubi duše skrývá.

Pevné předsevzetí dožrálo mu v hlavě, přípravy on koná vytrvale k tajné do propasti ku

výpravě, těše se, že díla po skončení doprosí se opět odpuštění.

Ranní modlitby když ve chrámu již zněly, vyšel bratr Lazar tajně ze své celi, rychlým krokem spěchal v temné lesy, kde se propast ona děsná tají, již se okolní lid leká a se děsí, o níž pověsti se mnohé povídají. Provazový žebřík k stromu přivazuje, po něm v nitro země směle sestupuje. Hoj, co oko jeho za divy tu vidí, co nespátřil posud nikdo z lidí, prohlédá a bádá v podzemní té skrýši, až se touha v srdci jeho ztiší.

Třetího dne opět za ranního šera navrátil se Lazar tiše do kláštera, přišel skromný, oko však mu plane, viděli ony divy nikým nevidané, ukojil své duše davné mocné přání. Před opatem nyní kajícně se sklání, ale opat za trest jemu klade:

„Že jsi porušil slib poslušnosti ze zvědavosti své duše mladé, a tak prohřešil se proti řádu, za pokání pokutu ti kladu, pokud živ jsi, nepromluvíš slova, tichý budeš cvičiti se v ctnosti, tichý za živa jsa jako v hrobě, aby nikdo nezvěděl, co chová děsná ona propast v sobě.“

Věrně Lazar po svůj život celý plnil, co mu za pokání dáno, a tak vše co oči jeho zřely, s ním též bylo ve hrob pochováno.

Památosti západní Moravy, 1885

Dovětek k pohádce

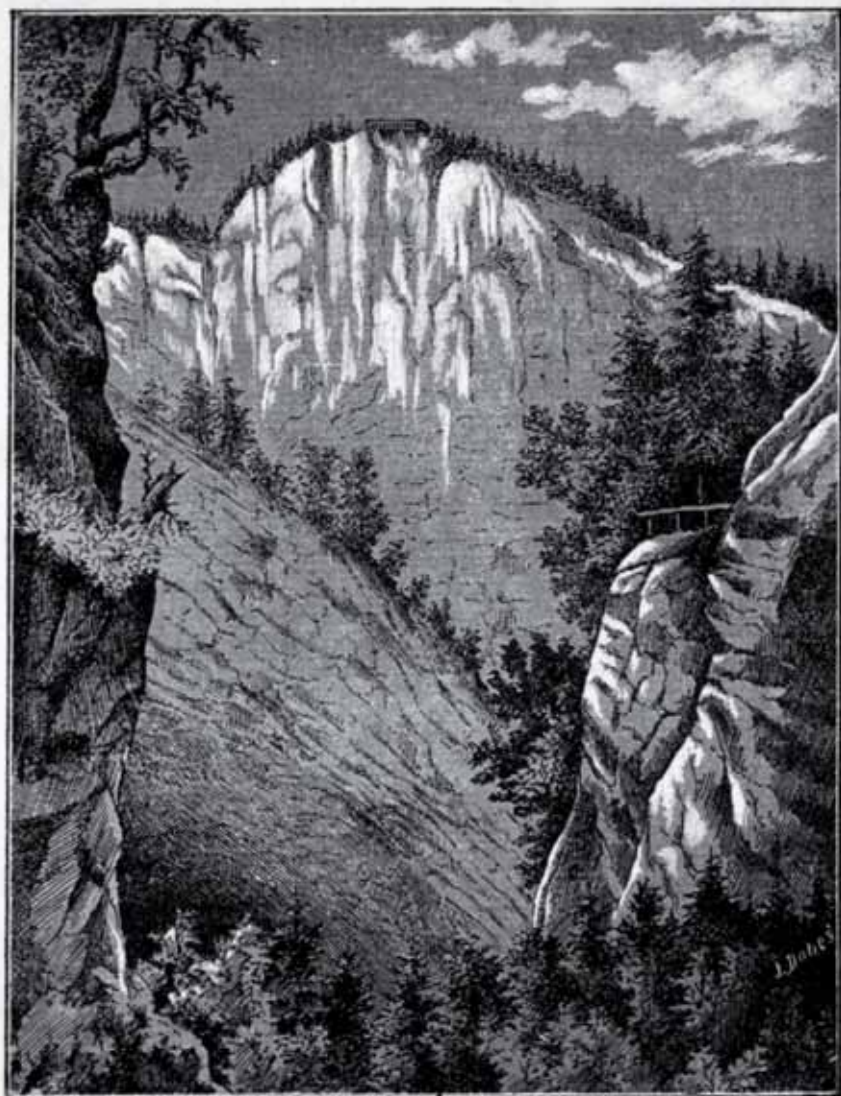
Jan Kelf Flek

V Památkostech západní Moravy od Josefa Soukala z roku 1885 se objevuje rok sestupu do Macochy 1682. Jako strůjce tohoto podniku uvádí mnicha řádu minoritů Lazara.

V rukopisu nalezeném v archivu benediktinského kláštera v Rajhradě u Brna archivářem P. Václavem Pokorným je pojednáno o výpravě minority Lazara Schoppera do Macochy v roce 1723, to znamená o 41 let později. Autorem rukopisu je Josef Melnický, který jej sepsal 2. října 1772, tzn. 7 let po Schopperově úmrtí v roce 1765 a 49 let po údajném sestupu do Macochy. Není známo, odkud Melnický své poznatky čerpal a kde získal datum sestupu 25. května 1723. O tom historie mlčí.

Karel Absolon uvádí, že Schopper byl v době sestupu v roce 1723 stár 25 let. Narodil se tedy v roce 1698, zemřel roku 1765 ve věku 67 let. Přestože netušíme, odkud pochází datování sestupu roku 1682 ani roku 1723, jeví se dle uvedených poznatků jako vysoce pravděpodobný rok 1723.

Pokud bychom chtěli popustit fantazii, mohli bychom ještě spekulovat o datu sestupu sedláka Štefana, kterého jmenoval Melnický jako prvního člověka, který se nechal spustit do Macochy, a jenž byl – jako prostý člověk – zcela zapomenut.

Propast Macocha.

V knize najdeme i vyobrazení Macochy od Jana Dobeše. Archiv SJ ČR

Pověstmi opředený jícn propasti Macochy, 2009. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Geologická expozice v novém návštěvnickém středisku Chýnovské jeskyně. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

Nový přechod přes vojenský kryt v jeskyni Výпустek. Foto: Pavel Krátký, SJ ČR

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýrů
ČGS	Česká geologická služba
ČHS	Český horolezecký svaz
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČMKOS	Českomoravská komora odborových svazů
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČT	Česká televize
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezinár. identifikace číslování knih)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrovaný záchranný systém
JNŠ	Jeskyně Na Špičáku
JNT	Jeskyně Na Turoldu
KJ	Kateřinská jeskyně
KČT	Klub českých turistů
KÚOIik	Krajský úřad Olomouckého kraje
MK	Moravský kras
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	obvodní báňský úřad
OPJ	oddělení péče o jeskyně
ORC	Olomouc Region Card
OSPKOP	Odborový svaz pracovníků kultury a ochrany přírody
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
RAF	Royal Air Force (Královské letectvo)
SDD	staré důlní dílo
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SSJ	Správa slovenských jaskýň
SŽDC	Správa železniční dopravní cesty
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
UP	Univerzita Palackého
ÚSMH	Ústav struktury a mechaniky hornin
ZAJ	Zbrašovské aragonitové jeskyně
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO	základní organizace
ZUŠ	základní umělecká škola

Zpřístupněné JESKYNĚ 2022. Ročenka Správy jeskyní České republiky.
Vydala Správa jeskyní České republiky,
Květnové nám. 3, 252 43 Průhonice v září 2023
nákladem 250 výtisků.

1. vydání.

Sestavila: Barbora Šimečková

Grafická úprava: Milan Hladký-Stein

Tisk: Reprocentrum a.s. Blansko, www.reprocentrum.cz

ISBN 978-80-87309-53-7

Neprodejné.

